

DEMOKRACIJA

Uredništvo: Trst, ul. Machiavelli 22-II. - tel. 3-62-75
Uprava: Trst, ulica S. Anastasio 1 - c - tel. 2-30-39
Goriško uredništvo: Gorica, Riva Piazzetta 18-I.
CBNA: posamezna številka L 25 — Naročnina:
mesečno L 100, letno L 1.200 — Za inozemstvo:
mesečno L 170, letno L 2.000 — Poštni čekovni
račun: Trst štev. 11-7223.

Leto XI. - Štev. 19

Trst - Gorica, 10. maja 1957

Izhaja vsak petek

Trst, zastarelo pristanišče

Pretekli torek je začela v Trstu zasediti italijansko-avstrijska paritetna komisija za avstrijski promet preko Trsta. Zasedanje je izredno važno za obe sosednji državi, za Trst pa naravnost življenjskega pomena. To je poudaril predsednik tržaške Trgovinske zbornice, dr. Luzatto-Fegiz, ki je še dodal, da je sama narava, ne pa človek dodelila našemu mestu vlogo pljuč za široko srednjeevropsko področje.

Dejstvo pa je, da so ta pljuča v zadnjih desetletjih močno popačena, zlasti pa zaradi časa in tako postala nesposobna, da bi izpolnjevala svojo nalogo v zadovoljstvo zaledja, kateremu bi morala služiti. Naziranje, da bi Trst, v katerem noče nihče postavljati industrijskih podjetij, moral iskati rešitev svojega gospodarstva v industrializaciji, ne pa v trgovini in morski plobi, je imela za posledico vsestransko zanemarjanje ali vsaj zapostavljanje teh dveh panog gospodarske dejavnosti.

In posledice? V industrijskem pristanišču propada eno industrijsko podjetje za drugim, pri čemer gredo v izgubo precejšnji javni krediti, ki so bili dani za njihovo ustanovitev in ureditev, zaledne države, ki jih še vedno zanima tranzit čez tržaško pristanišče, se pa pritožujejo na njegove pomanjkljive železniške in pomorske zveze, na slabo ureditev pristaniških prekladalnih in skladiščnih pripravn, na administrativni postopek, ki ni dovolj gibčen in v skladu z naglico, kakršno zahteva sodobni promet.

Tako se je zgodilo, da odgovarja industriji, za katero naše mesto nima naravnih pogojev, za trgovino in tranzit, za katera ima naravne pogoje, pa postaja zaradi neprimernosti svoje tehnike in predmetne upravne službe vedno manj zanimiv. Trst, nekdo eno najmodernejših evropskih pristanišč, postaja zastarel, zastaja za časom, namesto da bi prednjačil, tako kot bi moralo prednjačiti pristanišče, katerega obstoj in življenje sta odvisna predvsem od tujega prometa.

Takšen dojem vsaj dobimo iz obširne in temeljito pripravljene materiala, s katerim je prišla na sedanjo konferenco avstrijska delegacija. Najstojimo samo nekatere podrobnosti:

Avstriji se pritožujejo nad počasnostjo tržaških železniških zvez z zaledjem. Medtem ko prevozi tovare 844 km dolgo progo od avstrijsko-nemške meje do Hamburga, ki je glavni tekmelec Trsta, v 38. urah, torej s povprečno brzino 22 km na uro, traja prevoz od Trbiža do Trsta po 168 km dolgi progi 11 ur s povprečno brzino 17 km na uro.

Tranzitno blago Avstrija - prekomorske dežele rabi za pot od Dunaja do Trsta čez Trbiž 35 ur, čez Jugoslavijo (po Južni železnici) celo 49 ur, z Dunaja v Hamburg pa samo 46 ur.

V splošnem imajo žerjavi, s katerimi prekladajo v našem pristanišču blago z ladij na kopno in narobe, premajhno nosilnost. Posebno velja to za žerjave v Starem pristanišču (Porto Vecchio).

Samo žerjavi na tako imenovanem V. pomolu so opremljeni s napravami za istočasno tehtanje tovora, katerega prenašajo. Zaradi tega se samo na tem pomolu lahko naloži železniške vagonne do polne dopustne obremenitve. Povsod drugje je treba ocenjevati tovor na oko, kajti šele ko je vagon poln, se ga lahko prestavi na mostovno tehtnico, pri čemer se lahko ugotovi, da se je natožilo preveč ali premalo.

Avstriji se nadalje pritožujejo, da v Trstu ni primernih naprav — rezervuarjev — za uskladičenje olj in maslo, ki jih ladje pripeljejo in rinfusa, železnica pa pa v vagonih-cisternah.

V našem pristanišču nadalje ni primernih tekočih trakov za nakladanje magnezita (rude), ki jo Avstrija izvažata v velikih količinah in velikih zvitkov časopisnega papirja.

Prav tako v našem pristanišču ni zbirnega skladišnega prostora, od koder bi se blago nato razdeljevalo na posamezna mesta, kjer pristajajo odgovarjajoče ladje. V Hamburgu so to že davno uredili.

Prav tako naša močno prizadene in škodi ugledu našega pristanišča, ko beremo, da tuji klijenti niso zadovoljni z delom naših pristaniških uslužbencev. Tako jim očita jo nemarnost pri prekladanju, zavlačevanje in kompliciranje carinskih postopkov.

Nejane tarife za pristaniške ustuge so s svojimi posebnimi dodatki za nadurno, nočno in podobno delo pravi vir neprijetnih presenečenj. Pristaniški stroški, ki bremenijo blagovni tranzit, so danes v Trstu višji kot v jugoslovanski, nemški in holandskih pristaniščih, torej v pristaniščih vseh držav, s katerimi moramo tekmovali v borbi za pritegnitev avstrijskega prekomorskega izvoza.

Na posebne težave naleti avstrijski avtomobilski tovarni promet proti in iz našega pristanišča. Italijanske carinarnice namreč izven uradnih ur v cestnem prometu ne opravijo nobenega carinskega postopka. Tako je blok pri Fernetičih po 17. uri na italijanski strani že zaprt za blagovni promet, medtem ko je na jugoslovanski strani odprt dan in noč.

Za tranzit blaga od meje do tržaškega prostega pristanišča zahtevajo italijanski predpisi položitev določene kancije in carinsko spremstvo, medtem ko je jasno, da bi moralo zadostovati eno, ker je oboje skupaj predrago in prezahtudno.

Podrobnosti, ki smo jih navedli, so dovolj zgovorne, čeprav nismo omenili še važnejših, vendar bolj znanih stvari kot so nezadovoljive železniške tarife, pomanjkanje rednih pomorskih prog v razne dele sveta, neprimerna porazdelitev pomorskih zvez med Trstom in Genovo, s favoriziranjem slednje. Avstrije nadalje moti večno spreminjanje datumov rednih pomorskih zvez, razlike, ki nastajajo iz meseca v mesec, tako da je vsako programiranje prevozov na daljši rok nemogoče.

Ce nekdo, ki mu je usoda Trsta pri srcu, vse to ve in prišteje k temu še vse druge pomanjkljivosti, ki jih zaradi pomanjkanja prostora na tem mestu nismo mogli izmesti, potem se upravičeno zaskrbljen vpraša: ali hoče ta Trst sploh še ostati veliko pristanišče?

Dosti je bilo v teh letih zamujenega, dosti je bilo zgrešenega. Čas bi bil, da se hitreje in z večjo prilagodljivostjo skuša odpraviti pomanjkljivosti, ki onemogočajo našemu mestu, da bi zares zadihalo tako, kot to zahteva njegova vloga pljuč širokega srednjeevropskega področja. Upajmo, da bo morda prav sedanje zasedanje avstrijsko-italijanske paritetne komisije za avstrijski promet preko Trsta prineslo v ta razvoj tako zaželeni in potrebni preobrat.

SKLEPI ZASEDANJA ATLANTSKEGA SVETA V BONNU

DANAŠNJE SLOŽNE EVROPE ni mogoče uspavati niti ustrahovati

Pred tednom dni so v Bonnu zaključili zasedanje Atlantskega sveta. Sprejeti sklepi so v glavnem takšni, kakor jih je bilo pričakovati. Atlantska skupnost in še posebno izpostavljena Evropa se od Sovjetske zveze ne dasta uspavati in ne pustita ustrahovati.

Vključ grožnjam in svarilom, ki so prav zadnje tedne naravnost deževali iz Moskve, tako proti oboroževanju armad srednjih in manjših zahodnoevropskih držav z atomskimi orožjem, kakor tudi proti vzpostavljanju oporišč za izstreljevanje vodenih izstrelkov, so članice Atlantske skupnosti sklenile, da ne bodo zamenjale modernizacije svojih armad. V trenutku, ko je znano, da gradi Sovjetska zveza oporišča za svoje oddelke radijsko vodenih izstrelkov na Madžarskem in jih verjetno ima tudi v kakšni drugi satelitski državi, bi neprimernost svobodne Evrope bila vendar enakovredna samomoru ali, v najboljsem primeru odkriti predaji.

Zato ugotavlja zaključno poročilo bonnskega sestanka Atlantskega sveta popolnoma pravilno, da bo atlantsko zavez-

Italijanska vlada v krizi

Kakšna bo nova vlada: sredinska rešitev ali odprtje na levo?

Nesoglasja v Segniji vladi demokracije sredine, katera so že nekajkrat premostili z zaslišanimi kompromisi, so končno dovela do prave vladne krize. Ministrski predsednik Segni je pretekli ponedeljek sporočil republiknemu predsedniku Gronchiju, da je vlada sklenila, da odstopi. Sklep so sprejeli, ker so se štirje socialdemokratski ministri s Saragatom na čelu umaknili iz ministrskega sveta. Tako je Italija od preteklega ponedeljka brez prave vlade, senat in poslanska zbornica pa sta prekinila delo dokler ne bo potrjena nova vlada. Segnjev kabinet, ki je v ostavki, opravlja dotlej samo tekoče posle.

Ze naslednje jutro po otvoritvi vladne krize, v tork, je republikni predsednik Gronchi začel posveto za sestavo nove vlade. Najprej je spregel predsednika senata Merzagoro in predsednika poslanske zbornice Leoneja. Nato sta prišla na vrsto bivša predsednika ustavodajne zbornice, Saragat in Terracini. Popoldne je sledil sprejem treh bivših ministrskih predsednikov, Pelle, Fanfanija in Scelbe. V sredo so se vrstili razgovori s predstavniki posameznih parlamentarnih skupin. Prvi je bil sprejet tajnik KPI Togliatti, zadnji pa predstavnik MSI. Od četrta do ponedeljka ni drugih posvetov, kajti republikni predsednik je zaposlen z obiskom

predsednika francoske republike Renéja Cotyja, ki je včeraj prišel v Italijo na državniški obisk, s katerim vrača lanski Gronchijev poset Parizu. Posveti se bodo nadaljevali šele prihodnji ponedeljek, ko bo Gronchi najprej sprejel bivša republikna predsednika De Nicolò in Einaudija.

Do rešitve vladne krize torej ne bo prišlo pred prihodnjim tednom. Tudi ni pričakovati, da bi republikni predsednik lahko povelil mandat za sestavo nove vlade pred prihodnjim četrtkom, ker bodo posveti predvidoma trajali vse do srede.

In kakšna naj bi bila nova vlada?

V rimskih političnih krogih sodijo, da bo verjetno prišlo do novega poskusa do sedanjega ministrskega predsednika Segnija, ki naj bi s kakim izboljšanjem obnovil doseženo sredinsko formulo. Vide ti je, da so tudi liberalci in večina socialnih demokratov naklonjeni takšni rešitvi.

Komunisti in Nennijski socialisti seveda nasprotujejo sredinski rešitvi in pravijo, da je prišel čas za odprtje na levo. Iz popolnoma nasprotnih razlogov so proti sredinski vladi tudi desni skrajneži, monarhisti in mislini. Ti bi seveda radi imeli svoje podprete na desno. Mislini so poleg tega tudi povedali, da si želijo vlado, ki bi se izrekla proti ustanavljanju avtonomnih dežel in proti postopni socializaciji življenja v državi.

Prezgodaj je, da bi že danes rekli, katera od teh kombinacij bo končno obveljala. Lahko se ugotovi samo, da so praktično izključene rešitve, kakršne si želijo skrajneži. Če že ne bi uspelo sestaviti nove štiristranske vlade, potem bo najbrž sledil poskus za sestavo tristranske, nekoliko bolj levo usmerjene vlade. V njej bi sodelovali predstavniki Krščanske demokracije, republikancev in socialnih demokratov. Če tudi to ne bi šlo, potem pa ni drugega izhoda kot enostrankarska vlada Krščanske demokracije. To bi pa ostale stranke sprejele najbrž samo pod pogojem, da ta vlada nima druge naloge, kot da rešuje tekoče posle in izpelje čimprejše predčasne parlamentarne volitve.

Skupno tržišče in Evratom

Po hudi kritiki in napadih, s katerimi so se italijanske skrajno levičarske stranke spravile ob priliki njune ustanovitve na Evratom in Skupno tržišče, je pretekli teden izzvala precejšnje zanimanje vest, po kateri naj bi se Italijanska socialistična stranka izrekla za ti dve ustanovi.

Vodstvo Italijanske socialistične stranke, ki je še vedno zavezništvo komunistov, je namreč preteklo soboto pretresalo zadevno poročilo, ki ga je pripravil in podal poslanec Lombardi. V poročilu je bilo rečeno, da so tudi socialisti za razširitev področja proste trgovine. Vendar mislijo, da pristopa Italije k temu načrtu v neugodnih okoliščinah, ko sama še ni pripravljena. Zato predlagajo, naj bi sprejeli poseben štiriletni gospodarski načrt, ki naj bi Italijanskemu gospodarstvu omogočil, da bi po poteku prvega razdobja izvajanja pogodbe lahko brez pretresljivega in škode sprejemalo posledice, ki bodo izhajale iz naslednjih faz. Zdej bodo Lombardijsko poročilo še predelali, nakaar ga bo odobrilo vodstvo stranke in njen osrednji odbor.

Tudi nekateri Angleži

Videti je, da so tudi nekateri angleški industriji za to, da se Velika Britanija pridruži šestim državam, ki so ustanovile Skupno tržišče. To je izjavil v Rimu ravnatelj največjega britanskega kemičnega koncerna, Mr. Steel, ki je vodil angleško odposlanstvo na kongresu Zbornice za mednarodno trgovino.

Angleški industrialci sodijo, da so odnosi med Veliko Britanijo in Commonwealthom združljivi s tesnejšimi zvezami, ki bi jih Velika Britanija sklenila s članicami Skupnega tržišča in z drugimi državami, ki bi se pristopile k tej skupnosti. Po mnenju angleškega industrialca bi področje proste trgovinske izmenjave povečalo trgovski promet med vsemi deželami sveta in bi zato bilo vir novih škori- stí.

Japonci ne gredo na lim

S svojo lego v Tihem oceanu je Japonška glede posledic poskusnih atomskih eksplozij v zelo neugodnem položaju. Naj delajo poizkuse Sovjeti, Američani ali Britanci, Japonci vedno zabeležijo povečanje radioaktivnosti. Enkrat pade radioaktivna dež, drugič utrpijo posledice pri njihovi ribiški, tretjič se bojijo, da bi prišle na trg radioaktivne ribe itd. So pač v sredi, približno enako oddaljeni od glavnih poskusnih središč treh velisil, ki razpolagajo z atomskim orožjem in ga izpolnjujejo. Zato je razumljivo, da se Japonci živo zavzemajo, da bi ti poskusi prenehali. Pri tem pa postajajo, hoteli ali ne, privlačni za sovjetsko mednarodno propagando.

Enkrat so se že opekli. Bilo je, ko so sklenili, da bodo z demonstrativnim nastopom pred ameriškim in britanskim veleposlanstvom zahtevali, naj ti dve državi odpovesta že najavljene nove poskuse. Iz Sovjetske zveze so takoj prejeli vzpodbudne brzojavke in pozive. Toda ko so odgovorili, da velja njihov protest tudi Sovjetski zvezi, ki naj pokaže dobro voljo s tem, da tudi sama neha s takimi poskusi, je sledil mrzel obliček. Sovjetska zveza in njen tisk sta glasno protestirala proti temu vmešanju v sovjetske zadeve in izenačevanju sovjetskih miro- ljubnih atomskih eksplozij, ki so se vrstile prav tiste dni, z vojnoindustrializiranimi atomskimi eksplozijami kapitalističnih militaristov.

Poučeni po tem primeru in s to izkušnjo za seboj so Japonci pretekli teden lahko takoj pravilno ocenili nov predlog Hruščeva, po katerem naj bi Sovjetska zveza in Japonška skupno pozvali Veliko Britanijo in Združene države, naj prenehata z atomskimi poizkusi. Japonski ministrski predsednik Kishi je zelo vljudno, a nedvoumno odgovoril, da bo Japonška upoštevala ta predlog, ko bo tudi Sovjetska zveza ustavila svoje atomske poizkuse. Poudaril je, da Japonška zahteva odpravo atomskih razstrelitev iz človeških razlogov ter neče zahtevati sovjetske politične spletke.

Revolucija v sovjetskem gospodarstvu

Popolna preobrazba gosp. ustroja - Borba na življenje in smrt

V tork, dne 7. maja je prišel zasediti v Moskvi Vrhovni sovjet, da podeli svoj blagoslov Hruščevim stezam o nadaljnjem izpopolnjevanju organizacije vodstva v industriji in stavbarstvu. Ta niti prvi pogled hudo vsakdanji Hruščev načrt pa pomeni v dosežanju strukturi sovjetskega gospodarstva pravo revolucijo. Ta revolucija je tesno povezana z Bulgantinovimi grožnjami posemeznim zahodnoevropskim državam od Skandinavije pa do Iberijskega polotoka. Sovjeti so prvi svetovni mojstri pri prikrivanju svojih dejanskih načrtov, pri zavajanju v zmoti svojih lastnih množic in ostalega svetovnega javnega mnenja.

Vsa današnja sovjetska propaganda grožnja na eni strani in prepoved nadeljnih atomskih poizkusov s p'lačno mirovno ofenzivo na drugi strani ni nič drugega kot orjaško zasnovan odvrtačni mane- ver. Sovjetija je v popolnem preobraževanju, in posledice te metamorfoze ni mogoče še oceniti.

Ze nekaj časa sem se pase ne samo po satelitskih državah, pač pa tudi v sami Rusiji naraščajoča nezadovoljnost nad popolno otopenostjo sovjetskega gospodarstva.

Prvi partijski tajnik, Nikita Hruščev, ki s komolci in trebuchom rine čedalje bolj v ospredje, je oznanil nov načrt, ki naj dosežani gospodarski in upravni ustroj popolnoma preobrazila. Ta načrt naj bi razrahljal do sedaj na moskovske verige prikovano gospodarstvo, da bi se na ta način Sovjetija rešila gospodarskega poloma, birokratizacije in planskih zmed.

Seveda je potrebno prikrivanje, zato tudi pravi Hruščev v uvodu svoje steze, da načelna preobrazba vodstva industrije in stavbarstva ni morda potrebna zaradi kakih zastojev v proizvodnji, pač pa,

ništvo lahko odvzelo pogum morebitnemu napadalcu, samo če bo razpolagalo z najsodobnejšimi vojaškimi sredstvi. Zato bodo članice za zavrnitev morebitnega napada uporabile tudi jedrna orožja. Svoje oborožene sile bodo s temi orožji opremile in jih izvežale za njihovo uporabo. Nerazumno bi bilo, ko bi v pričakovanju sprejemljivega sporazuma o svetovni razorožitvi zanemarile to svojo dolžnost ter dopustile, da imajo sovjetske čete monopol nad jedrno oborožitvijo na evropski celini.

Glede nemškega zedinjenja se je 15 članic atlantskega zavezništva obvezalo, da bodo storile vse, kar je v njihovi moči, da pride z miroljubnimi sredstvi do ponovne združitve Nemčije v eno državo. To naj bi se zgodilo v okviru varnostnega ustroja, ki naj jamči mir v Evropi. Atlantski ministri pozivajo Sovjetsko zvezo, naj dovoli vzhodnim Nemcem, da se združijo s svojimi rojaki pod eno vlado. Istočasno pa opozarjajo prebivalstvo Vzh. Nemčije, naj ne podvzema neprevlečnih nastopov, ki bi lahko samo povečali njihovo trpljenje in morda celo sprožili no-

da je Sovjetija dosegla sedaj tisto razvojno stopnjo, ki proži proizvodnim silam še večji polet. Zato pa da je potrebna sprostitev ustvarjalnega dela delovnih množic.

Poleg tega — priznava Hruščev v isti sapi — pa obstojajo zelo težke pogrške, ki jih je potrebno nujno odpraviti. Tako predvsem »uradne zapreke«, ki hromijo 200.000 industrijskih podjetij in 100.000 gradbišč. »Sedaj je potrebno tržišče operativnega vodstva v industriji in stavbarstvu premakniti bliže obratovališčem.« Zato tu obratovališča ne bodo več vodila ministrstva in glavni uradi pač pa jih bodo nadomestile popolnoma nove oblike vodstva; ustanove na osnovi teritorialnih načela bodo vodili »bljudski gospodarski svetci z uradno okrajšavo komunističnega besedoslavlja »sovnarhozi«. Ti sovnarhozi bodo poslovali po različenih deželah in bodo razpolagali s posebnimi pravicami in pooblastili. V blistvu so to nova težišča gospodarskega ustroja z obširnimi odločilnimi pooblastili.

V nadaljnjih poglavjih Hruščevih tez je seveda izrecno poudarjeno, da bo nova oblika vodstva podajevala različnim partijskim, upravnim in sindikalnim organizacijam še več oblasti in odgovornosti.

Glede planiranja bodo sovnarhozi odvisni od zvezne vlade in pristojne regionalne vlade. Končno pa postavljajo novotarija tudi dejstvo, da bo možgansko središče novega ustroja »gospolna« - državna oblast za planiranje. Ta bo »korigirala« načrte sovnarhozov in izvršila »racionalno« dislokacijo obratov.

Na kratko. Centralistični »gospolna« bo postavljen za zakonodajno oblast celotnega sovjetskega gospodarstva, sovnarhozi pa bodo njegovi izvršni organi. Ti

(Nadaljevanje na 2. strani)

vo svetovno vojno, če bi zavzeli enak obseg, kot ga je zavzela madžarska vstaja.

Glede bližnjega vzhoda, pravi poročilo o zasedanju Atlantskega sveta, se na osnovi nedavnih dogodkov lahko domneva, da se je možnost za širjenje komunističnega vpliva na tamkajšnjem področju zmanjšala.

Glavni tajnik Atlantske zveze, lord Ismay, kateremu je zdaj potekla poslovna doba, je v svojem poročilu izjavil, da se je vojaška sila, s katero razpolagajo države atlantskega zavezništva, v primerjavi z letom 1952 povečala za petkrat. V zadnjih letih so vsa prizadevanja že šla za tem, da se običajno, staro oborožitev spremeni v atomsko. Lord Ismay je tudi izjavil, da je načrt za civilno obrambo dosegel zadovoljiv napredek, ki ga pred petimi leti niso pričakovali.

Novi tajnik Atlantske zveze, belgijski minister Spaak, je v govoru, ki ga je imel preteklo soboto v Bonnu, v Združenju za tuji tisk, podprl upravičenost in pravilnost najnovjših sklepov Atlantskega sveta. Tudi po njegovem mnenju Evropa poskrbeti za svojo obrambo s tem, da opremi svoje oborožene sile z atomskim orožjem, ki predstavlja zdaj edino jamstvo za mir. Izrekel je upanje, da bodo vojaški strokovnjaki do decembra že proučili vprašanje razmerja med običajnim in atomskim orožjem, s katerim bodo opremljene vojske držav Atlantske zveze. Poudaril je nesmiselnost sovjetske zahteve, po kateri naj bi se svobodni narodi odpovedali obrambi z najuspešnejšim orožjem, s katerim razpolagajo. V odgovoru nekemu časnikarju je dodal, da bonnska vlada ne bi prav nič prispevala k združitvi Nemčije, če bi se odpovedala jedrnemu orožju.

Po mnenju Italijanskega zunanjega ministra Martina je posvetovanje Atlantskega sveta v Bonnu doseglo vse cilje, ki si jih je zastavilo.

Poljski primas kardinal Wyszyński v Rimu

Znak novih razmer na Poljskem, katerim se je znal poljski primas, kardinal Wyszyński modro prilagoditi, je sedanjí kardinalov obisk v Rimu. Kakor bi se hotel še posebej duhovno pripraviti za to odgovorno pot, se je kardinal pretekli petek udeležil romanja na najslavitejšo poljsko božjo pot v Czenstochovi. V tamkajšnjem svetišču se je ob tej priliki zbral okrog 40 tisoč vernikov iz vseh delov države.

V ponedeljek je kardinal nato zapustil Poljsko, od koder je v sredo prispel v Rim, kjer se te dni razgovarja z najvišjimi vatikanskimi dostojanstveniki.

Nedvomno je to zelo važen dogodek, ki bo morda imel velike posledice za bodoče zadržanje katoliške Cerkve v državah vzhodne in jugovzhodne Evrope. Kardinal Wyszyński je prvi visoki cerkveni dostojanstvenik, ki je bil izpostavljen komunističnemu preganjanju, zaporu in internaciji ter je zdaj prišel na poročanje v Vatikan, obogaten z dragocenimi izkušnjami, ki so mu omogočile, da je vkljub nadaljnjemu obstoju komunistične oblasti v državi zopet pridobil sebi in cerkvi vplivno besedo.

VESTI z GORIŠKEGA

Razprave o deželni avtonomiji zaključene v provincialnem in obč. svetu

V soboto 4. maja je zaključil svoje razprave za deželno avtonomijo goriški provincialni svet in se izrekel za njeno takojšnjo izvedbo. Proti avtonomiji je bil samo en glas, oni od misinovec dr. Delcina.

V ponedeljek 6. maja je zadnje razprave o deželni avtonomiji zaključil tudi goriški občinski svet, ki jo je tudi odobril.

Razprave v omenjenih dveh svetih so bile načelne značaja in so pokazale panoramno mišljenje raznih političnih sil na Goriškem v pogledu deželne avtonomije, s katero je povezana upravna in gospodarska bodočnost naše dežele.

Slišali smo jasen, odločen in pravno utemeljen nastop naših zastopnikov, ki so zahtevo po zaščiti Slovencev v Italiji podprli z določili ustave in številnimi izjavami - obljubami italijanskih politikov in vladnih predstavnikov.

Slišali smo Slovence nasprotno glasove italijanskih desničarskih zastopnikov in glasove komunistov in Nennijevih socialistov za zaščito Slovencev v Italiji.

Slišali pa smo tudi glasove krščanskih demokratov v našem ozirju, in sicer, da smo Slovenci v Italiji že zaščiteni po 6. členu ustave.

Ze od nekdanj pa se italijanski šovinisti vseh vrst, ko gre za našo zaščito, ne rešnično izgovarjajo, da se nam godi dobro in da smo že zaščiteni.

Nismo slišali nobenega glasu niti za našo stvar niti proti njej od strani zastopnika liberalcev in od strani Saragatovih socialistov.

Dnevni red, ki ga je predložil provincialni svet, je bistven, ker zahteva izvedbo deželne avtonomije in prepušča raznim zastopnikom provincialnega sveta pravico, da predložijo parlamentarnem svoje posebne želje glede vsebine deželne statuta.

Dnevni red, ki ga je predložil občinski odbor, pa je bistveno izven argumenta, ki pravi: „...ne da bi kogarkoli tlačila, naj deželna avtonomija nikoli ne popusti, ko gre za moralne in materialne koristi domovine.“

V tem stavku vidimo Slovenci isto staro geslo vseh italijanskih krogov, ki nam v nejasnih besedah v imenu »moralnih in materialnih koristi domovine« vedno o- sporavajo uživanje naših naravnih in tujih bogov, da so s tem poudarili svojo zahtevo, da se izvede deželna avtonomija in da se v njenih posebnih statutu zaščiti tudi vse pravice Slovencev v Italiji. Nič za to, če je resolucija slovenskih zastopnikov odnesla samo njihove glasove, saj bodo prav ti jasni in odločni glasovi imeli svoj pomen ne le v bližnji bodočnosti, ampak tudi v zgodovini.

Provincialne srednješolske tekme

Zadnjič smo poročali o notranjih lahkoatletskih tekmah Sportnega oddelka slovenskih srednjih šol v Gorici. Preteklo soboto pa so se izvršile finalne tekme provincialnega srednješolskega lahkoatletskega prvenstva. Tekmovanje je organiziral Proveditorat in je tekmovalo vseh deset SO; za vseh odsek pa so tekmovali le ti štiri dijaki, ki niso bili izločeni na predhodnih izločitvenih tekmah. Naš SO je imel samo 2 tekmovalca in štafeto (od 12 možnih), vsi drugi so bili že prej izločeni oziroma so manjkali, ker so bili na šolskem teletu v Rimu. Vendar sta se preostala dva tekmovalca zelo dobro postavila; v tekni na 80 m je Anselmi bil prvi s časom 9 sek. in je postavil tudi nov provincialni, ni srednješolski rekord; v skoku v daljavo je bil Di Battista četrti z rezultatom 5,91 m (v dveh skokih s prestopom - neveljavno - je skočil preko 6 m); v štafeti 4 x 100 m je bil naš SO šesti s časom 48,5 sek. V skupni oceni je naš SO nabral 27 točk in zasedel 10. mesto.

Rezultati so bili na splošno dobri in so bili postavljeni kar 4 novi rekordi: poleg že omenjenega še v skoku v daljavo, v metu krogla in v štafeti. Tehnični najboljši rezultat je Anselmi, zelo dober rezultat je oni v metu krogla.

Rezultati: Tek 80 m: 1) Anselmi 9 sek.; tek zapreke 80 m: 1) Parenza 11 sek.; met krogla: 1) Mian 15,41 m; met diska: 1) Ponton 36,37 m; skok v daljavo: 1) Treblan 6,26 m; skok v višino: 1) Orzan 1,75 m; tek 1000 m: 1) Pizzi 2'46,4 sek.; štafeta 4 x 100 m: 1) Istituto tecnico iz Gorice 45,3 sek. V skupni oceni je prvo mesto dosegel Liceo classico iz Gorice s 101 točko.

Anselmi bo, skupaj z ostalimi prvoplasiranimi zastopal borce goriške provincije na tako imen. Criterium studentesco nazionale, in sicer se bo pomeril z ostalimi najboljšimi iz severne Italije v tekni na

Saragatovi socialisti so se pri glasovanju naše resolucije vzdržali.

Na naših izvoljenih zastopnikih je zdaj, da pridno in složno pohitijo z delom in pripravijo vse gradivo, ki jim bo služilo, da ga predložijo parlamentarnim komisijam in samim poslancem in senatorjem za našo zaščito, za spoštovanje naših pravic.

Vodovod v Doberdolu bodo obnovili

Te dni si je ogledal doberdolski vodovod neki višji funkcionar pristojnega ministrstva, ki so ga spremljali zastopniki vodovodnega konzorcija vzhodne Furlanije iz Gradišča.

Ugotovili so, da so vodovodne cevi in sploh vsa napeljava preveč zastarela in da jih je nujno obnoviti.

Rimski funkcionar je pohvalil občinsko upravo, ker je skozi več let vzdrževala vodovod v obratovanju, četavno ob zelo slabih pogojih napeljave. Zagotovil je vladno pomoč v znesku 18 milijonov lir, ki bodo nakazani v najkrajšem času.

Obstoja torej upanje, da pride ta pomoč v doglednem času in da bodo še letos

prišli z obnovitvenim delom.

Za vse to se je brigala in skrbela že prejšnja demokratična občinska uprava, obnovitvena dela pa se bodo izvedla pod sedanjo levičarsko občinsko upravo. Prvo zahvalo zasluži torej prejšnja demokratična uprava, ki je delala in skrbela, ko so jo levičarski listi stalno krivično napadali, da se za nič ne briga.

V Sovodnjih pa, kjer je občinska uprava v rokah levičarjev, ni še nobenega upanja za napeljavo vodovoda!

Pozdrav novega g. prefekta

Ob prevzemu svojih dolžnosti je 1. maja novi goriški prefekt g. Giacinto Neri naslovil prisrčne pozdrave vsemu prebivalstvu goriške province, oblastem, provincialni upravi, občinskim upravam, javnim ustanovam, zavodom, organizacijam in tisku.

V svojem pozdravu je g. prefekt izrazil trdno voljo posvetiti vse svoje napore vprašanjem province v upanju, da mu bodo pri tem pomagili vsi, ki so za to poklicani, za doseg koristi vse province.

Darujte za stavkajoče in odslovljene delavce varilce in druge iz Tržiča in okolice! Darujte v denarju in živem, ker to zahteva človečanska solidarnost z delavci, ki so v nujni potrebi! Darujte takoj, brez odlašanja in storili boste svojo socialno dolžnost!

OB DESETI OBLETNICI „DEMOKRACIJE“

Odprava kolektivizacije v Jugoslaviji

Boj, ki ga »Demokracija« vodi že polnih deset let, je ob tem jubileju našega lista prejel lepo priznanje prav od strani jugoslovanskega komunističnega režimskega vodstva, proti naukom in metodam katerega se z vso verno vrši. Prišla je namreč vest, da so tamkajšnje režimske oblasti ugotovile polom svoje politike, kar zadeva kolektivizacijo zemlje in poljedelstva sploh. (Po desetih letih samih neuspehov in milijard izgube, to je brezplodnega trošenja ljudske denarja za pristiho ustvarjanje kolektivnih zadrug, so komunistični mogotci ugotovili svojo zmoto in jo obsodili s tem, da so kolektivizacijo odpravili.)

Kako ne, saj so kljub najrodovitnejši in najplodovitejši zemlji, kot jo ima prav Jugoslavija, morali vsako leto, z izgovorom suše, uvažati dobris del pšenice in zanj omoledovati pri Amerikancih. Tista »suša« pa ni bila neprijetna in škodljiva vremenska neizgoda, pač pa ji je bilo ime kolektivizacija, preoblikovno obdajanje kmetov, državna kontrola nad proizvodnjo kmetijskih pridelkov, odprava notranjega trga in druge.

Vsi, ki smo že deset let v boju s komunističnimi gospodarskimi metodami in cilji, kar zgovorno pričajo naši članki v »Demokraciji« in sploh vsi naši nastopi, se čutimo ponosne in potašene danes, ko

z zadovoljstvom ugotavljamo zmago našega tako važnega gospodarskega področja.

Vsako pristoječe delo je neplodno, nekristno in tudi nečloveško! Delo mora biti svobodno in prosto, pridelke pa mora svobodno in prosto uživati in prodajati samo tisti, katerega pridelki so. To pa na prostem trgu v poštenem konkurenčnem boju ob zaščiti pridelovalca in potrošnika pred vsako vrsto sleparij in škodljivcev.

Zdaj bodo komunistični voditelji v Jugoslaviji poskušali z zadrugami, ki ne bi smele biti državne; ampak svobodne in z državno podporo.

Na žalost pa demokrate predobro vemo, kaj pomeni beseda »svoboda« pri komunistih. Ona pomeni »voljo« komunistov samih in ne voljo kmetov. Zato ne moremo verjeti, da bodo te zadrug svobodne. Iz tega prvega dvoma izhaja še drugi; dvom v uspeh teh zadrug, kar zadeva izboljšanje pridelkov po količini in tudi po kakovosti v tisti meri, ki jo je prva, nekomunistična Jugoslavija že poznala.

De bodo kmetje-poljedelci imeli veselje do dela, morajo biti popolnoma svobodni v svoji odločitvi za zesebno vodstvo in obdelovanje svoje kmetije ali pa za vstop v svobodno zadrugo.

Teh pogojev danes v Jugoslaviji ni in jih zlepa niti ne bo kar gledajo kmetje s preveč veliko nezaupljivostjo v režim, ki je nastopil proti njim z vso brutalnostjo in jih stalno gleda po strani.

Prisilna kolektivizacija ali pa prisilna zadruga oziroma tudi že sama kontrola komunistov nad temi zadrugami je eno in isto, ker manjka tisto prosto odločanje kmetov v njih lastnih zadevah, ki je, ob obstoju že prostega vsaj notranjega trga, prvi in poglavitni pogoj za uspeh in napredovanje v kmetijstvu. Če tega ni, in če kmet ni gotov, da bo od svojega dela in truda nekaj imel, to je: da bo za svojo pridnost moralno in gnotno plačan, ne bo delal. On si ne bo prizadeval za skupni blagor, ker so ga razmere dobro potile, da bi skupni blagor v obstoječih razmerah pomenil le podpiranje enostranskega komunističnega režima, ki svobode in prostosti ne priznava, ki ne priznava nobenega duševnega življenja in je diktatorski v vsakem oziru.

Na drugi strani pa beležimo še drugo priznanje, ki nam je v ponos in zadoščenje: da se namreč jugoslovanski komunistični voditelji zavedajo važnosti in prvenstva kmetov in kmetijstva, potem ko so svojo borbo in vso svojo gospodarsko bodočnost gradili samo na zamisli industrializacije države.

Danes priznavajo kmetu tisto važno in prvenstveno vlogo, ki jo mi nenehno prikazujemo, ker je kmet tisti, ki s trdimi žulji prideluje prvo in poglavitno hrano ljudstva, človeštva: kruh!

Opozorilo staršem

Sindikata slovenskih profesorjev in učiteljev v Gorici ima namen - poleg drugega - pospeševati izobrazbo naše učence mladih in pripomoči po svojih močeh k napredovanju slovenskega šolstva.

Zato se obrača na starše slovenskih šolobveznih otrok, učencev in dijakov s temle opozorilom:

1. Znano je, da se danes zahteva že za marsikateri poklic in obrt vsaj nižja srednješolska izobrazba. V bodoče pa bo prav gotovo potrebna vsaj tako imenovana mala matura, po končani nižji srednji šoli, za vsak poklic, tudi za tiste poklice,

PERONOSPORA ALI RJA NA TRTI

— Pripraviti se moramo za škropljenje trte proti peronospori. Peronospora je glivična bolezen, ki napada vse zelene dele trte in jo lahko tudi popolnoma uniči, če bolezen ne preprečujemo pravočasno. Ko se na listih trte pojavijo tako imenovane oljate poge, je to znak, da je peronospora že v razvoju. Moramo tedaj nemudoma trte škropiti z enim od sredstev za uničenje te bolezni. Za uspešno in kolikor toliko ceneno borbo za uničenje oziroma za preprečevanje peronospore je predpogoj, da vemo, kdaj se bolezen pojavlja in kako se razvija. Za pojav in razvoj bolezni peronospore je potrebna vlaga in določena toplota, to se pravi, da se bolezen pojavi, če je vreme vlažno in najmanj 10 stopinj toplote tekom celega dneva. Če imamo tekom dneva nad deset stopinj toplote in je vreme vlažno, a tekom noči temperatura pade pod 10 stopinj, se bolezen ne bo razvila. Enako moramo vedeti tudi, da če imamo ponoči pri močni rosi nad deset stopinj toplote, a tekom dneva toplota zraste nad 30 stopinj, bo ta toplota peronosporo tudi uničila. Iz tega izhaja, da je najnevarnejši čas za pojav in razvoj peronospore med 10 in 30. junijem, ker v tem času nimamo še visoke vročine tekom dneva, a imamo rosne noči z nad deset stopinjami toplote. V tem času moramo trte škropiti najmanj dvakrat.

Iz vsega tega izhaja tudi, da moramo trte škropiti ne po določenem urniku, temveč po dejanski potrebi, to je, ko se pojavijo zgoraj opisani toplotni in mokrotni pogoji. Pri vsem tem pa bomo v

nižjih in osonnih vlažnih legah škropili večkrat kakor pa v ostalih legah. V času, ki je za razvoj peronospore bolj nevaren, si lahko pomagamo tudi z zveplanjem z bakrenim žveplom ali z žveplom, ki mu dodamo do 20 in celo do 30 odstotka prahu »Caffarok«. S tem ravnanjem posebno uničujemo tako imenovano prikrito peronosporo, ki napada grozdne pecelj, skrite med listi in ki jih škropljenje je težko doseže.

Prvo škropljenje trte bomo opravili, tudi če se niso nastopili zgoraj opisani pogoji, a so poganki dosegli kakih 25-30 cm dolžine. Če pustimo, da se trta močno razraste, ne da bi jo škropili, potem bomo le težko dosegli s škropljenjem notranje dele pogankov in bi zato nevarnost za bolezen bila večja. Prvo in drugo škropljenje, ki ga opravljamo, ko so poganki še mladi in zato nežni in občutljivi, bomo vršili z zmesjo vode in prahu »Caffarok« v razmerju po 1 odst. ali, še bolje, s prahom »Aspora« v razmerju 200 gr na 100 l vode.

Obe ti sredstvi ne vsebujeta apna (in se razume ne smemo apna primesti!), katero rado ožge nežne liste. Nadaljnja škropljenja bomo vršili z brozgo apna in modre galice stopljene v vodi, in sicer v razmerju po 1 do 1 in pol odstotka modre galice in prav toliko apna. Le v slučajih, ko peronospora močno nastopa, bomo tako količino povišali na 2 odstotka.

Ko pripravljamo brozgo modre galice in apna, moramo zmes stalno mešati in preizkušati s papirjem na fenofitolein. Ko ta papir postane svetlo rdeč, je znak, da je apna dovolj; če bi dodajali še apna, bi taka brozga postala šibkejša in zato manj učinkovita.

Pri prvih treh škropljenjih dodamo brozgi tudi določeno količino škroplilne galice žvepla, da s tem uničimo tudi morebitni zarodek grozdne plesnobe.

O škropljenem žveplu smo pisali že zadnjič enkrat. Za škropljenje samo moramo uporabljati dobre razpršilnike, take, da pri škropljenju povzročajo nekako meglo; tako uspešneje dosežemo vse zelene dele trte. Škroplilnik moramo držati nekoliko oddaljen od trte, da bi s škropljenjem listov ne polivali.

GROZDNI MOLJ — To je črviček, ki se zamreži v zarodne grozde in ob cvetenju žre grozdno cvetje. Uničujemo ga enostavno s tem, da pri drugem škropljenju dodamo brozgi, pripravljene za škropljenje, še pol kg apnenega erzenata na 100 litrov brozge. Lahko rabimo tudi svinčni erzenat, a ta je precej dražji, učinek pa ima isti.

Grozni črviček ima dve generaciji; druga generacija se pojavlja sredi julija. Takrat bomo pisali o načinu uničevanja te druge generacije.

BRESKVE — Sedaj so se breskveni sadeži že toliko odebili, da jih lahko po potrebi razredčimo. Razredčenje je potrebno, če hočemo pridelati lepe in debele sadeže. Razredčenje naj bo bolj temeljito v spodnjih delih drevesa, ker so tu sadeži bolj šibki, medtem ko bomo nasprotno na zgornjih vejah pustili sadeže bolj goste.

POVRTNINA — Od sedaj naprej že lahko presajamo kapus, vrzote in druge take rastline. Sadike ne smemo posajati preveč na gosto, ker bi se v takem primeru le težko razvijale in bi dale majhne glave. Primerna razdalja rastline od rastline je 50 cm. Sadimo v lehe, ki naj bodo 75 do 80 cm ena od druge.

V HLEVIU — Marsikateri živinorej se ni držal prepotrebne pravila, da se mora prehod od suhega do zelenega krmiljenja vršiti postopoma, če se hoče obvarovati živino škarnih posledic, to je prevelikega ošibljenja. Komur se je kaj takega pripetilo, mora sedaj ošibljeno živino krmiti, poleg drugega, še s kakim močnim krmilom, kot n. pr. otrobi, zmleta koruza, orehove tropine (panello) ali kako drugo.

Revolucija v sovjetskem gospodarstvu

(Nadaljevanje s 1. strani)

zamotani in zmeheni Hruščevi načrti predstavljajo prav tako zgolj prikrivanje. V bistvu pa je njihov cilj oslabeitev le premožnih in preveč samostojnih upraviteljev podjetij, na drugi strani pa krepitev partijskega vpliva v gospodarstvu. Pri tem Hruščev spretno pita množice, ki čedalje očitneje hrepenijo po osebni svobodi, z gospodarskimi priznanji, ki naj bi na zunaj vzbujale vtis, da je Moskva razrahljala vajeti.

Kljub tem očitnim dokazom prikrivanja in zavajanja vsebuje ta preobrazba sovjetskega gospodarstva znake prave revolucije. Predvsem je to molčeče priznanje, da je stalinska centralistična gospodarska diktatura popolnoma odpovedala. Celotni sovjetski gospodarski stroj sliči umetno v retortni sfabriciranemu izdelku. Vendar je jasno, da stoji v gospodarstvu človek in svojijo tudi razmere, ki so močnejše od vseh teorij in ideologij. Sovjeti preživljajo borbo na življenje in smrt. V oboroževanju morajo tekmovali z neprekosljivo, do podrotnosti racionalno ameriško industrijo. Politično pa postaja položaj nevaren, če narašča pomankanje zaradi pogrskov v gospodarskem življenju. Tako silijo večni gospodarski zakoni hladne dogmatike v Krenlju k ukrepom, ki so v diametralnem nasprotju z njihovimi lastnimi nauki.

Državljanstvo optantom

Po znani razsodbi tržaškega sodišča, po katerem se optanti morajo smatrati kot italijanski državljani, dokler ne bo njihov položaj v tem oziru dokončno pozitivno ali negativno rešen, je ministstvo za notranje zadeve ukazalo županom, naj vsem takim optantom izdajo državljanski list, ki bo lahko veljal samo začasno.

Prižadeti naj pri pristojnem županstvu prosijo, da jim izda potrdilo o državljanstvu.

V nedeljo 12. maja tombola na Travniku

Tombola Zelenega križa, ki bi se bila morala vršiti na Travniku v Gorici preteklo nedeljo 5. t. m. in ki se zaradi slabega vremena ni vršila, se bo igrala v nedeljo 12. t. m. že ob 6. uri popoldne.

POROKE

Poročila sta se g. Stanko Prinčič, sin industrialca g. Ivane iz Krmine, in učiteljica g. Marija Češut iz Gorice.

V Pevmi sta se poročila visokošolec in doberdolski podžupan g. Viktor Vižintin in g. Lidija Boškin, doma iz Pevme, ki počuje v Doberdolu.

V Dolu pa sta si obljubila večno zvestobo domačina g. Anton Berlot in g. Ivana Perle.

V Jamilih sta stopila pred oltar domačina g. Aldo Stanič, uradnik v Trzinu, in učiteljica Marija Pahor.

Novim parom želimo srečne sončne dneve!

Sneg in mraz

V ponedeljek jutraj smo Goričani zagledali sneg vse okoli na hribih, od Sabotina do Fajtvega hriba. Se popoldne istega dne je močno snežilo na Cavnju. Ljudje so si zopet nadeli zimske suknje, saj je mraz precej močan, ponoči je termometer na ničli.

Kupčije s Himalajo

V himalajskem kraljestvu Nepal so si pred kratkim izmislili novo sredstvo, kako bi tujim hribolazcem pokvarili veselje za stikanjem po himalajskih vršcih. V bodoče bodo morale vse odprave, ki bi hoteli s cepini prebrskati Himalajo, plačati posebno obratnino, nekaj tisoč rupij (rupija velja ca. 135 lir) v nepalsko državno blagajno. Na Himalaji seveda ni gneče, in zato se državna blagajna z novim hribolazskim davkom gotovo ne bo napolnila. Nova davščina je zgolj sitnarjenje, ki izliva iz tradicionalne nenaklonjenosti Nepalcev proti tujcem, s katero se je ta težko dostopna dežela tisoletja prav tako zapirala pred tujim svetom kot njena sosedna Tibetinja.

Sele leta 1947 je Nepalsko kraljestvo razveljavilo svojo strogo zaporo proti zahodnim turistom in znanstvenim odpravam. Takoj za tem so pričele prihajati v deželo mednarodne hribolazske in znanstvene odprave, da bi se peš čim bolj približale nebesnemu svodu. Nepal gospodari namreč nad šestimi od štirinajstih gor naših zemlje, ki so nad 8000 metrov visoke. Poleg tega je iz Nepala najlažji dostop na dva nadaljnja orjaka: na Mount Everest, ki je s svojimi 8888 metri najvišja gora na svetu, in na Kanghencong.

Medtem so nepalske osemstisočakarje obdelali angleški, novozelandski, avstrijski, francoski, švicarski in japonski gorniki in alpinisti drugih narodov, med njimi tudi Američani.

Dhaulagiri pa je ostel nedotaknjen. Na tej znameniti gori je ostal tudi slovenski gornik Tonček Pangerc. Slika Pangerca s slovensko zastavico počiva sedaj na nepalskem osemstisočakarju. V takih gorah je bilo dano našemu rojaku Dinku Bertonecju, ustanovnemu in rednemu članu Slovenskega planinskega društva v Argentini, stopiti v navezo osvajačev nepremagane. S tem se je Dinko vključil v razmeroma maloštevilno mednarodno gorniško elito vrhunskih plezancev - himalajstov. Tako je napisal v uvodu knjige »Dhaulagiri«, ki je izšla lani v založbi Slovenske kulturne akcije v Buenos Airesu, predsednik Slovenskega planinskega društva v Argentini, Robert Petriček.

Naš rojak, gospod Dinko Bertonec, slavni slovenski planinec, pa je sedaj — morda edini Slovenec — na ozemlju Južnega tečaja, kjer mgolgi raziskovalcev in znanstvenikov. Vrlemu rojaku želimo čim več uspeha!

Ta gorska vnema številnih narodov je verjetno postala nepalski vladi le preveč peštra. Ob koncu leta 1955 je odredila, da je treba vsaki tuj odpravi priložiti nepalskega uradnika, da odprava ne bi vohunila. Temu uradniku je treba plačevati po 26.000 lir mesečno, ga opremiti s popolno hribovsko opremo in ga hraniti ves čas odprave. Meseca septembra 1956 pa je zapovedala, da mora vodstvo odprave

ve predložiti nepalski vladi točen življenjski seznam članov odprave. Prav tako pa mora vodstvo odprave natančno poročati o izidu odprave. Pred objavo je treba nepalski vladi predložiti vse fotografije. Poleg tega se mora vsaka odprava obvezati, da bo plačala odškodnino za vsakega ponesrečenega nosača ali uradnika nepalske narodnosti. Za nosača je bil določen znesek 264.000 lir za uradnika pa 660.000 lir.

Na ta način so se odprave na Himalajo hudo skrčile, ker so njihova finančna sredstva načeloma le pčlo odmerjena, saj izvirajo po navadi iz zasebnih pobud. V bodoče pa bodo odprave morale plačevati še poseben gorski davek. Za gore do 8000 metrov višine po 130.000 lir, za gore nad 8000 metrov pa po 400.000 lir.

Prisrčna hvala!

Neprestano jemlje Marijan knjigo v roke. Jelka mu jo je podarila za god. Marijan je ves srečen že zato, ker je končno prišel do knjige, ki si jo je tako goreče želel in tudi zato, da mu je prav Jelka izpolnila to željo.

Pa je pozvonilo. Prisrčno je Pepi, njegov prijatelj in sosed. Marijanu je voščil za god in mu izročil zavitek, prevezan s pozlačeno vrstico. Ko je Marijan oprezno odvezal vrstico in odvil zavojni papir, mu je ostala v rokah prav ista knjiga, ki je ležala na mizi.

»Ti vražja smola!« je vzkliknil Pepi in s pogledom preletel kupe godovnih daril po mizi in stoli. »Kako mi je žal, da ža imaš to knjigo.« — »Niš hudega, dragi Pepi.« je odvrnil Marijan, »ta knjiga je tako čudovita, da se je človek nikoli ne masiti. En izvod bom postavil na knjižno polico, drugega pa bom prebral. Prav prisrčna ti hvala!«

V neki udobni vili v predmestju Philadelphia je stanovala gospa Jarvis s svojima hčerkami Ano in Elionoro. Cedna Anka je odbila marksističnega snubca, ker se ni hotela ločiti od matere in od svoje slepe sestre. Ko je gospa Jarvis za vedno zapustila oči, je svojima hčerkami zapustila lepo premoženje. Pokojnica ni slutila, da bo njeno premoženje posvečeno v celoti njenemu spominu in da bosta obe dekleti umrli v — ubožnici.

V prvih letih po materini smrti sta dekleti žalovali za materjo na način, ki je v splošnem v navadi. Njeno fotografijo sta krasili s cvetjem, osvetljevali sta jo s prižganimi svečami in obiskovali njen grob. Ker nista imeli nobenih posebnih dolžnosti in dovolj sredstev na razpolago, sta žalovanje polagoma spremenili v kult. Posebno živahna Anka je nenehno razmišljala o novih načinih čiščenja spomina na mater.

Nekega dne se je domislila, da bi morali po vsem svetu posvetiti en dan v letu spominu vseh mater sveta. Mater naj bi se ne spominjali šele po smrti, pač pa naj bi bil vsaj en dan posvečen spominu materinske ljubezni. Anki so se sprva posmehovali, vendar je vztrajala in posiljala spomence vplivnim osebnostim, predavala je po ženskih društvih in delila letake ter storila vse, da bi svojo zamisel čim bolj popularizirala.

Cesar nikoli ni pričakovala, to se je zgodilo. Po vseh predelih Združenih držav se je razširila misel, da je izklicanje »materinskega dne« moralna dolžnost človeštva. Dne 9. maja 1914, torej pred 43

Ne zaupaj svojim lastnim očem!

(Prvomajska zgodba za ljudi, ki iščejo resnico)

Nekaj tednov zatem, ko so Nikito Feodoroviča Kuznecova po štirih letih vojaške službe v Avstriji, kasneje pa na Madžarskem demobilizirali in se je vrnil v svojo rodno vasico neke med Kazanom in Samaro, so ga nekega večera povabili v pisarno krajevnega sovjeta. Ko je prestopil prag zajetne sobe, mu je srce zatripalo vse tja gori do grla. V sobi so bili namreč vsi štirje vsaki mogočniki: partijski tajnik, tajnik Komsomola, predsednik krajevnega sovjeta in ravnatelj bližnje tovarne, v kateri je bil Kuznecov zaposlen. Tudi častnik z zeleno čepico je bil prisoten.

»Tovariš Kuznecov,« je prišel partijski tajnik in mu pokazal na stolicu. »Tebe obdolžujejo, da uganjaš pretirevolucionarno propagando.« Kuznecov se je najprej močno prestrašil, nato pa se je nekako sprostil in celo zasmehljaval. Protirevolucionarne propagande me obdolžujejo, je pomislil? To mora biti pomota, nikoli v življenju ni kaj podobnega izustil. Misli je seveda marsikaj, celo... Misli pa tudi tle oblastniki še ne znajo brati.

»To bo pomota,« je dejal, »nikoli nisem niti ene same besedice...« Partijski tajnik je dvignil desnico. »Ti si bil šofer pri sovjetski repatriacijski komisiji na Dunaju, kajne?« Kuznecov je pokimal. »Ali ne spada to mesto med tista ameriška imperialistična področja, ki pripravljajo vojno proti naši sovjetski domovini?« je dalje spraševal partijski tajnik. Kuznecov je pritrdil. »In ti, tovariš Kuznecov, si spoznaval življenje v tem središču ameriškega imperializma?« Kuznecov je pokimal. »Tako!« je dejal partijski tajnik in resno požugal s kazalcem. »Zakaj potem takem razširjaš lažniva poročila?«

Kuznecov je začuden pogledal okoli sebe. »Tega nisem...« (Partijski tajnik ga

je takoj prekinil. »Ti si trdil, da stanujejo vsi ljudje, tudi delavci, v tem imperialističnem mestu po zidanih hišah in da so obati v usnjate čevlje.« Kuznecov je spet pokimal. »Seveda sem to dejal, saj sem se o tem pričel na lastne oči.« Tu se je vmešal tajnik Komsomola. »Mi vsi vemo, da ljudje v kapitalističnem svetu čedalje bolj propadajo. To je v osemletnem času tudi Pravda. Kako naj torej ljudje še stanujejo po zidanih hišah in kako naj nosijo usnjate čevlje? Ali si drzneš trditi, da glavno glasilo naše partije laže?«

Kuznecov si je položil desnico na srce. »Tega pa vendar ne, tovariš!« — »Ti torej priznavaš, da so te tvoje oči goljufale?« je vprašal častnik z zeleno čepico. Kuznecov je molčal. »Priznaš?« je ponovil častnik vsiljivo. Kuznecov je pokimal.

Sedaj je dvignil desnico ravnatelj. »Ti si, tovariš Kuznecov, nadalje zatrjeval, da dela delavci v tem kapitalistično-imperialističnem mestu dve uri, da zasluži pol kilograma masla. To je najnesramnejša laž! Ker mora pri nas delati delavec dva do štiri dni, da si zasluži toliko denarja, da si lahko kupi pol kilograma masla, bi to pomenilo, da je življenjska raven pri nas nižja kot tam, kjer nesramno izkoriščajo delovnega človeka. Kaj bi ti v resnici mogel kaj takega zatrjevati?« Kuznecov je z vso silo spravil iz sebe komaj slinli anek.

»Ti pa si razširjal tudi še druge laži,« je dejal predsednik krajevnega sovjeta, »na primer da si v kapitalističnem svetu lahko vsak državljani kupi vozovnico in da potuje kamor ga je volja. Od kod ti to veš?« Kuznecov je gledal v tla. »Tako so mi pripovedovali,« je sramežljivo dejal. Partijski tajnik je ogorčen stresal glavo. »In ti si vse to verjel? Kaj nisi pomislil, da sam sebe spravljaš na limanice agentu, ki ti je hotel ideološko zavežati v zmotu?« Kuznecov je uvidel svojo zmotu.

»In kar je še hujske,« je nadaljeval partijski tajnik z vso strogostjo, »ti si povsod pripovedoval, da je na Dunaju neznansko trgovin in da lahko kupiš, kar ti srce poželi, motorna kolesa, ure in žepne nože, celo nahrbtnike, vžigalce in muholovke. Si to govoril ali ne?« Kuznecov je spet pokimal. »Res je, ampak vse to sem vendar videl z lastnimi očmi. Po vseh ulicah so trgovine zraven trgovine in v vsaki.« Partijski tajnik je lopnil s pestjo po mizi. »Molči!« je zavpil. »Kakšni bedasti izgovori so to! Z lastnimi očmi! Vsakemu človeku po vsem svetu pa je znano, da socialistična proizvodnja, ki jo imamo pri nas, visoko prekaša kapitalistično proizvodnjo. Ali samo ti, tovariš Kuznecov, ne veš ničesar o tem?« Kuznecov je spet pokimal. »No, torej!« je dejal zmagovito partijski tajnik. »Kaj sledi iz tega? Iz tega sledi, da je naravnost nemogoče, da bi bilo v tem beršakem mestu več in boljše blega na razpolago kot pa po naših državnih in komunalnih zadrukah. Ali sedaj razumeš, tovariš Kuznecov, da je to nemogoče?« Kuznecov je razumel. »Nemogoče je,« je dejal, »ali moje lastne oči...« Partijski tajnik je obupano stresal glavo. »Ne zaupaj svojim očem, tovariš Kuznecov, in prebiraj naš partijski tisk! Najbrž si bil v tistih časih stalno pijan. Ali ni res? Preudari dobro, saj se boš še spomnil!«

Kuznecov se je oziral po obrazih ostalih, ki pa so bili vsi zaprti. Vsi so stremili vanj z očmi, ki vse bolj označujejo zgrajenega komunistu kot pa njegova partijska legitimacija. Kuznecov je komaj slinljivo vzdihnil, nato pa je dejal: »Prav imaš, tovariš partijski tajnik, gotovo sem bil pijan.« Partijski tajnik mu je zadovoljno pokimal, zatem pa je dejal: »Po vsem tem torej lahko sklepamo, da so bila vsa poročila tovariša Kuznecova zlagana, prvič zaradi oslabelosti njegovih oči, drugič zato, ker je naselil imperialističnemu agentu, tretjič, ker je bil za časa svojega bivanja v imperialističnem svetu stalno pijan, in četrtič, ker ne prebira z vso potrebno pažnjo poročil Pravde. Tu sem ti pripravil, tovariš Kuznecov, pojasnjevalno izjavo in te prosim, tovariš, da jo podpisješ.«

Kuznecov je izjavo podpisal s tretjočimi prsti. Partijski tajnik je vzel papir in dejal: »Pod najstrožjo kaznijo ti je v bodoče prepovedano, da komurkoli pripoveduješ o lastnih vtisih. To ne morda zato, ker bi pri nas ne bilo svobode govorjenja, pač pa samo zato, ker sovjetski človek ne sme lagati. S tem sejo zaključujem.«

Kuznecov se je počasi dvignil, partijski tajnik pa ga je zadržal. Ko so ostali zapustili prostor, se je izkopal iz pisalne mize tudi partijski tajnik in dejal: »Nikita Feodorovič, sedaj sva sama, pripoveduj mi sedaj nekaj o tem kapitalističnem mestu. Kako si rekel, trgovina zraven trgovine? In vsega lahko kupiš? In tako lepo urejene, da so te trgovine? Kaj si vse to res videl na lastne oči?« Kuznecov, ki se je spet usedel, je nemirno presedal na stolici. »Raje bi molčal...« je dejal. Partijski tajnik pa mu je prijateljsko položil roko na ramo. »Prosim, prosim, bratec,« je moledeval. »Že od nekdaj sem tako rad prebiral pustolovske knjige, Robinsona, Julesa Verna in take stvari; še nikoli pa nisem govoril s človekom, ki bi vse to sam doživel.«

Kuznecov je pripovedoval, in partijski tajnik je z veliko naslado poslušal. Ko je Kuznecov končal, je dejal: »Pekleno zanimive stvari! Vendar pa pomeni, Nikita Feodorovič, nikoli ne pripoveduj v javnosti, v tovarni ali v partijskih organizacijah tega, kar si videl na lastne oči! Govori samo tisto, kar si čital v Pravdi. Ali si me razumel?« — Kuznecov je razumel in zapustil pisarno.

Zgodovina materinskega dne

leti, je takratni predsednik Združenih držav, Wilson, določil drugo nedeljo v maju za uradni »Materinski dan«. Anka Jarvis je dosegla svoj cilj. Nič je ni motila stvarnost njenih naporov, ki so pogostili del družinskega premoženja. Postala je ena izmed najznamenitejših žena svojega časa. Ne samo v Ameriki, pač pa skoraj po vseh evropskih državah se je udomačilo praznovanje materinskega dne.

Anka je bila že po naravi impulzivno dekle. Hudo jo je motila okoliščina, da so cvetličarji dobro služili na račun materinskega spomina. Prepričana je bila, da bo tudi v borbi s cvetličarji zmaga, pa ni. Popolnoma jo je prevzela fiksna ideja, da cvetličarji ne bi smeli uganjati kupčij na ta dan. S pravedanjem je popolnoma obubožala in zadnje dni svojega življenja je prebila v ubožnici. Vdrževalnično pa so zanj plačevali cvetličarji njegove rojstnega mesta. Seveda ni o tem ničesar vedela. Oslepela je tudi ona, in leta 1948 je umrla žena, ki je svetu darovala najlepši praznik ljubezni.

...
Mati — tako sem nekoč čital — je o genj, otroci pa so luč: po svetlobi luči spoznamo, kako močan je ogenj.

Mati je trta, otroci pa grozdje. Na grozdu spoznamo, koliko je vredna trta. Mati je drevo življenja, otroci pa so sadovi na njem. Zveličar je dejal: »Po njihovih sadovih jih boste spoznali!«

Mati je ura, otroci so kazalci na njej. Ti povedo, katera ura je odbila.

Mati je pero, otroci pa pisava. Po pisavi spoznamo pisca.

Mati je krmilo, otroci pa so ladje, ki plujejo tja, kamor jim zapoveduje krmilo.

Mati je kraljica, otroci so podložniki. Pod žezlom pametne matere bodo otroci zadovoljni in srečni.

Mati je največji čudež in skrivnost. Največja blaženost človeštva; vse trpljenje človeštva zatrepče ob eni sami besedi: mati!

Nikoli človek ne bo mogel izpovedati, kaj mu je mati! Eno priznanje pa bo lahko izrekel: da mu je mati za Bogom njegova največja milost in dobrota.

To je sveta beseda, posvečeno ime, ki nam je na ustnicah že v trenutku, ko izgovorimo prvo besedo v svojem življenju. Ta beseda ostaja v srcu vse dokler utripa naše srce. Sveto in blagoslovljeno ostanje preko groba oznanjevalka in biser najlepšega na tej zemlji, materina ljubezen.

Kardinal Mindszenty

Petorčki

V Roosendaalu na Nizozemskem je pred dnevi porodila osemnajstletna gospa Herik van Hassel v neki bolnišnici petorčke, tri dečke in dve dekletci. Kljub temu, da so otroke takoj spravili v inkubator, so po šestih urah vsi pomrli.

PODPIRAJTE SDD

POD ČRTO

KREPOSTI IN VRLINE
komunizma in rdečih tipaŋov
XVII.

General Pika je čakal...

Komunisti so udarili s protinapadom in v tem so bili spretnješi od demokratov. Komunistični notranji minister si je izmislil odkritje neke reakcionarne zarote. To je priljubljena komunistična zvižanost. Tako se je komunističnemu vrhovnemu policaju nudila priložnost, da prične z množičnimi aretacijami. V starem mestu so sklicali množični shod. Ljudstvo so kremeljski najemniki hujskali z lažmi, klevetami in praznimi obljubami. Po vsej deželi so mobilizirali akcijske odbore. V 24 urah je bilo vse pripravljeno, kar so komunistični zarotniki pripravljali po kremeljskih direktivah. Že nekaj let, v vseh tovarnah, v vsakem hotelu, v slehernem klubu in društvu, na vseučiliščih in višjih srednjih šolah, v uradništvih in tiskarnah so se vgnezdili oboroženi akcijski odbori.

Zapirali so politične nasprotnike. Korakali so po mestnih ulicah. Terorizirali so državljane. Zasedli so radijske postaje, poštne urade in občinske hiše, vodovodne naprave in oskrbovalne obrate.

Kaj pa je počel predsednik republike? Gottwald je zahteval od Beneša, da potrdi demisijske odstopiške ministrov in mu predloži novo listo vlade s komunisti in sepothniki. Ali jo bo Beneš potrdil? Ob tajnem telefonskem aparatu, ki je bil direktno zvezan z državnim predsednikom, je sedel namestnik generalnega štaba, general Pika, in čakal na povelje: udarite! Pet dni je čakal. Pet dni se je Beneš upiral stalno naraščajočemu komunističnemu pritisku, da potrdi novo listo vlade. Prišlo je do divjih besednih obračuna-

vanj. Gottwald je grozil z državljansko vojno. »Z menoj postopate hujske kot je postopal Hitler s Hachom (Hacha je bil predsednik protektorata Češke in Moravske, ko je Hitlerjeva soldatska pokopala češkoslovaško samostojnost), je dejal Beneš. Dne 24. februarja je Započocky napovedal enournno splošno stavko (kot opozorilo Benešu. Beneš je zaklinjal svoje nasprotnike, spominjal jih na demokracijo in neodvisnost. »Podpisite!« je kričal Gottwald. Izšli so hotel komunistično polastitev oblasti z Beneševim podpisom. Hotel je na oblast »zaklonito.« To je bila peklenška igra diktatorskih pajdašev, ki se jo je posluževal tudi Hitler. Tu v Zahodni Evropi se je dokumentirala »negalistična misel, ki je bila sovjetskim komunistom povsem tuja. Morda je bil ta postopek potreben tudi zato, da bi nasilniki formalno ne prelomili pogodbe iz leta 1943.

Nhče ne ve, kaj se je dogajalo v Beneševi glavi v zadnjih 24. urah pred 25. februarjem 1948. Beneševu zdravje je bilo močno omejeno. Pred kratkim je preživel živčni zlom. Bal se je državljanske vojne. Predvsem pa je precejeval svojo avtoriteto pri komunistih. Njegovi prijatelji so bili vsi obupani. Prepričani so bili, da bi vojska in narodne organizacije komuniste potokle. Ali kaj bo storil Stalin? Izgleda, da je bilo to vprašanje odločilno. Na žalost ni nobene zanesljive prijče, ki bi lahko izpovedala, kaj se je dogajalo v predsedništvu 24. februarja 1948 med Benešem in Gottwaldom. Neko poročilo zatrjuje, da je Gottwald Benešu postavil ultimatum: »Podpisite v 24. urah ali pa bo izbruhnila državljanska vojna!«

Beneš je odgovoril: »Vi komunisti ste v naši deželi razbili parlamentarno demokracijo. Z vašim ravnanjem je se poostrišlo mednarodno nesoglasje. Kar počenjate, je nasilje proti miru. Jaz ne bom služil za masko policijskemu terorju. Še nočoj se bom po radiu obrnil na javnost.« Be-

nešev radijski govor bi lahko sprožil in utemeljil vojaško akcijo proti komunistom.

Razdraženo ga je Gottwald zavrnili. »Kopecky (komunistični obveščevalni minister) nadzira vse radijske prenose. Vi veste, da je bil v svoji mladosti trockist. Je zelo srbofit in zato je mogoče, da bo zahteval najprej besedilo vašega govora v cenzuro in da se bo upri vsakemu za komuniste neljubemu govoru. V takem primeru jaz ne morem storiti ničesar, kajti upoštevati moram želje naših funkcionarjev, ki so popolnoma upravičeni.«

Kako je ta odgovor deloval na Beneša, dokazuje dejstvo, da je prvič v življenju izgubil svoje diplomatsko ravnotežje in grenko, grenko kot še nikoli izjavil: »Predvsem pa se morate ozirati na povelje gospoda Zorina.« Z »gospodom Zorinom« je Beneš mislil na pomočnika sovjetskega zunanjega ministra, ki se je takrat zadrževal v Pragi kot posebni moskovski odposlanec in pridno vlekel za revolucionarne niti, seveda za kulisami. Bil je to tajni režiser državnega udara na Češkem.

Beneš je jokal

Beneš je bil strahovito razočaran. V svojih spominih piše o razgovoru z Gottwaldom v Moskvi leta 1943 se zelo optimistično: »Spoznal sem, da je kljub resnim nesoglasjem mogoče v odločilnih časih priti do soglasja pri obravnavanju najvažnejših problemov vojne politike. Predvsem pa sem spoznal, da je mogoče pri nas preprečiti državljansko vojno.«

Popoldne dne 25. februarja 1948 je preteklo. Ko je Beneš zapustil grad v svojem avtomobilu, se je doma bridko razjokal. Gottwald in komunistično vladno je potrdil. Svojo domovino je prepustil z lastnim podpisom — komunistom. Najhujsje pa je bilo to, da ni odstopil. Ostal je dr-

žavni predsednik. S tem je pokrival vse, kar so komunistični divjaki zatem počeli. Ali je morda še upal? Komunistični krvavi vojni red je stopil v veljavo: čistke, teror, aretacije, umori, ponorelost, samomori.

Češkoslovaška, vzor demokratične države, je padla v roke komunističnih teroristov. Stiranjast dni potem je oblezal Masaryk, zunanji minister, na katerega imenovanju je Beneš vztrajal, mrtve na dvorišču Cerninove palače. Tri mesece kasneje, 7. junija 1948, je Beneš odstopil — prekasno. Dopusil je, da so mu komunistični oblastniki darovali predsedniški dvorec Laný, kjer je umrl 3. septembra 1948. Zadnji »meščanski porok liberalne fronte v vzhodni in jugovzhodni Evropi je odšel. Naprtil si je sramoto in zgodovinsko odgovornost, da je deželo pognal z lastnim podpisom v komunistično žrnlo.

Antonin Započocky je bil ministrski predsednik, Slansky je ostal generalni tajnik komunistične partije in na višku svoje oblastnosti. Na Hradčanih pa je prestopil Klement Gottwald, Stalinov podložnik, kot rdeči predsednik nad rdečo gubernijo rdečega carstva. Zavladalo je »idealno komunistično trozvezdje, kot so to označevali v komunističnem svetu. Vladovalo je po komunističnih načelih: oblašalo, streljalo, mučilo, ugrabljalo in v nepreglednih vlakih odvažalo češko delovno silo v Sibirijo. S prisilnim delom je kovalo dve in petletke, odkrivalo namistene zarote in likvidiralo. Generala Pika so junija 1949 obesili kot izdajalca in angleškega vohunja. Njegove častnike so postrelili. Cesar leta 1948 v Pragi niso pobili, so to storili naknadno. Čez zlato Prago se je vlekel mrtvaški prt komunističnega raja. V komunističnem rajju pa tudi sami oblastniki ne umirajo naravnne smrti. Kdor je tam danes junak, lahko postane že jutri capin. Ze kmalu se bo tudi na Češkem spet potrdila ta resnica. In to na

človeku, od katerega bi kaj takega nihče niti ne sanjal.

Poglavar češkoslovaških komunistov je tudi v tej deželi bivši nemški Zid Rudolf Slansky, s pravim imenom Salzmann. Slansky je duhovni oče Masarykovih morilcev in glavni spletkar pri odstopu predsednika Beneša.

Ob koncu novembra 1952 je ta izmeček človeške družbe z najvišjo komunistično zgrejenostjo priznal: »Sem krivec najtežjih, najstrašnejših in najbolj nizkotnih zločinov. Stregel sem po življenju predsednika republike (komunista Klementa Gottwalda). Bil sem glavni vohun ameriškega imperializma. Češkoslovaškemu narodu sem povzročil največjo stvarno škodo. Zaviral sem dvig njegove življenjske ravni. Pripravljal sem češkoslovaškemu narodu grozovito usodo, namreč imperialistično vojno, uničenje njegove samostojnosti in fašistično diktaturo.«

Generalni tajnik KP, Rudolf Slansky, tega ni izpovedal pri kaki partijski spovedi, pač pa kot obtoženec pred sodniki državnega sodnega dvora. Tu navajamo dobesedno samo 14 vrstic od 57. njegovega zaključnega govora, in ta zaključek je zgolj kratek povzetek nepreglednih priznanj, ki obsegajo nekaj sto strani obširne zapisnice Slanskyjevega procesa. Slansky je ob zaključku razprave dejal: »Moje ime bo s polno pravico preklinjal sleherni poštenjak. Če pa bi ga kjerkoli drugje ocenjevali; če bi me kjerkoli zagovarjali, se bo to zgodilo med mojimi pajdasi, med tistimi, ki sem jim služil ali so bili moji sokrivci. Njim sem opravičljive dragocene in koristne usluge. Kriv sem najpodeljših zločinov, ki jih je človek sposoben počenjati. Zame ni olajševalnih okoliščin in priznanj. Z vso pravico zaslužim največji prezir. Ne zaslužim drugačnega konca svojega zločinskega življenja, kot tistega, ki ga bo predlagal državni tožilec.«

(Se nadaljuje)

Vzroki in posledice občinske krize

Govor dr. Josipa Agneletta na seji glavnega odbora Slovenske demokratske zveze

Dne 5. maja je bila redna seja glavnega odbora SDZ v Trstu. Po poročilu izvršnega odbora je govoril predsednik dr. Josip Agneletto o **POLITICNEM POLOŽAJU NA TRŽASKEM** in o **DEŽELNI AVTONOMIJI IN SLOVENSKIH PRAVICAH**.

Iz podrobnih analiz vzrokov, ki so povzročili sedanjo občinsko krizo na Tržaskem, je dr. Agneletto naglasil, da se je ta kriza porodila v občinskem odboru samem. Vzrok krize pa je gospodarsko-programatično, značaja in izvira iz dveh različnih gledanj, kako rešiti tržaški gospodarski problem. Medtem ko misli rimska vlada, od Seclbe sém, da naj se Trst, odreče svoji starodavni funkciji srednjeevropskega pomorskega, emporija in tržišča ter naj išče v industrializaciji svojo blaginjo in gospodarski zvon, vidi drugo naziranje tržaški gospodarski dvig v izkoriščanju tržaške zemljepisne lege in v njegovi vlogi kot evropske pristanišče in mednarodno tržišče, ki mora odpreti svoja vrata natečaju svojemu zaledju. Srednji Evropi in Podonavski kotlini. Glavna sredstva, da se iz Trsta gradi srednje, evropski pomorski in trgovski emporij, pa so: *prosta cona, zadostna trgovinska mornarica z potrebnimi pomorskimi linijami, prometne in tarifne olajšave*. Ta poslednji načrt pridobiva v zadnjem času v Rimu vedno več pristavev tudi v vladnih krogih, ker tržaška industrija zelo počasi napreduje in ker je v zadnjem letu več težkih stečajev z milijardnimi izgubami v škodo javnih skladov zadala tej industriji hude udarce. Zato ni rimska vlada objavila poročila ministerialne komisije o prosti coni, ker poročilo tej coni nasprotuje.

V tržaškem mestnem svetu je 25 svetovalcev odločnih pristavev proste cone. Nasprotuje ji 11 mislinov in monarhistov ter en liberalci, medtem ko so demokraci in republikanci neodločni. Kljub temu, da je občinski svet izglasoval prvi člen predloga o prosti coni, ki pravi, da se Trst in njegovo ozemlje izloči iz carskega ozemlja republike in da tvori prosto cono, je Kršćanska demokracija pričela pri naslednjih členih oklevati in delo komisije zavlačevati. Zato so socialni demokrati v občinskem odboru, kot odločni pristavi proste cone zahtevali, naj se kršćanski demokrati izrečejo za prosto cono, obljubijo naj, da jo bodo z vsemi močmi podpirali tudi pri vladi v Rimu in naj sprejmejo v občinski odbor enega svetovalca od MEN, ki bo skrbel, da propaganda za prosto cono ne zaspi. Obenem bi na ta način občinski odbor pridobil v občinskem svetu 5 glasov (MEN, socialisti in UP) in imel z 31 glasovi absolutno večino, ki bi zadostovala za redno delovanje občinskega sveta.

Republikanci so se uprli temu predlogu, ker so bili proti sprejemu menovca v odbor in proti razširitev večine s tako imenovano malo levo opozicijo. Tako so oni prvi najavili ostavko, za njimi socialni demokrati in končno še demokraci, ki niso bili navdušeni niti za prosto cono niti za povezavo z demokratično malo levo.

Zupan in obč. odbor sta odstopila. 3. maja so bile volitve župana, za katerega izvolitev je bilo potrebnih 31 glasov. Iz izjav posameznih skupin je izhajalo, da so proti enobranstvu občinskemu odboru iz samih demokracianov ne samo opozicija, ampak tudi socialdemokrati. Prav

tako se je izrekla opozicija proti izvolitvi inž. Bartolija za župana, toda bila je pripravljena voliti kateregakoli drugega demokraciankega kandidata, ki bi ga ta stranka predlagala. Pri vseh treh volilnih poskusih je dobil inž. Bartolj le glasove demokracianov. Pri zadnjem poskusu je dobil socialni demokrat, prof. Dulci 25 glasov, inž. Bartoli 20 glasov. Oddanih je bilo 12 belih glasovnic. Zato bo ponovna volitev župana dne 10. maja. Če se desnica (mislini in monarhisti) vzdrži glasovanja, bo izvoljen inž. Bartoli, ker ne bo prof. Dulci kot socialni demokrat sprejel komunističnih (14) glasov. Nato bo izvoljen občinski odbor, verjetno iz samih demokracianov, ker ne bo lahko sestavili koalicijskega odbora. Ali bo ta odbor užival podporo občinskega sveta? Vse skupine se bojé komisarja na občini in novih volitev. Iz tega strahu bi se rodil lahko še kak čudež.

Dr. Agneletto je naglasil, da je sedanja občinska kriza Trstu dosti škodovala. Tekom aprila so se imele predložiti vladi v Rimu resolucije tržaškega občinskega sveta na podlagi predlogov občinskih komisij o prosti coni, o avtonomni deželi Furlaniji-Juljski krajini, o tržaški mornarici in plovnih progah, o Vanonijevem načrtu, toda občinska kriza je vse to preprečila. Premalo zdravega lokalnega patriotizma je v tržaškem mestnem svetu, preveč politiziranja in preveč govorjenja

za ulico. Kar pa je najhujše za tržaške potrebe, je absolutno pomanjkanje vsake sloge in skupnega nastopa Tržčanov pred rimsko vlado in italijansko javnostjo, tako da so Tržčani neresni v njih očeh. Temu je vzrok mozaično-pisana sestavitve tržaškega prebivalstva z vseh vetrov, brez zgodovinske tradicije in kontinuitete in brez trajnega interesa na usodi tržaškega mesta.

Nato je dr. Agneletto govoril o pomenu avtonomne dežele Furlanije-Juljske krajine ter o določbah za zaščito slovenskih narodnostnih in jezikovnih pravic, ki morajo priti v poseben statut in ki ga izglasuje rimski parlament.

Avtonomna dežela pomeni decentralizacijo, upravo, odpravo prefektur in zmanjšanje birokratizma. Slovenci so dolžni, da storé vse, da se podrobne določbe v varstvo slovenske manjšine in njenih pravic sprejmejo, če v posebni avtonomni statutu, kajli splošne, načelne določbe, so že vsebovane v ustavi republike in jih nima smisla prepisovati v deželni statut. Deželna avtonomija za Furlanijo-Juljsko krajino ima v Rimu nasprotnike, ki so sploh proti vsaki avtonomni deželi. Zato bo še težka pot do njenega uresničenja.

O vseh točkah se je razvila obsirna debata kot dokaz, kako visoko zanimanje vlada med nami za te probleme, ki so bili na dnevnem redu.

Lekcija oboževalcem diktatur

Italija koraka po Vanonijevih stopinjah - Razvoj državnih financ

Rimski senat razpravlja v teh dneh o državnem preračunu za leto 1957-58. Preračunski minister Adone Zoli je ob tej priložnosti prikazal današnje podobe državnih financ. Za italijansko gospodarsko leto 1956 ni bilo ugodno. V začetku leta je nenavadno ostru zima povzročila kmetijstvu občutno škodo. V zadnjih mesecih preteklega leta pa so se zaradi suške krize pomembno podražili pomorski prevozi raznovrstnega blaga in izzvali splošno naraščanje draginje.

Kljub vsem tem nevesočnostim je minister Zoli ugotovil, da je bil gospodarski razvoj v preteklem letu vsekakor zadovoljiv. Narodni dohodek je narasel za skoraj tisoč milijard lir. Dvignil se je namreč od 12.994 milijard na 13.878 milijard. Volumen industrijske proizvodnje se je povečal za 7 odstotkov, kmetijska proizvodnja pa se je znižala za 3 odstotke. Potrošnja konsumnega blaga se je v primerjavi z letom 1955 povečala za 4 odstotke, prav za toliko pa tudi skupna vsota investicij.

Posebno pomembno pa je dejstvo, da odvajajo stalno večje zneske socialnega produkta socialnim namenom. Ta znesek se je namreč povečal za 11 odstotkov na skupno vsoto 2145 milijard lir.

Vanonijev načrt

Smernice finančne in gospodarske politike narekuje italijanski vladni Vanonijev načrt, ki ga je za razvoj gospodarstva za prihodnje desetletje začrtal pokojni preračunski minister Ezio Vanoni. Ta načrt si je postavil za cilj popolno odpravo

nezaposlenosti. Vanonijev naslednik, minister Zoli, je v svojem ekspoziciji poudaril, da se vlada trudi, da bi uresničila cilje tega načrta. Tako je v zadnjih dveh letih ne samo dosegla v Vanonijevem načrtu predvideni porast narodnega dohodka, pač pa ga je tudi prekoračila. Izpolnila so tudi drugo Vanonijevo zahtevo, da namreč najmanj eno tretjino poviška socialnega produkta uporabi za nove investicije, v nobenem slučaju pa ne porabi več kot dve tretjini tega poviška za potrošne dobrine.

Povečanje investicij je znašalo l. 1956 v odstotkih 8,3 odst., pri prometnih investicijah 12 odst., pri stanovanjskih zgradbah 7,4 odst. in v trgovini 11,8 odst. Pri javnih delih in v kmetijstvu pa so se investicije nekoliko znižale v primerjavi s prejšnjim letom.

Trgovska in plačilna bilanca

Zelo ugodno sliko, je minister Zoli prikazal v postavkah trgovske in plačilne bilance. Visok primanjkljaj trgovske bilance, ki je nastal zaradi povečane uvoza surovin in polizdelkov, so brez težke izravnali s pomembnim poviškom »nevidnega izvoza«, z dohodki tujeskega prometa, z ladijskimi prevozninami in s prihranki emigracije, ki jih izseljenci pošiljejo v domovino. Ta »nevidni izvoz« se je povečal od 261 milijard lir leta 1955 na 309 milijard v letu 1956. Italijanska državna banka je na ta način stalno večala svoje zaloge zlata in deviz, ki znašajo trenutno nad 1100 milijonov dolarjev.

Posebno zanimiva pa je bila primerjava zakladnega ministra Medicija, ki je prikazal globoko preobrazbo izdatkov italijanskega preračuna, z izdatki za časa fašizma.

Medtem ko so se življenjski stroški zaradi razvrednotenja lire od l. 1938 dalje povečali za sedemdesetkratno vrednost, so se stroški za policijo in armado povečali le za petinštiridesetkratno vrednost. Nasprotno pa znašajo sedaj izdatki za solstvo sto petinštiridesetkratno, izdatki socialnega značaja pa kar dve sto sedemindvajsetkratno vsoto od tiste, ki jo najdemo v preračunu za leto 1938.

V teh številkah leži najmočnejši odgovor današnje demokratične države tistim nepoboljšljivim občoedovalcem diktatur, ki jih zgodovina ni ničesar naučila.

Šola v Cerovlju

Na poročilo o prepiru med večino cerovskih vaščanov in občinsko upravo v Nabrežini v »Demokraciji« od 12. aprila t. l. je poslal župan g. Dušan Furlan ureditelju popravke in zahteva, da ga objavimo v smislu čl. 8 ukaza ZVU od 3. julija 1948. Popravek je tak, da bi ga lahko v celoti odklonili, toda ker nam je na tem, da čitatelji »Demokracije« vedo tudi za nasprotno mnenje, objavljamo popravke g. Dušana Furlana, ki zatrjuje:

1) da občinska uprava si ni naročila v vasi druge protivloge, ki zahteva, da se

Tržaški dijaški šport

REALNA - TRGOVSKA 2 : 1

V okviru medzavodnega odbojarskega tekmovanja je realna že vdrugič premagala Trgovsko akademijo. Na tem turnirju nastopajo tri ekipe, in sicer: Realna, Klasična in Trgovska. Po prvih treh tekmah je imela vsaka ekipa po eno zmago in en poraz. Po četrti tekmi pa imajo največ izgledov za zmago realci, ki sedaj vodijo.

Moštvu sta nastopili v naslednjih postavah:

Realna: Pahor (kapetan), Pečar, Jurinčič, Relić, Furlanič in Palčić;

Trgovska: Sluga (kapetan), Bonač, Cupin, Hlabjan, Tomazetič in Starc; sodil pa je prof. Mamolo.

V prvem setu so prevladovali trgovci, ki so tudi zašufeno zmagali s 15 : 12. Realci v tem setu niso pokazali prave igre in prav malo povežave. Začetek drugega seta je bil podoben prvemu. Toda pri stanju 6 : 6 so realci začeli z ofenzivno in prebrčljivo zmagali s 15 : 8.

Tudi v tretjem setu je Trgovska dobro začela in vse je kazalo, da bodo zmagali, saj so vodili 10 : 3. Tedaj so se realci zbudili iz otopenosti, žoga je bliskovito letela od igralca do igralca, ki je streljak. Tak hines je tako presenetil Trgovsko, da ji do konca tekme ni uspelo napraviti več kot dveh točk.

Tekma sama na sebi ni bila posebno zanimiva, posebno so razočarali realci, ki so le od časa do časa kazali res zrelo igro.

in še to takrat, ko jim je tekla voda v usta.

Lestvica po štirih igranih tekmah je naslednja:

Moštvo	igrane	zmage	porazi	točke
Realna	3	2	1	4
Klasična	2	1	1	2
Trgovska	2	1	2	2

Dijaška prireditev v Avditoriju

Državno učiteljske s slovenskim učnim jezikom v Trstu priredi v ponedeljek 13. maja ob 20 uri v Avditoriju akademijo. Na sporedu so deklamacije, pevske, plesne in klavirske točke ter igra enodejanka A. Ingolčica »Našili so sse«.

Vabila so na razpelo 7. maja v tajništvo slovenskih srednjih šol, v Tržaški knjižarni (ul. sv. Frančiška 20) in v knjižarni Fortunat (ul. Poganih 2).

TRŽAŠKI PREPIHI

Denuncianti nimajo sreče

Med pozabljenec današnjega časa bliskoviti vzhajani in zatonovi na vseh področjih dnevnega življenja in posebno še v političnem življenju spada tudi ameriški republikanski senator Joseph R. McCarthy. Umrl je razmeroma mlad, bil pa je še za časa svojega življenja politično pokopan. Izgrizla ga je notranja gorečnost. Ob koncu svojega političnega življenja ga nihče ni več poslušal. Njegove obtožbe je odnašala burja. Strahovi, ki jih je McCarthy razširal, so se razblinili. Na bojišču pa so ostali strti ljudje, in eden izmed njih je še pred kratkim zbežal v smrt: kanadski veleposlanik v Kairu, Norman.

McCarthy je posnemal komunistično prakso denunciranja, preganjanja in uničevanja političnih nasprotnikov, seveda le s skromnimi sredstvi oblasti. Ta praksa je prav tako aneamerikanska kot je protidemokratska. Prav zato je njegova zvezda tako hitro ugasnila. Na komunističnem nebu pa je zvezd po vzorcu McCarthyja za polno Rimsko cesto. O vsem tem dobro ve in zna tudi tržaško komunistično »Delo«, saj nem taka Rimska cesta v malem svetli tudi v Trstu. Ta Rimska cesta pa ni »mekonizem«, pač pa vodilno ozvezdje komunističnega neba, zato verjetno rdeči McCarthyji ne bodo še zatonili. Tudi v tem je razlika med svobodnim in komunističnim svetom.

SLOV. NARODNO GLEDALIŠČE

in

GLASBENA MATICA

v Trstu

V nedeljo 12. t. m. ob 18. uri v Avditoriju v TRSTU,

v torek 14. t. m. ob 21. uri v SKEDNJU

PLANINSKA ROŽA

opereta v treh dejanjih

Besedilo in glasba RAD. GOBKA

SLOVENSKO NARODNO

GLEDALIŠČE

ZA TRŽASKO OZEMLJE

V petek 10. t. m. ob 21. uri v SKEDNJU,

v soboto 11. t. m. ob 21. uri v Avditoriju v TRSTU,

v sredo 15. t. m. ob 21. uri na OPCINAH,

v petek 17. t. m. ob 21. uri na KONTOVELU

2600BA ZA SMEH

dramatična farsa v treh dejanjih

Spisal: ARMAND SALACROU

Prevedla: DRAGA AHACICEVA

Odgovorni urednik:

Prof. Dr. ANTON DABINOVIC

Tiskarna Adria, d. d., v Trstu

ZDRAVNIK

Dr. FRANJO DELAK

v Strada di Fiume 20-III

sprejema od 15. do 17. ure

Tel. št. 54-797

ZOBOZDRAVNIK

Dr. STANISLAV PAULICA

sprejema

v svojem ambulateriju

v ulici Rittmeyer 13, tel. 31-813

dnevno od 9-13 in od 17-19 ure

Prvomajski izletniški oddih

Prvomajski izlet SDD v Trstu so že prava tradicija. Tudi letos ni moglo biti drugače. Na vrsto je prišel izlet v gorsko območje Barcis. Prijav je bilo toliko, da so na žalost nekateri morali svoj izlet preusmeriti drugam, ker ni bilo v avtobusu dovolj prostora. Drugi se bo treba pač pravočasno prijaviti...

Vreme v jutranji uri res ni kazalo dobrot. Vendar so izletniki prihajali nasmajani in optimistično razpoloženi. Pogon iz tržaške vsakdanjosti je bil močnejši od temnih oblakov nad tržaškim mestom. Velik avtobus z izletniki obeh spolov, vseh letnikov in najraznovrstnejših poklicev je odrinil proti zahodu. V Sestljano so se nam pridružili Nabrežinci in Mavhinjci.

Skozi obsirna žitna polja, sadjarske nasade, številna naselja po Furlanski nižini nas je v pičlih dveh urah zajel navdih svežega gorskega zraka in prekrasni soteski. Spretni vozač je v svojo skrbnost in mojstrsko spretnost vodil okolišno vozilo po vijugasti ozki poti po tesni dolini, ki ji je voda izklesala v tisoč in tisočletjih. Vztrajno in neumorno je rezala globoke in ozke zaseke v skalovje apnenca v vrstolomne globline.

Pokukalo je sonce. Razposajenost v avtobusu je naraščala, posebno še v zadnjem delu vozila, kjer je gospodovala mladina. Ob deseti uri smo dospeli v Barcis.

Veliko umetno jezero sredi močasnih vršacev je pravi biser alpske prirode. Koliko ogromnega dela so izvršile tu mišice delovnega človeka, da so povsem preobrazile ta gorski kotiček.

Narava se je že popolnoma prebudila. Spominčice in gorsko cvetje pokriva o-brežja, po vrhovih pa tudi še ni izginila bela, snežna odeja. Prvi maj obhaja hribovsko vzdušje seveda na svoj način. Brez hrupa in vrvenja. Le kosi, sinice, lugarji in številni drugi krilati pevci prepevajo slavo in čast človeškemu delu in njegovemu naporu. Med ta koncert udarja neprestano brnenje vodnih turbin, ki krmito z električno energijo občno rav-

ninsko pokrajino in lajšajo življenje delovnemu človeku.

Tudi drugi tržaški prijatelji slovenske družbe so se nam pridružili s svojimi lastnimi vozili. Pisana je naša družba. Stari in mladi smo se znašli, da se izven mestnega hrupa, v svežem gorskem zraku sprostimo meščanske vsakdanjosti. Skrbni in dnevne nadloge so ostale v Trstu. Tu smo bili samo še veseli Slovenci in ni drugega.

Mladino so seveda zasrbele pete in jo je zato mahnila proti strminam, kjer so se sramežljivo blešale kepe snega. Kakor naj se mladi vendar vrnejo v mesto, ne da bi vsaj malo napojili obutka s snežno redkostjo!

Starejši pa so občudovali medtem čudežno stvarstvo današnjega tehničnega človeka — hidrocentrala. Prijetna restavracija je bila seveda popolnoma zadržala vse izletnike. Zenski spol se je okinal z gorskim cvetjem. Brez obveznega fotografiranja ni izletov že zato, ker so fotografski spomini trajnejši in natančnejši.

Proti večeru smo se poslovili. V mikavnem Spilimbergu smo se dalj časa ustavili. Pomembna zanimivost tega čednega mesteca je stara katedrala, ki jo popravljajo. Cerkev je polna prekrasnih fresk, olj in kipov.

Večrilo se je že, ko smo se odpravili od tu. Tedaj je padel predlog, da bi SDD organiziralo še kaj izletov, saj so vedno vsi prostori že predčasno rezervirani. Zato je predsednik dr. Marc obljubil, da bo SDD pripravilo junija nov izlet.

Ko smo se ustavili še v Butrju, nas je čakalo prijetno presenečenje. Marko je potegnil od nekdaj veliko velikonočno čokoladno kolo, ki je sedela na kupu jaje. Koliko smeha je bilo, ko smo jo odvijali! Izlet je res lepo izpadel, saj ni zmanjkalo veselja niti za trenutek. Zahvaliti se pa moramo zato vsem onim, ki so ga pripravili, in onim, ki so tako skrbno pazili, da ni zmanjkalo niti pijače in niti jedadeč.

Izletnik

Z nakupom dobrega blaga prihranite denar!

OBIŠČITE

MAGAZIN
ANGLEŠKEGA BLAGA
(MAGAZZINO STOFFE INGLES)

Skladišče: TRST - Ulica S. Nicolò 22
Telefon št. 31-138

Prodaja na debelo in drobno vsakovrstno originalno ANGLEŠKO IN NACIONALNO BLAGO ZA MOŠKE IN ŽENSKE PO NAJNIŽJIH CENAH

Obračajte se na nas osebno ali pismeno

IZREZITE OGLAS, VELJA ZA POSEBEN POPUST!

MAJNŠKA LITERARNA PRILOGA SLOVENSKE PROSVETNE MATICE

Enakopravnost v šolstvu je naša pravica

Križev pot naše šole v Italiji se je začel ob koncu prve svetovne vojne, ko so razne rimske vlade jele zalezovati obstoj tistih naših šol, ki smo si jih bili priborili pod Avstrijo, dokler jih ni fašizem z znano Gentilejevo šolsko reformo popolnoma odpravil. Nekaj let se je tolminsko učiteljske le še držalo, toda maturo so naši učiteljski morali delati v italijanski, v Vidmu.

Sola je prva podlaga kulture in omike slehernega naroda. Zato Slovenci ljubimo in cenimo svojo šolo že od nekdaj in smo se vselej najbolj in z vsemi silami potegovali za njen nastanek in nastopali v njeno obrambo.

Ko je Italija leta 1866 zasedla Furlanijo in z njo tudi doline Nadiže, Tera in Bele, je vprašala tiste naše brate, česa si želijo. Rekli so, da hočejo šolo.

Pod fašizmom smo se Slovenci najbolj pritoževali zaradi odprave naših šol. Po zlomu tega režima ter po končani drugi svetovni vojni je obnoveitev naših šol bila naša prva misel in želja.

Italija je leta 1866 šolo našim bratom v videmski provinci dala, toda ne tiste, katero so želeli, ampak samo in izključno italijansko. Tam, zlasti v dolini Nadiže, je naša slovenska beseda še danes hudo zasovražena in preganjana. V tem po vojnem času so naši listi poročali in pro-

testirali proti nalaganju denarne kazni za vsako izgovorjeno slovensko besedo v šolah tistih krajev. Od italijanske strani se nihče niti od listov niti od oblasti ni oglasil, da bi vest kot tako zanikal in naše pritožbe spodbijal.

S podpisom mirovne pogodbe se je Italija v nje 15. členu obvezala zagotoviti vsem državljanom, ne glede na plemo, spol, jezik ali veroizpoved, uživanje človeških pravic in temeljnih svoboščin.

Ze poleti 1945, menda točno 11. julija, pa je rimska vlada javno izjavila, da bo »v krajih, kjer prebivajo v znatnem številu državljani jezika, ki ni italijanski, v državnih šolah zajamčen pouk materinskega jezika.«

To vladno izjavo je 18. septembra istega leta potrdil videmski prefekt Candelini, ko je v imenu notranjega ministra odgovoril na pritožbo slovenskega duhovnika iz doline Nadiže, č. g. Kramarja, proti preganjanju slovenskega jezika. V svojem pismu št. 4569-Gab. je prefekt Candelini med drugim zapisal:

»Njegova Ekszellenca notranji minister mi je sporočil Vaš priziv glede rabe slovenskega jezika.

Moje mnenje v tem pogledu izhaja iz pisma, ki ga prilagam v prepisu.

Mislím, da je treba popolnoma spoštovati pravico do gojenja slovanske narod-

nosti v okviru življenja italijanske države; v tem smislu bom dal navodila.

Medtem pa Vam lahko z veseljem zagotovim, da se državna vlada živo zanima za svobodo slovanskega prebivalstva, ki je vključeno v našo državo. Prosim Vas, da primerno vrednotite važnost izjav, katere je v preteklem avgustu izdal ministrski svet.

Iz določenih virov je razvidno, da so te izjave bile dane 11. julija 1945.

Nato je leta 1947 rimska ustavodajna skupščina izglasovala novo republikansko ustavo, ki je stopila v veljavo in ki zagotavlja v 2. členu, da »Republika priznava in jamči nedotakljive človeške pravice, s katerimi se razvija človeška osebnost, pa naj gre za posameznike ali pa za družbene skupnosti, in zahteva izvršitev neodložljivih dolžnosti politične, gospodarske in družbene solidarnosti.«

V 3. členu pa proglašajo, da »imajo vsi državljani enako družbeno dostojanstvo in da so enaki pred zakonom, ne glede na spol, plemo, jezik, veroizpoved, politično prepričanje, osebni in družbeni položaj.«

»Naloga republike je, da odstrani zapreke gospodarskega in družabnega značaja, ki ovirajo popolni razvoj človeške osebe in resnično udeležbo vseh delavcev pri politični, gospodarski in socialni organizaciji države s tem, da te zapreke dejansko omejujejo svobodo in enakopravnost državljanov.«

6. člen ustave pa določa, da »Republika s posebnimi normami štiti jezikovne manjšine«, a 34. člen ustave pravi, da »je sola dostopna vsem.«

Vsa ta ustavna določila so etična podlaga naši zahtevi po spoštovanju naravnega zakona, da imamo svojo lastno šolo.

Vlada pa mora spoštovati svoje slovensko dane izjave in državno ustavo. V 2. členu nam ustava priznava in jamči nedotakljive človeške pravice, s katerimi se razvija človeška osebnost, pa naj gre za posameznike ali pa za družbene skupnosti, to je za posameznega Slovencega državljan ali pa za slovensko skupnost v Italiji.

Po 3. členu ustave Slovenci, italijanski državljani, ne moremo biti »enakega družbenega dostojanstva« in »enaki pred zakonom, ne glede na jezik«, ki ga govorimo, če nimamo in ne uživamo enakih šolskih pravic, kot jih imajo in uživajo

naši sodržavljeni italijanskega, francoskega in nemškega jezika.

Ce nam vlada ne prizna naših šol, kjer naj se po 2. členu ustave razvija naša slovenska človeška osebnost, naj gre za posamezne Slovence ali pa za družbeno slovensko skupnost, imamo vso pravico tožiti, da nam republika ne priznava in ne jamči nedotakljivih človeških pravic.

Na drugi strani pa bi republika po 2. členu ustave ne imela pravice zahtevati od nas Slovencev - državljanov izvrševanje neodložljivih dolžnosti politične, gospodarske in družbene solidarnosti, kot ga dejansko zahteva na primer s pobiranjem davkov, z novačenjem in tako dalje. Sicer pa se Slovenci ne branimo izvrševati vseh dolžnosti: le to zahtevamo: da uživamo tudi vse pravice.

»Najprej dolžnosti in šele potem pravice«, je bilo geslo fašizma, ki v resnici človeških pravic sploh priznaval ni in je od nas Slovencev zahteval samo pokorno izvrševanje dolžnosti. Bili smo sužnji in predmet raznarodovanja.

Republiška ustava ne loči pravic od dolžnosti in ne postavlja nobene stopnje in nobenih pogojev med prvimi in drugimi.

Vsebina republikanske ustave, kot nam izhaja iz besedila navedenih členov, je priznanje nedotakljivih pravic človeka - državljan ne glede na jezik, ki ga govori, zato da bi bili vsi državljani enaki pred zakonom ter imeli enako družbeno dostojanstvo.

Da se to uresniči, da bodo namreč vsi državljani, tudi oni slovenskega jezika, uživali človeške pravice, zahteva 5. člen ustave, naj »republika, ki je ena in nedotakljiva, priznava in pospešuje krajevne samouprave in naj prilagodi načela in metode svoje zakonodaje zahtevam samouprave in decentralizacije.«

Besedilo 2., 3. in 5. člena ustave je jasno; in v duhu določb, ki jih ti členi vsebujejo, moramo razumeti naslednji 6. člen ustave in ga izvajati, ko se spominja nas državljanov slovenskega jezika in predpisuje, da »REPUBLIKA S POSEBNIMI NORMAMI ŠTITI JEZIKOVNE MANJSINE.«

Te »posebne norme« so tiste, ki jih zahtevamo zato, da se zaščita naše slovenske manjšine udelevi »v svobodnem poslovanju posebne oblike krajevne avtono-

mitea, ki nam jo vladna izjava od 11. julija 1945 obljublja, 5. člen ustave pa potrjuje.

Gremo naprej in najdemo 116. člen ustave, ki uvršča našo avtonomno deželo Furlanijo - Julijsko krajino med tiste s posebnim statutom *tudi* iz potrebe, da se zaščiti naša slovenska jezikovna manjšina, kar jasno izhaja iz besedila X. norme prehodnih in končnih določil ustave, ki pravi, da se izvajanje posebne avtonomije v naši deželi začasno odgodi. »**OHRANI PA DA SE ZASČITA JEZIKOVNIH MANJSIN V SKLADU S 6. ČLENOM.**«

Človek - državljani, bodisi posameznik, bodisi v družbeni skupnosti, je torej po ustavi samostojen in se javno udeleži ter svojo osebnost razvija v okviru državnih zakonov, ki jamčijo njegovo samostojnost in ga pozivajo k izvrševanju dolžnosti za blagor skupnosti.

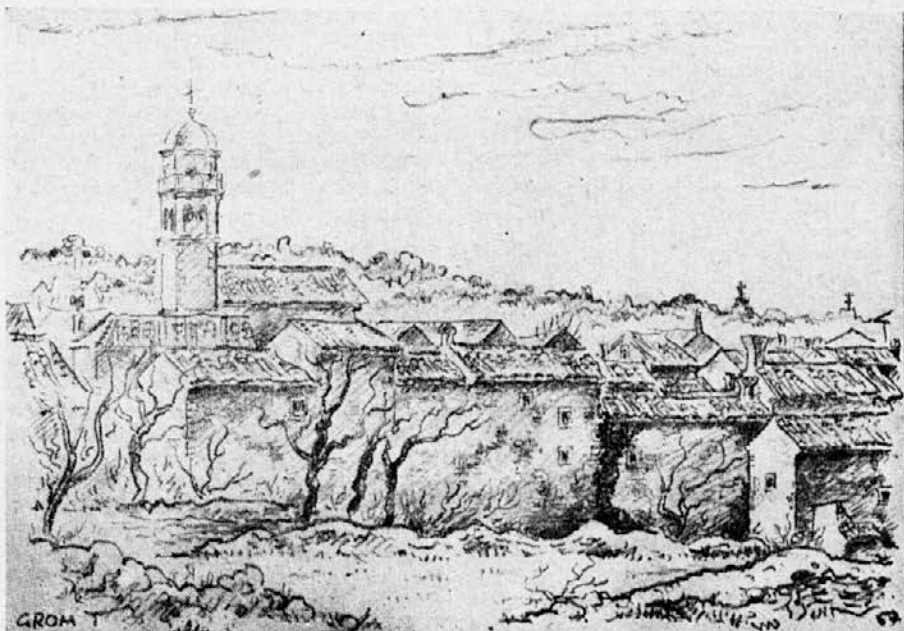
Na podlagi vseh navedenih in pretehtanih načel državne ustave zahtevamo Slovenci v Italiji, naj se vse šole s slovenskim jezikom uredijo na osnovi samo-

stojnega poslovanja. Zato odklanjamo ustanovitev slovenskih vzporednic na italijanskih šolah.

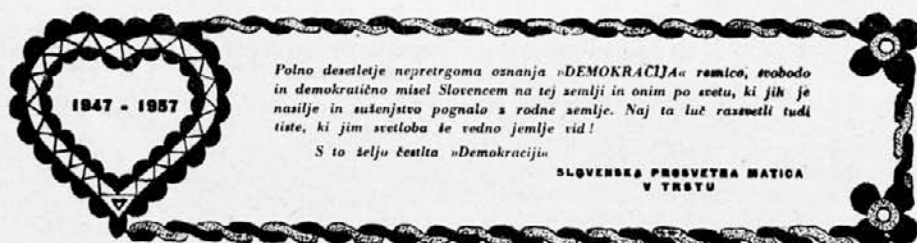
Hkrati pa zahtevamo, da se tudi 34. člen ustave, ki pravi, da »je šola dostopna vsem«, izvaja po besedilu in v duhu 3. člena. Kajti bilo bi kršeno pravilo »enakega družbenega dostojanstva in enakosti vseh državljanov pred zakonom ne glede na spol, pleme, jezik, veroizpoved, politično prepričanje, osebni in družbeni položaj«, ki ga ta člen slovesno proglašča, če bi Slovenci ne imeli svojih samostojnih šol, kot jih imajo ostali naši sodržavljeni italijanskega, nemškega in francoskega jezika, in če bi za vstop naših otrok v slovenske šole morali vlagati celo pisмено prošnjo, medtem ko drugi državljani tega niso dolžni.

Naš boj za slovenske šole v Italiji v povojni dobi traja od ustanovitve Slovenske demokratske zveze in ne bo nehal, dokler ne pridemo do svojih šolskih pravic, ki so tako pri srcu nam, kot že našim prednikom.

Dr. AVGUST SFILIGOJ

Bogdan Grom: NABREZINA (Iz zbirke »Trst in njegov Kras«)

O C E N E

mladinskega literarnega natečaja SPM

Dvakrat na leto, za božič in za veliko noč, razpiše Slov. prosv. matica v Trstu mladinski nagradni literarni natečaj. Nagrade so seveda skromne, zato pa tudi pogoji niso prestrogi. Literarni natečaji SPM so nedvomno posrečena zamisel in treba jih bo ohraniti. Saj je njih namen, buditi v mladini veselje za literarno ustvarjanje. To nalogo opravljajo sicer že vrsto let »Literarne vaje« kot dijaški list. Vendar se čas ne ustavlja: vsako leto desetine in desetine zrelih mladih ljudi zapustijo srednješolske klopi — tudi taki, ki so pisali v »Lit. vaje«. Ali naj ta mladina, med katero je gotovo tudi kak talent, potem čisto odmore za literaturo? Ne sme! Dati ji je treba možnost, da svoj umetniški talent razvije in svoje stvaritve pokaže občinstvu.

Letošnja majniška priloga »Demokracije« bo nedvomno marsikoga prijetno presenetila. V nji bodo objavljeni tudi leposlovni prispevki, ki jih je priklical nagradni literarni natečaj SPM.

BRANKA — Vesel sem, ko vidim, da ste s črtico »Listje v vetru« pokazali tako umetniško moč, ki še veliko obeta. Zdi se, da boste v kratkih spisih našli najprimernejši izraz za svoja čustva in misli. Marljivo in pogumno po tej poti! Naj Vam bo 1. nagrada v spodbudo.

R. S. — Z veliko odkritostjo ste načeli pereč problem, ki ni samo Vaš, temveč je muka vsakega mladostnika. »Sam v

sebi« je skoraj bolj esej nego čisto leposlovje, pa nič ne de. Vtis imam, da ste ga napisali iskreno in izvirno; zato ste zaslužili 2. nagrado.

MAJDA — »Le od doma nikar« in »Vse zastoj!« sta razpoloženski sliki — ne samo bolečina Vašega srca, marveč vseh, ki so priča brezkončnemu krvavenju naše domovine. (Naj kakšen Ficko še tako opleta s starimi rapirji, mogoče tudi njega — kadar si je najbolj iskren — kaj zaboli. Mogoče tudi on tedaj zasluži staro resnico: vojna in izseljevanje žreta najboljše ljudi.) Prejeli boste 3. nagrado.

DOMOLJUB — Tudi Vi ste izseljencem posvetili sestavek »V tujino«. Zdi se, da je izseljevanje danes največja bolečina primorskih Slovencev, in, žal, ne samo teh. Kdo bo kdaj to našo dramo popisal od korenin do vrha?

KRIVEC IVAN — Vaša pesem pa je že glas iz tujine, četudi živite že vrsto let v velikem mestu nedaleč od Slovenije. Kot naša stara ljudska pesem, tako sega tudi Vaša v srce, saj ste jo vzeli iz lastnega srca. Naj bi se nihče ne pohujševal ob Vašem trpljenju, in zlasti naj bi nihče ne iskal svojih koristi v nji! Pesem sem malce zgladil. Rad bi, da ne odložite peresa. Če Vam je pero bolj težko, pa je srce tem bolj polno. To je zmerom boljše, kot če bi bilo narobe.

V. BELIČIĆ

Listje v vetru

Kup suhega listja se veča in podrhtava v vetru. Grablje znova nanese novega, jeseni odpadlega listja, izpod zavetnih skal in osamelega oreha. Trava je suha, tla kot steptana, vmes pa krtine.

»Skoraj bi rekla, da je jesen,« misli hči, ki zleknjena sedi ob skali. Noge ima navzkriž, roke na kolenu. Gleda dren, ki mirno bdi ob zidovju v dolini. Na vrhu nasprotnega hriba se lovijo oblaki in drevesa, temna in tesno eno ob drugem, se sklanjajo, kot bi romala za oblaki v daljavo. In deklica pomisli na vse tiste, ki so odšli. Pavel, drobna in tenka postavica, je odšel neznankam. Pravijo, da se še vrne. Toda minilo je že šest let. Andrej je tudi odšel, a se več ne vrne. Zasulo ga je v rudniku, so rekli. Čudno nedoločen in strahoten občutek jo prevzame ob tej misli. Zasulo ga je...

Veter se zaleti v listje, dren oživi v dolini in visoko pod nebo se dvigajo suhi listi, prav do oblakov je nebo posejano z njimi. In deklica dvigne pogled za njimi, za neštevilnimi suhimi listi. Kretajo se nerodno v zraku in padajo. Nepremično zre vanje in se v mislih igra z njimi. V njenih očeh je nebo. Kaj pa se je zganelo tam doli? Človek? Ah! Dolgi divji šipek je težko oplazil s krošnjo belih cvetov zid in zamahnil v nebo. Nenehna pesem vetra in skrivnostni zvoki so našli odprto pot vanjo samo. Morda je glasu v vrhovih ime Pavel, morda ta bližnji prinaša zadnji začuden pogled Andrejev, morda so ti glasovi tolikih drugih, nesrečnih, zgubljenih. Saj ni treba premišljevat lastne bolesi, saj je dovolj le prisluhniti in slišiš tujo.

Zgrabi pest listja in ga počasi, kot bi sejala prazna semena, spušča v veter. »Ali da se v resnici vrne Pavel,« se ozre v mamó. »Mislim,« se nasloni na grablje in prestande z delom, »pravijo...«

Misli se prepletajo kot listje v vetru. Težko mu bo. Ali nihče ne pomisli na to? Kam pojde? Sam je. Še dom, tisti z ogromnim

mrtvim orehom in z dvema stopnicama spredaj, ga več ne čaka. Morda on sam ne misli na to. Vznevoljila se je.

Po zaraščeni stezi prihiti fantiček s cajnico v rokah, preskaže kuje zorane lehe in položi cajnico na zemljo. Skloni se k tlom in nekaj nabira.

»Zorin Silvan je,« pravi. Tudi mama se je zagledala v sveže zorane, rjavkaste in podolžne njive in onkraj teh v svetlo zeleno travo, ki bo nekoč pšenica. In trava je valovila kot morje in vse se je sklanjalo: dren onstran steze, šipkove veje in deček Silvan s cajnico ob koncu njive. Skoraj bi rekla: vso tisto svežino je prineslo sinočnje pršenje dežja.

»Morjak zmaguje. Dež bo.«

In hči pomisli na čudno moč juga, ki prevaža oblake in glaso, ki jim ni konca. Nekoč se je tu vzpenjala po polni in mehki vreči in lovila snežinke. A bele snežinke so odšle in ostali so samo odrasli ljudje.

Razveseli se. Saj je zjutraj že prhnil prvi dež, lahen kot solze. Komaj se je dotaknil smrek, orosil je vrtove in travo in ograje, potem pa brzo in razigrano odhitel naprej z belimi oblaki. Pustil je in nasejal v ljudi samo svežino in hrepenenja. »Oh, tu, za tem hribom je pomlad,« vzdihne v srcu. Vidi breg v cvetju, ogromna bela drevesa, posejana med hišami in domovi, ki so zakriti z njimi. Najraje bi že bila tam in vse to strme opazovala.

Ali veter, ta veter kar šumi in šumi. Pavel je bil nekdanj, kot otrok, prijatelj — in ta »nekdanj« se tako zateglo zavleče v mislih, da ji ostane edinole to. »Nekdanj, nekdanj,« šumi jesensko listje. Nekdanj! Ah, lahko bi že bile lastovke tu. Tako je pa samo listje. In njegova pisma? Pisal jih je kot nekdanji prijatelj.

Nekdo se vleče ob vrhovih, ob skalah. Če ni drevo? Če je on? Kako neumna misel. »Poglej, mama, kdo je neki tam, na vrhu!« ji zakliče. Obe se zamakneta v hrib. Sapa jima je v očeh, v laseh in v duši.

»Zgubljenec,« pomisli deklica, »ki išče miru tam gori.«

Ali mama ji našteva tega in onega, ki hodi na tuje listje grabit ali morda žet travo. Morda pa med trnjem s hrapavimi rokami išče špargljev. Tam jih je malo.

Ah, veter znova dviguje izsušeno listje, s skrbjo zbrano in nagrabljeno listje, dviguje ga v nebo.

BRANKA

Sam v sebi

Kdo mi še ni rekel: »Poglej jo, kaj ni ljubka, ti pa se je še ogibaš!« Tedaj sem vsakokrat zamahnil z roko in obrnil pogovor na kaj drugega. A našel se je prijatelj, odkrit in dober: »Ne poznaš je, ne nje in ne žensk, ker si sam preplitev, da bi razumel njihovo dušo!« je dejal. Osupnil sem, ni mi šlo iz glave. Jaz da sem preplitev?

Spomnil sem se na tisti dekleti, ki sem ju ljubil, kot je le moč ljubiti. Vendar sta bili obe enaki. Ko sem že mislil, da sta se na vezali name z vezjo, ki se po mojem ne da več pretrgati, sta se mi pokazali v pravi luči. Čudno: obakrat sem se zaljubil in izgubil za upanje prav na plesu. Kaj naj sem si mislil, ko sta se odtrgali od moje družbe in šli z drugo? Videl sem ju, kako sta se naslajali z drugimi, kako sta plesali kot nevesti v medenih tednih. Prvič nisem pokazal na obrazu tiste grenkobe, ki sem jo čutil v prsih. Smejal sem se in šalil, kot da se ne bi nič zgodilo, a v srcu, prav na dnu srca, sem preklinjal svoje oči, dan svojega rojstva, svojo eksistenco. Kaj kmalu sem pozabil na ta dogodek, našel sem si drugo in začel sem znova sanjariti. Tudi te sanje niso trajale dolgo in tudi ta ni bila nič boljša od prve. Tedaj se nisem mogel več premagati, nisem se več smejal, odšel sem proč, na dež. S ciničnim veseljem sem prenašal dež, ki mi je močil lase, čutil sem kaplje, ki so mi polzele za vrat. Srd in gnus je bruhal iz mene. Tedaj sem preklel vse ženske, od prve do zadnje. V njih sem videl prostitutke, ki zavržejo vsak ideal, samo da ugodijo trenutni nasladi. Tega sovraštva tudi čas ni umiril, kajti postajal sem vedno bolj zaprt sam vase. Sklenil sem, da ne pogledam več ženske v obraz. Tedaj sem videl žensko, mater z otročičem v roki. Blazno sem se obrnil proč in v glavo mi je šinila grozna misel. Tudi matere so ženske, ženske so, a so med njimi najslabše, ker varajo celo svoje otroke in ti so prepričani, da je njih mati svetnica.

Začela se je tedaj borba v meni. Dvom me je mučil. Kaj pa, če je imel prijatelj prav in sem zares preplitev? V čistem zrcalu sta se gledala in se borila moj razum in nagon, jaz pa sem bil poleg kot gledalec, kot kritik. Prisluhnil sem razumu in oči so se mi vedno bolj odpirale. Če bi me kdo tedaj videl, bi dejal »Bebec!«

Hodiš takole po cesti, misliš, premišljuješ in se nosiš v oblakih. Stopiš v bar, nasmehneš se stolici, mizi, ki te spominja na vse

drago. Ko bi te sedaj videl prijatelj, bi si mislil: Fant je zaljubljen. In ne bi se motil, kajti ljubezni in rdečega nosu ne skriješ. A grda je ta zaljubljenost, ko se ti vsemu nevede posmehuješ, da se še najbolj posmehuješ sam sebi, ko niti ne veš, da je ta ljubezen le neka živalska sebičnost.

Piješ pivo, premišljuješ stvari, ki nimajo nobenega smisla. Rad bi zbral svoje misli, pa jih ne moreš, ker so preveč zmedene. Nove misli se ti porajajo, pa so še bolj zmedene od prvih in ne veš, kaj bi z njimi. Tedaj, prav tedaj ti je najhujše, ker zasovražiš vsako misel, ki ti je bila še pred trenutki ljuba. Čudna je ta misel, skoro nekak kompromis med ekstremno ljubeznijo, ki te žene, da zatajiš sebe, svojo pamet in delaš popolnoma nagonsko, in sovražtvom, ki hoče zadoščenja. Bolj ko se siliš, da ne bi mislil in da bi se znebil vsakega premišljevanja, se vdal blaženemu nihilizmu, bolj se ti misli vračajo, dokler te tako ne zmedejo, da ne veš, kje se te glava drži.

Veš, da moraš misliti, da razčistiš svoj položaj, da si rešiš obstoj. Siliš voljo, da pomaga razumu do pametnega razmišljanja. No, in če imaš trdno, jekleno voljo, tedaj ti uspe in nagon podleže razumu. Vsakdo pride do takega premišljevanja in to ga tare, morda tudi stre. Zato ti bodi volja tisti pripomoček, ki ti pomaga, le pomaga k pravi poti. Bog pa ti pomagaj, če se vdaš volji popolnoma in delaš vse to, kar ti narekuje. Spoznal boš tako svojo šibkost, spoznal, kako ti je vsaka neznatna ovira Mount Everest, da nisi tekač čez zapreke, temveč le neroden plezalec.

Težka ti je že vsaka misel na razmišljanje, zaveš se, da si premalo moški, da bi znal zdravo preučiti svoj položaj. V tem trenutku občutiš težo Papinijevega stavka: Kar je za ženske roditev, je za moške razmišljanje. V hipu bi bil rad ženska, trpel bi vse mogoče fizične muke. Rad bi dal življenje za pametno filozofijo. Morda se ti zdi prava ta, morda ona, mogoče hočeš najti tolažbe v veri in v dogmah. Ali kako naj učinkujejo dogme in naj ti dajo pomoči, tolažbe, ko nimaš vere niti vase, kaj šele v dogme, ki so ti tako daleč. Zavidaš človeka, ki si je z vzgojo in srečo ohranil vero v dobro in plemenito, ki ni okusil, kaj je pravo sovražstvo.

Sedaj je čas, da se zaveš, ali si moški ali ženska, kajti tu, edino tu ni kompromisa. Ženska ima v taki stiski dve možnosti: da se preda ali ljubezni, živalski ljubezni do same sebe, ali pa sovražtvu do vsega tega. Ta prehod opravi čisto nagonsko, skoraj niti ne zaveda se tega, ker je pri ženski le majhen korak od ljubezni do sovražstva. Ženska ne bo premišljevala, kaj je pametneje storiti. Storila bo pač, kar ji bo v tistem trenutku najbolj prijalo. Zato si se tudi varal pri svojem dekletu! Pozabljal si, da ženska ne govori kot ti, da imajo zanjo besede in dejanja drugačen pomen in drugačno vrednost, posebno še v ljubezni. Mož ima tisoč skuš

njav, da greši, ženska ima samo eno. Ne sodi torej, če se ji ne zna zoperstavljati.

Sam pa moraš biti dovolj močan in zrel, da se zaveš in spoznaš: kar delaš, je le gola živalska sebičnost, ljubezen do samega sebe, tista ljubezen, ki naj bi bila zate višek in ki te sili, da ji slediš, dokler ne postaneš njen suženj. Gnus pred samim seboj ti bo dal dovolj moči, da se boš temu uprl z vsemi silami in močmi, ki se ti bodo porodile iz srda na samega sebe.

Tudi ženske pridejo do tega spoznanja, a le malokatera se tega zave. A tudi, če to spozna, ima premalo moči, da bi se odpovedala sebi in svojemu ponosu. Če te torej vara, vedi, da tega ne dela zavoljo tega, ker ne najde več privlačnosti v tebi in ker te morda ne ljubi več, temveč samo zato, ker mora živeti po svoji naravi. Sam si kriv, ker ji nisi pomagal, da bi premagala to, kar ji je narava naprtila v breme. Razumi njeno naravo, ki je čisto drugačna od tvoje, daj ji moči, pomagaj ji, ker si po naravi močnejši od nje, ker ti je Bog dal več razuma. Ne boš našel takega dekleta za vsakim ogrom, išči jo, ker jo moraš najti. Ljubil jo boš tedaj, ko si bo zaželela tvoje moči, s katero bo hotela premagati sebe, svojo naravo, in bo hotela biti samo zate. Taka deklica, ki ji boš v pomoč, te ne bo varala.

Glasno sem kriknil, čutil sem težo očitkov, pravičnih očitkov, in bilo mi je, kot bi nosil zemljo na lastnih plečih. Hrbet se je vedno bolj upogibal pod to težo. Tedaj sem začutil nekaj svežega, blažilnega. V ušesu so mi zadonele zadnje besede, ki so pravile: Morda jo najdeš, najti jo moraš. Up se je večal, širil se je s silo ognja v ushli stepi. Morda jo najdeš, morda si jo že našel, pa je ne razumeš, razumi jo, poglobi se vanjo!

R. S.

Le od doma níkar

Vroč pomladanski dan; nebo je jasno kot ribje oko, sonce sije visoko na nebu. Velika ladja se počasi ziblje na morju; mornarji vzdigujejo sidro. Na pomolu je vse polno ljudi, ki pozdravljajo odhajajoče prijatelje, sorodnike, sinove.... Na ladji stoje izseljenci, ki mahajo z robcí v pozdrav. Sirena zatuli in ladja se začne počasi oddaljevati: »Zbogom, zbogom prijatelji, zbogom domovina, nikdar več te ne bom videl, nikdar več ne poljubil svoje rodne zemlje!»

Keko moreš, o sonce, tako veselo sijati ob tako žalostnem dnevu, kako se mo-

reš tako veselo smejati, ko se sinovi za vedno poslavljajo od matere domovine, od rodne zemlje! Ladja se je komaj odtrgala od brega in že se v izseljenčevi duši pojavi žalost in nemir; srce mu hitreje bije, glas ne pride iz grla in vroče solze polzijo po licu. Gleda ljudi na pomolu, gleda bele hiše in visoke hribe, gleda mater na pomolu, ki hrepenéče dviga roke proti njemu; vse si hoče vtisniti v spomin, da se bo v žalostnih dneh v tujini tolažil vsaj z njim.

Usoda, zakaj si tako kruta, zakaj odganjaš sinove od matere v tujino za kru-

hom; zakaj ne pustiš, da bi ostal sin vedno pri materi in izdihnil v njenem naročju?

V rudniku je tema, zrak je zatohel, rudar težko koplje. Dvajset let že dela, dvajset let že hrepeni po domovini, a zdaj je že izgubil upanje, da še kdaj vidi svojo rojstno vas. Cuti, da se mu smrt neizprosno, naglih korakov približuje. In res, nekaj dni zatem leži rudar težko bolan. Vsaka ura težkega dela mu je izpila kapljo zdrave krvi in zdaj, ko mu je želja po sreči in bogastvu izpila še zadnjo kapljo zdrave krvi, sedaj, ko ve, da svojih rojakov nikoli več ne bo videl, sedaj se tolaži s spomini. Njegovo telo leži bolno v postelji, a njegov duh je zdrav in se spreha po domovini, po gorah. In spominja se otroških let, spominja se materine postrežbe, ko je bil bolan. Bridko se mu toži po domu, zakričal bi od bolečine, a glasu ni iz grla. Solze počasi polzi po raskavem licu in tedaj se spomni na svoj odhod, jasno vidi ljudi na pomolu, jasno sliši klice in pozdrave, vidi bele hiše in hribe. O, ko bi bil tedaj vedel, kaj mu bo tujina darovala, bi bil skočil v vodo!

Počasi umira in zapira solzne oči. Ali srce se noče in noče ustaviti; vedno hitreje, vedno močnejše bije v ubogih prsih. Bolnik se dvigne; saj stoji na ladji, saj stojijo pred njim bele hiše, visoke zasnežene gore vabijo njegov pogled, mati s smehljajem razteza suhe roke proti njemu: Pridi, sin! Sin iztegne roke, se dvigne in ... pade. Srce je odnehalo, končalo se je hrepenenje, njegova duša hiti po sladko tolažbo.

MAJDA

Vse zastonj!

Skoraj je zasovražil staro kmetijo. Po očetovi smrti so garali in garali, a pridelka je bilo malo, tako malo, da ni bilo denarja niti za najpotrebnejše. Mati je bila vsak dan bolj suha, težko je delala in si pritrgovala od ust, da bi nasitila vso družino; vendar ni imela nobenega načrta, le vsak je od nje zahteval vedno več. Jernej jo je večkrat skrivaj opazoval in solze so mu silile iz oči, ko je videl mater sključeno pod težkim bremenom, ki ga je nosila brez tarnanja in tožb.

Večkrat je mislil na Ameriko. Sel bi,

ostal v tujini nekaj let in se vrnil bogat. Kupil bi materi lepo hišico z vrtom, kjer bi brez skrbi preživljala zadnja leta.

V Ameriki je težko delal in hudo mu je bilo po materi in bratih. Tujina se mu je zdela lepa, dokler je ni okusil. Večkrat je šel na pomol in gledal v morje. Zalostno je gledal preko temnih valov in s poželenjem opazoval velike prekoceanske ladje. Težko je delal in se trudil in po desetih dolgih letih je bil končno bogat. Z oddihom je stopil na ladjo; pozdravljal je tujo zemljo in se poslavljaj od nje. Zahvaljeval se ji je za srečo, ki mu jo je dala, in skoro težko se je ločil od nje, ali doma ga je čakala mati ...

Veselo je gledal na domač zvonik, srce mu je razbijalo v prsih. Stekel je v hišo in na ves glas zaklical: »Mati!« Po stal je in čakal. Naproti mu je prišla sestra z objokanimi očmi. Makoma je izgovorila: »Materi ni več.« Jerneja je zaskelelo srce, kriknil je in se zgrudil na stol. Dolgo je ihtel: »Mati, uboga mati, vse zastonj, vse zastonj.« Jernej ni bil več bogat ...

MAJDA

V tujino

Kras, dežela skal in kamenja, kjer je trave skoro prav tako malo kot vode na robu Sahare ... Kras, revna zemlja, ki ne more preživljati niti lastnih sinov, kako žalostno te gleda tvoj sin, ko te zadnjičkrat vidi z belega parnika ...

Na pomolu je mnogo ljudstva, sorodniki onih, ki gredo v tujino, v daljno Avstralijo ali v vročo Argentino z upanjem, da si bodo vsaj tam prislužili malo kruha, tistega kruha, ki jim ga domača zemlja ne more nuditi. In ne samo sorodniki, ampak tudi drugi ljudje so na pomolu in tiho zrejo na beli parnik in premišlujejo v srcu in žalostne misli jih mučijo ... kdo ve, ali ne bomo morali tudi mi kdaj v svet, s trebuhom za kruhom.

Tudi oni, v katere so obrnjeni pogledi vseh, tudi oni, ki zapuščajo rodno zemljo, so žalostnega obraza. Kdor nima sorodnikov, da bi se od njih poslavljaj, strmi v svet, kameniti svet, ki mu stoji pred očmi. In ko tako strmi v svojo zemljo, premišluje ... »Da, same skale, samo bode-

če kamenje, ki kot trnje duši vsako najmanjšo bilko, ki vzklije. In vendar te ljubim, moj Kras, vendar si mi sedaj in mi boš vedno najdražja stvar na svetu. Se se spominjam, kako sem pasel tiste tri ovce, ki jih je imel oče; še se spominjam, kako so si vse tri iskale paše med kamenjem. Dolgo in na široko so iskale, preden so si utešile lakoto; še se spominjam tistih dnevo, ko sem s prijatelji skakal čez visoke kamne, ko sem z veseljem hodil na morje, na tisto morje, moj Kras, ki te s svojimi mehki valovi boža, prav tako ljubeznivo kot mati svojega otroka. Bog daj, da bi se lahko vrnil v ta svet, da bi te spet gledal, moj Kras, da bi spet hodil dol k morju in tam glasno prepeval ob šumu valov.

Mihec in Jakec sta desetkrat odbila, ko se je parnik zganil. Počasi se premika in počasi se bo premikal čez širo morje, počasi, kakor da bi vedel, da pelje kraskega človeka v novo domovino. Na krovu je mnogo ljudi. V daljavi še vidijo visoko tržaško obalo, še vidijo Kras, a vedno manj, dokler se ne zgubi v daljavi. Tedaj se vsakdo poda v svojo sobico, da bi se malo odpočil.

Zvečer se spet vsi izseljenci združijo

na krovu in gledajo zdaj nebo, zdaj obširno morje, zdaj belo ladjo, ki jih počasi pelje v novo življenje...

DOMOLJUB

Velikonočni vzdih

V prsih gloda, srce vije,
solza tice mi oblije,
ko vračam v mislih se nazaj
tja v ljubi moj domači kraj.

Saj je doma velika noč
bila je lepa nam nekoč,
ko iz domačih lin zvonjenje
nam je oznanjalo vstajenje.

Zdaj pa daleč od družine,
dolga leta sred tužine
mi v samotni praznovan
je velikonočni, božji dan!

Velika noč, velika noč
bila si lepa mi nekoč,
prešlo je vse, in k meni zdaj
se vrača le spomin nazaj!

Prešla je tudi vsa mladost,
prešla je volja in krepost,
prej trdna volja v domovini
— zdaj strta, zbičana v tujini.

KRIVEC IVAN

PRISPEVKI IZVEN NAGRADNEGA NATEČAJA

Čerí Južnega rtiča

Valovi Pacifika se divje zaganjajo in bela šumeča voda tam spodaj, navpično doli pod čermi, se nenehno peni in kaplje pršijo na vse strani. Čisto nizka je ta ograja nad prepadom.

Obrneš se in pred tabo se črni obris sydneyškega mostu. Štrmo padajoči skladi granita, skrivnostni šum butajočih valov: to je Južni rtič ob vhodu v Jacksonov zaliv in v sydneyško pristanišče.

Stal je tam. Četrtekov popoldan, svetel, sončen dan. In v njem ni bilo prostora ne za molitev, ne za razmišljanje, ne za občutek lepote in mogočnosti. Počival je v šumenju. Bilo mu je, kot bi polagoma odstranjal vso navlako predsodkov, vso človeško ničevost in puhlost, stotere lahkomišelnosti, da je ostala samo še bedna zavest golega jaza.

Želel si je tega. Želel je obračuna s samim seboj. Pa ni bil vaje gledati vase. Moral je neprestano krotiti željo, da bi se olepšal, da bi preokrenil slabost v prijetno, opravičljivo muhavost, da

bi svojo nestalno, nezanesljivo poželjivost imenoval željo po osrečevanju.

In ko je ob tem strmem prepadu gledal v svoje bistvo, se mu je zazdelo, kot bi se mu duh pomirjal. Bilo mu je, kot da se ga dotika dobra roka in ga pelje iz bridkosti sveta v mir, v izpolnjeno hrepenenje.

* * *

Pomlad je, španski bezeg cvete in šmarnice. Ona ga gleda tako zaupljivo, predano. »Nikoli nisem govorila o sebi. Prišel si ti, poslušal si me. In tvoje oči so sijale. Začutila sem, da posluša s teboj moje besede celó drevo, grmičje, da prisluškujejo bilke in žuželke in ptice...«

Da, posluša te njene besede, čuti navezanost tega dobrega bitja in ve, da je osamljena in tako resnično živa. Posluša, njegov duh se sklanja nad deklico, srce je pa daleč, ravnodušno, vzvišeno.

Boječe ga pogleduje. Morda pa zares čuti njegovo odmakljenost? Ali ve, da pozna on samo besede, da razsiplje z njimi, pa jim ne pozna pomena in odgovornosti?

»Rada bi...« — glas ji je postal ves krhek — »...rada bi umrla.«

Pogleda jo začudeno, skoro užaljeno.

Ona pa mu drži roko v svojih dlaneh, rahlo boža prste in jih za hip ponese do svojega lica.

»Zato, ker vem, da te bom preveč ljubila, vse preveč. In tako zelo bom trpela, tako zelo...«

* * *

Za vsakogar je težko, če mora brati z obrazov ljudi, kako jim je odveč. In še toliko bolj hudo je za žensko, ki ji je v življenju namen ugajati in osrečevati. Zavedal se je tega, a v svoji sebični lahkomiselnosti ni mogel prenesti misli na žrtvovanje. Ni pomislil na svoj delež krivde, na dejstvo, da ji je izvabil zaupljivost, oblastno vzel ljubezen — kot bi mu bila sama po sebi namenjena. Vedel je samo, da ji more ponuditi prijateljstvo, kjer je ustvaril upanje na ljubezen. In v svoji domišljavosti je bil užaljen, ker je prijateljstvo zavrnila.

Potem je pozabljeni spomin oživel v samotni tujini. V hrušmenju sydneyškega življenja je vstala topla podoba, njeno ime je zavzdihnilo na njegovih ustnicah v čudni molitvi, prošnji, ki je sam ni mogel doumeti. Oči so mu bile motne od žalosti, hrepenenja, kesanja. Prešel je vse bridkosti, vsako muko posebej, ki jo je hladnokrvno zadal nji. Le malo je mislil na prihodnost. Ni vedel, ne

kje ne kdaj ne kako ji bo govoril. Toda vse njegovo telo je bilo kot drhteča harfa in spomini so mu bili kot prsti, hiteči preko strun.

* * *

In zdaj je vse mirno. Nesmiselni up je pokopan, čas je prešel, on je zdaj sam, sam s svojo odprto dušo. In kot bi mu spoznanje odprlo edino pot do miru, posluša naraščanje plime in gleda cilj, ki ga je prepozno spoznal.

Posluša brbljanje ljudi, ki fotografirajo čeri. Sunkoma se obrne in stopa navzdol, proti cesti. Nazaj gre, v vsakdanji vrvež velemesta, v plehke doživljaje povprečne družbe, v srečavanja z dekleti, ki mu nič ne pomenijo.

In vem, da je z njim vsepovsod tisti vijolični duh španskega bezga.

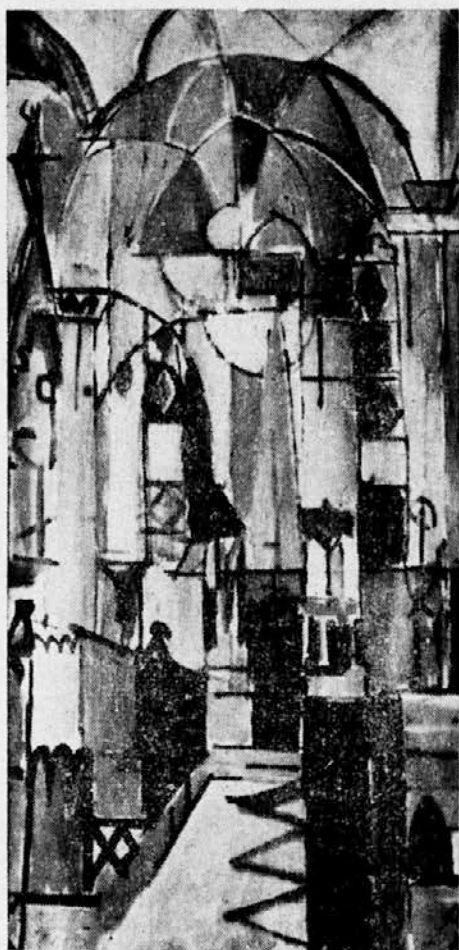
NEVA RUDOLF

Píkec

Pomorski kapitan Bonifacij Kobal se je naveličal križarjenja po svetovnih morjih in jo je s svojo ženo Uršulo potegnil na očetovo posestvo v idilično vasico na Krasu. Gospa Uršula je bila po svoji naravi vsa prenapolnjena estetskih nagnjenj, ki si jih je pridobila v občevarstvu s tržaško žensko elito. Za slovensko Kraševko je bilo morda teh nagnjenj kar malo preveč.

Bonifacij je včasih hudo stresal rahlo-čutno živčevje gospe Uršule, ko je z blatnimi čevlji prihajal v salon, ki po opremi in ureditvi ni v ničemer zaostajal za naj-finejšimi Zerjalovimi izdelki. Ze na kristalnih vratih je zaklical: »Pomisli, Uršula, sivka je storila kapitalnega junčka; sijajna krava ti pravim!« Ali pa sta na sprehodu srečala dvojico voličkov, ki je vlekla navrhan gnojni voz in je Bonifacij z nastežaj odprtimi nosnicami vohal za vozom: »Glej, Uršula, to je pečenka za naše njive!« Milostljiva pa je obrnila glavo vstran, raztegnila obraz v trpko uželjenost: »Oh, Bonifacij!« Bonifacij se je zasmeljal, ona pa se je skujala.

Drugače pa sta se dobro prenašala prav zato, ker je bil on takšen in ona takšna. Hudo se je dolgočasila, ko ji je pripovedoval o umetnih gnojilih, modri galici,

Av gust Cernigoj:
NOTRANJSKINA CERKVE V KRANJU

kokošji kugi, koloradskih hroščih in gosenicah, o suši in moči.

Pred kratkim sta v Trstu obiskala pasjo razstavo. Gospe Uršula je z velikim navdušenjem občudovala terierja plemenite pasme - obsežnim rodovnikom. »Srčkan, naravnost božanski,« je vzklikala v tuji govorici, da je tako še bolj poudarila svojo oceno. Gospod Bonifacij ni dolgo premišljal in za veliko noč je gospa Uršula dobila živ pirh, mladega terierja. V zameno pa je bil gospod Bonifacij deležen poljuba, ki ga s tako sočnostjo ni okusil že leta in leta. Gospod Bonifacij ni bil prijatelj terierjev in je cenil le ptičarje in jazbecarje. S Pikcem, tako je bilo namreč psičku ime, pa sta se kar dobro razumela. Psiček je bil pri vsem svojem temperamentu zelo priljuden in dobro obnašal. Bil je v resnici kar ljubka pasja dlaka s svojo vitko, vendar krepko postavbo in s pravilno porazdeljenimi lisami: črna glava s snežnobelo, ozko platnico. Na lakotnicah je blestela po ena črna maroga na vsaki strani, rep pa je bil ves črn.

Njegova najlepša lastnost pa je bilo popolno nezanimanje za lovske strasti. Na sprehodih z milostljivo se nikoli ni premaknil s kolovoza ali steze. Bil je zelo dobro izšolan in nadarjen psiček z močno razvitim estetskim čutom. Nikoli se ni valjal po nemarnih predmetih. Poginulemu krtu se je na daleč izognil. Nikoli ni vtikal smrčka po krtinah in mišjih luknjah; nikoli se ni podil za zajci. Tudi kokoške, jerebice in kotorne je puščal na miru in celo mačk ni dražil. Nikoli ni zaužil stvari, ki bi mu prišle pod smrček na prostem, niti obglodanih kosti piščancev, skorjic sira, ostankov klobas in salam, ki so jih trosili tržaški izletniki po kraških ogradah, se ni dotaknil.

Vodo je srebal le iz čiste posode, in jezikal je hrano samo z belega krožnika. Bil je pravi vzor vzgojenega psička, psička, ki se je prilagal svoji gospodarici kot se prilaga kravji zvonec vodnici. Zato je tudi imel v gospejini sobi košaro s stalno sveže prevlečeno blazino, kajti ob deževnem vremenu ni nikoli odhajal z doma. Dež je namreč sovražil z vso svojo pasjo dušo, in blatne steze in poti so se mu gnusile.

Tako je počasi dosegel tri leta. Gospe

Uršuli je bil čedalje ljubši tudi še zato, ker ga je s ponosom razkazovala in hvalila svojim tržaškim obiskovalkam, ki so z obsežnimi avtomobili prihajale ob nedeljah v vas. Pa je bil v resnici estetičen kužek tale naš Pikec. Celo v ljubezenskih zadevah je kazal svoje velemeščanske okuse. S ponosom se je zavedal svojega porekla in se s prezirnim izogibal umazanih kmečkih bastardk. Držal se je le bolj-ših pasjih dam, kot sta farovška Astra in brigadirjeva Stela.

Pasjih pretepov se je načelno izogibal. Če pa častne zadeve ni bilo mogoče na miren način poravnati, se je Pikec boril kot pravi vitez. Tudi mnogo večji vaški pasji potepini so odnašali vidne spomine nepokvarjenega Pikčevega zobovja. Nasprotni ljudem ni kazal niti predrznosti niti bojazljivosti. Ni nadlegoval niti raznašalca niti dimnikarja. Samo konjača se je na daleč izognil, ko je slučajno zašel v vas.

Kaj pa je pravzaprav kultura, kaj ci-

Pod tuje nebo

*Da mi je tebe, tebe ljubiti,
moja dobra Marija.
Glej, jaz se bojim spoznanj, —
ti veš: želim samote.*

*Pa je srce en sam trepet,
en klic po ljubezni, življenju.
Sklanjaš se nadme pod tuje nebo:
bolest je v tem hrepenenju.*

Dva.

*V boleči senci težkih sanj
je vstal megleni obraz.
A pesem je izzvenela.
Podlesek je v večeru obledel.
Ne iščem več te v sebi,
prešel je čas.*

*Nikoli nisva bila eno.
Ti
in jaz.*

NEVA RUDOLF

vilizacija? Tanka prevleka, pod katero se skriva natura in samo čaka, da se prevleka nekje pretrže. Potem pa plane na dan in prevleka se odlepi kot lubad platan, ko se bliža zima.

Gospa Uršula je morala v Trst k svoji oboleli sestri. Psiček se je z dostojanstvom vdal v težko usodo, čeravno se je pošteno dolgočasil. Nikogar ni bilo za toko pri-

Mala siva stvarica se je pokazala izpod klavirske noge, se za trenutek ozrla okoli sebe in hotela smukniti mimo Pikca. »Le počasi!« si je dejal Pikec in zagrebel.

Prav v hipu, ko je Pikec miško izpustil, da bi jo z nevoljo ovohal, je stopil v sobo gospodar. Pikec se je usedel na zadnja skoka in pokazal miško. »Priden Pikec; kdo bi si kaj takega le mislil od

Tone Mihelič: POGLED IZ MIRAMARA PROTI ZAHODU

ljubljenе sprehode. Cemerem in slabe volje je poležaval po svoji košari.

Tedaj pa je nekdo nekaj zapraskalo za zaveso. »Kdo si upa praskati v gospejini sobi?« je pomislil. Nekaj sivega se je prekucnilo na tla in zdivjalo proti kotu, kjer je počival klavir. »Čudna reč!« je premišljeval Pikec, skočil narahlo s svoje postelje in se napotil proti klavirju. Glavo je držal sklonjeno k tlom, sprednjo desno tace pa je privzdignil. V kotu je spet zaškripalo. »Nesramnost!« je preudaril Pikec in še više dvignil tace.

tebel« je govoril gospod Bonifacij, pobozal Pikca, miš pa zagnal skozi okno. Pikec se je oddahnil. »Torej take sive stvari lahko podavim! To bi moral prej vedeti!« Vedno je bil prepričan, da so to mladi ptiči, ko jih je gledal švigati po travi. Ptice pa se ni smel dotakniti, tako mu je stokrat zabičala gospa Uršula. Se enkrat je premislil vso zadevo, nato pa jo je pobral na vrt.

Deževalo je in pota so bila vsa blatna. »Ampak, če se hočeš pri gospodi izkazati, ni prav nič važno, če se tečke zmočijo.«

si je mislil Pikec in se zvlekel med fižol, kjer je že večkrat opazil take sive stvari. Tam, kjer je bila zemlja razrvana, je obstal na preži. Ni mu bilo treba dolgo čakati. Pred njim se je zemlja zamajala. Z obema tacama je v trenutku razkopal zemljo in privlekel na dan okroglo krtico. Hotela ga je ugrizniti in sam ni vedel, zakaj jo je zagrabil za ušesa in treščil ob tla, da je obležala kot slečena rokavica. Nato jo je odnesel domov in praskal toliko časa po gospodarjevih vratih, dokler mu gospodar ni odprl. Gospod Bonifacij je debelo pogledal, pobožal Pikca in ga pohvalil: »Pikec, saj ti si pravi biser vseh psov!« V priznanje mu je odlomil velik kost čokolade.

Na čokolado pa je bil Pikec udarjen prav tako kot hlapec Toni na jutranji kozarček tropinovca. Zato ni bilo dneva, da ne bi Pikec pritreskal domov po kako miško, podgano, slepiča. Celo mlado črnico je nekoč privlekel. Sedaj se ni več dolgočasil. Košarica je ostajala prazna, kajti Pikec se je ves božji dan potepal in stikal za sivimi, črnimi, malimi in velikimi stvarstvi. Vse je prevahal po hlevih in njivah, po borovih hostah in kraških brez njih, po ogradah in gmajnah. Pikec je postal odličen in izkušen lovec. Številne mi-

ši, podgane, kuščarice, slepiči in krtice so bile njegove priljubljene lovske trofeje. Nekoč je s krvavim smrčkom zavijal nad zvitim ježem. Krastač in močeradov pa ni maral.

Nekega večera se je gostila pri gospodu Bonifaciju imenitna družba prijateljev in dam iz Trsta. Večerja v jedilnici je bila bogata. Nekaj piščancev, mlad kozliček, sveži jurčki, nekaj potic, zelenke ter rana, načet pršut kot drvarska blanja, vse to je počivalo na mizi, da se je kar šibila. Nenadoma se je med duhove cvrtja, tobaka, sladkarij in vina vtihotapil strahoten smrad. Končno so nekje v kotu našli Pikca z na pol odraslim zadavljanim dihurjem na tleh. Pikec se je kot ponavadi usedel na zadnja skoka, dvignil prvi tački in čakal na čokolado.

»Pes je odličen,« je ugotovil gospod Riko. Ze naslednji dan sta se gospod Riko in Pikec odpeljala na race na Doberdobsko jezero. Pikec pa se ni zanimal za race, ker jih ni bilo, zato pa je preganjal podgane, ki jih je gospod Riko ob pomanjkanju rac in druge divjačine streljal s spretnostjo olimpijskega strelca.

Nad pol ducata podgan je obležalo na bojišču. Pikec pa je izgledal kot puišek, in gospod Riko je imel precej dela, da ga je vsaj za silo očedil, predno sta se skobacala v avto.

Od tega časa je Pikec kar podivjal, če mu je nozdrvi požgečkal duh po smodniku. Gospod Riko je rad zahajal na lov, čeprav so bili zajci v lovišču kraške vasi prav tako redkost kot je zadovoljnih Slovencev ob obeh straneh državne meje. Ko je po treh letih velikih lovskih naporov v lovnem času gospod Riko le sklatil dolgoušca, je pripadel Pikcu levji delež zasluga. Gospod Riko je zajcu na hlevskih vratih prepiral trebuh, in Pikec, ki je nekoč užival samo kuhano, posoljeno, zabeljeno in s fino omako obliko meso z belih porcelanastih krožnikov, je požiral razcefrana, s peskom onesnažena pljuča in ostalo zajčjo trebušnino s takim pohlepom kot pravi mesarski pes.

Ko se je gospa Uršula vrnila iz Trsta, svojega Pikca ni več spoznala. Dnevno je bila blazina v košari vsa pomazana, dnevno so po bleščečih parketih mrgoleli številni odtisi tačk. Podavljene miši so ležale po verandi, po sobah in stopnišču.

Pomladno jutro ob Soči

Vsa z dragulji je posuta
Soča razigrana:
padlo v njo z neba je sonce ...
Skrij zavist, poljana!

Breg nad prodom v belo prejo
vesna je ovila,
bilki vsaki na glavico
biser nataknila.

Vonj po cvetju med svežino
se vodé razliva,
da en sam je vrt pomladni
prog in breg in njiva.

Iz daljin se lastovica
je domov vrnila
in kot sladka, topla misel
Sočo poljubila ...

LJUBKA SORLI

Tudi mačke so plesale pred duhovno preobraženim Pikcem. Vsi sledovi nekdanje estetike so bili v notranjosti našega Pika popolnoma izbrisani. Gospa Uršula je nad nemarnostjo svojega ljubljence živčno tako oslabela, da ji je morala vaška

Milko Bambič.
DOMACE OPRAVILO

babica nabrizgati v obsežno sedalo nekaj ducatov fial, da si je vsaj za silo opomogla. Pri vseh številnih nadlogah je Pikec prinašal domov tudi še bolhe.

Tako ga je nekega dne gospa Uršula spodila iz sobe in zagnala še košaro za njim. Beseda Pikec je izginila iz njenega besedoslovja. Pik pa ni bil prav nič u žaljen. Med listjem v hlevu si je izbral ležišče. Le kadar se je zleknil, je pogodrnjal. Užival pa je popolno prostost. Če iz kakršnih koli vzrokov ni mogel spati, jo je pobral po vasi in lovil vse, kar mu je dražilo nozdrvi.

Polagoma je postal najslovitější pes v vasi in okolici. Pri nobenem kopanju lisic in jazbin ni manjkalo. Z lovskim čuvajem in tudi z orožniki in financarji je živel v najboljšem prijateljstvu, čeravno

jo je včasih brez prepustnice potegnil čez mejo. Zato pa je postal strah in trepet miši in podgan, mačk in postopačev. Bil je prvi pretepač vsega Krasa. Tudi pri ljubezenskih izbirah ni bil več tako natančen. Bele lise tudi niso bile več snežnobeje, ušesa pa so bila nasekljana kot praprotni listi.

Gospa Uršula je pretrgala z njim sleherne vezi. Preskrbela si je mladega spaniela, in ko je Pik tudi tega izuril za lovca, si je kupila mopsa.

Pik se za vse to ni zmenil. Bil je pravi lovec in gozdar ter se je požvižgal na vse meščanske navade. Dovolj dolgo je bil Pikec; sedaj je bil Pik.

P. G.

Utrinek o glasbeni vzgoji

Ce govorimo o glasbeni vzgoji, se nam pri tem vsiljujejo razna vprašanja o njenem bistvu in cilju. Zaradi tesnega prostora se na tem mestu ne morem spuščati v tozadevno podrobno in širše razpravljanje, pač pa se hočem dotakniti samo najosnovnejše misli o »početku glasbene vzgoje« v starostni dobi.

Pomembni pedagogi so mnenja, da ima glasba namen vzbujati v človeku radost. Učitelji in poustvarjalni umetniki so pa poklicani, da to radost posredujejo. Večina glasbenih pedagogov je mnenja, da je za začetek take vzgoje najprimernejša že detinska doba. Prvo seme take vzgoje izvira iz pesmi, s katero uspava mati svoje dete. Se tako preprosto materino petje vpliva ugodno na otrokovo dušo. Otrok skuša posnemati pesem, se pri tem navdušuje in izbira pesmi, ki so mu najljubše.

V najlepšem spominu so mi še danes vse tiste lepe pesmi, ki jih je pela moja mati. In s kakšnim navdušenjem smo prepevali v otroškem vrtcu! Vsi otroci brez razlike smo vzljubili tisto plemenito vrtmarico, ki je tako lepo pela z nami, nas učila iger s petjem itd. Seme, ki ga je zasejala v mojo dušo vrtarica gospa Dragica Gregorič, je pozneje bogato obrodilo. In kakšno je bilo moje razočaranje ob vstopu v prvi razred osnovne šole, ko nismo več peli, ker nismo imeli sreče, da bi dobili takega učitelja, ki bi nadaljeval tisto, kar je zasejala v naša srca plemenita gospa Dragica. A to nas ni motilo.

Zadoščenje za to, česar nam ni dala šola, in zadovoljstvo smo našli ob prepevanju na domačem cerkvenem koru, od koder so se širile nove pobude za gojitev resne glasbe med nami. Dandanes je v tem pogledu na osnovnih šolah bolje kot takrat. Večina učiteljstva posveča veliko pažnjo in hvalevreden trud prav šolskemu petju. Ravno v tej dobi naj se v otroku vzbuja veselje in ljubezen do lepega petja in lepe glasbe. Kar je v tej dobi zamujeno, se težko popravi. Zato naj bi se nudilo osnovnošolski deci čimveč žive glasbe. Na ta način se bo naša doraščajoča mladina z veseljem in večjim zanimanjem lotila glasbenega študija in se tej umetnosti posvečala. Žal pa učni načrti nižjih in višjih srednjih šol gojitve glasbene umetnosti ne upoštevajo dovolj. Namesto da bi pristojna oblast posvečala temu vprašanju več pozornosti, vidimo prav nasprotno. Čim višja je namreč obvezna šolska stopnja, tem manj je upoštevana gojitev glasbe in petja ter glasbene umetnosti sploh. — Pa o tem drugič kaj več.

Prof. K. S.

Iz nekdanjega kulturno - prosvetnega življenja na Tržaškem

Vzporedno s politično borbo, ki jo je vodilo politično društvo »Edinost« v Trstu za politične, kulturne in socialne pravice tržaških Slovencev že od l. 1876 pa do konca prve svetovne vojne in še nekaj let pod fašistično strahovlado, se je razvijala, širila in končno tudi zamrla kulturno-prosvetna dejavnost na tem ozemlju. Po smrtnem udarcu, ki ga je zadel fašizem, je prenehalo oboje: politična borba in kulturnoprosvetno življenje.

Tržaški Slovenci so prvič kulturno in politično nastopili l. 1848. Val francoske revolucije, ki je prinesel narodno prebujenje ne samo velikim evropskim narodom, ampak tudi majhnim, ni prizanesel velikemu avstrijskemu carstvu, ki je bilo sestavljeno predvsem iz slovenskih narodov. Čeprav je februarška pariška revolucija, ki je v marcu pretresla tudi Dunaj, našla tržaške Slovence nepripravljene, so se ti takoj znašli. Ustanovili so kulturno - politično društvo »Slavljanski

zbor«, v katerem niso bili organizirani samo Slovenci, marveč tudi Hrvati, Srbi, Čehi in Rusi, ki so takrat živeli v našem mestu. In v tem društvu so se Slovenci prvič kulturno in politično udeleževali. Toda po revoluciji je zavladal Bachov režim, ki je bil za Slovence še hujši od Metternichovega absolutizma. Zatrl je namreč vso slovensko kulturno-politično dejavnost iz l. 1848. Toda iskra narodnega prebujanja je še dalje tlela v srcu našega človeka.

Po padcu Bachovega režima je nanovo zaživelo kulturno delo po slovenski zemlji v tako imenovanih čitalnicah, ki so po-

Na poti k velikonočnemu blagoslovu

stela našemu človeku središča za kulturno in politično vzgojo.

Sporod čitalniških prireditev je bil po vsebini zelo pester. Bile so literarne točke, predvsem odrske (šaloigre, burke) in tudi pevske, zraven pa še politično ali kulturno predavanje. Navadno se je taka prireditev končala s plesom. V poletnih mesecih so bile take prireditve na prostem pod imenom »vrtna veselica«.

Prva taka čitalnica je bila v Trstu ustanovljena leta 1861. Imenovali so jo »Slavjanska čitalnica«. Pozneje so ustanovljali čitalnice tudi po okoliških vaseh.

tako da je bilo tudi ljudstvo na deželi deležno kulturnoprosvetnega gibanja.

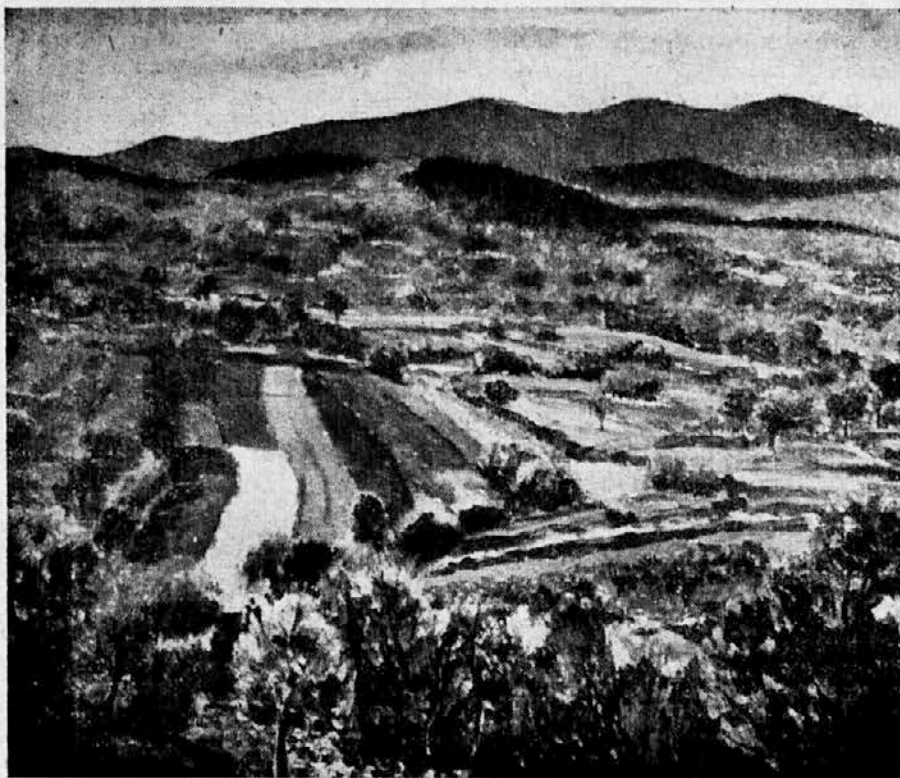
Pri sestavljanju sporedov za čitalniške prireditve so prireditelji naleteli na velike težave. Takratna naša glasbena literatura je bila zelo revna. Znale so bile le pesmi nekaterih skladateljev - amaterjev, ki so znali pisati zelo preprosto in včasih samo napeve. Ljudstvo je te pesmi rado prepevalo in jih poje še dandanes. Kdo ne pozna ponarodelih pesmi iz tiste dobe: Kje so moje rožice, Otok bleški, Pod oknom, Po jezeru bliz Triglava, Mi-la lunica in še druge?

Kulturnoprosvetno življenje se je začelo razvijati tako naglo, da delo v čitalniškem okviru ni več zadostovalo, ker je bil delokrog preozek. Moralo je priti do delitve dela. Ustanavljali so pevska društva in tamburaške zборе, zlasti pa god-

be. Čitalnice pa so gojile bolj družabnost, Vsaka si je oskrbela svojo knjižnico in skrbela za branje sploh.

Od l. 1900 pa do prve svetovne vojne je bilo število pevskih zborov odnosno društev tako veliko kot menda nikjer po slovenskem ozemlju. Vsako naselje je imelo že svoj pevski zbor ali pa svojo godbo. Pred prvo svetovno vojno je bilo na Tržaškem, to je v mestu in na ozemlju od Sv. Križa do Bazovice in Katinare, približno 40 pevskih in glasbenih društev.

V mestu samem so bila take pevska društva: »Slovansko pevsko društvo«, pevsko društvo »Kolo«, pevski zbor Sent-jakobske čitalnice, pevsko in glasbeno društvo »Trsta«, pevsko društvo »Slava« pri Sv. Mariji Magdalen, pevsko društvo »Velesila« v Skednju, pevsko društvo »Zarja« v Rojanu, pevsko društvo »Adri-

Tone Mihelič: REPENTABORSKI LOG

ja» v Barkovljah, pevski zbor Učiteljskega društva za Trst in okolico, pevski zbor Tržaškega »Sokola« in pevski zbor Glasbene Matice. Petje je gojilo tudi Akademsko ferialno društvo »Balkan«, in sicer samo o počitnicah, in je nastopalo s petjem, igrami in govori na prireditvah v raznih krajih Trsta in bližnjega Krasa.

Ceprav večji del teh pevskega društva ni gojil petja v bolj naprednem smislu, vendar so ta društva imela veliko zaslugo za narodno zavest našega človeka in so bile prireditve vedno zelo dobro obiskane. Večkrat je na isti prireditvi sodelovalo več pevskega zborov in tako se je gojila neka pevska skupnost. Če je na primer Zenska podružnica Cirilmetodove

družbe potrebovala več zborov za kako svojo prireditev, je te zборе z lahkoto dobila. Imeli smo tudi stalno slovensko gledališče, ki je gojilo dramo, opereto in tudi opero.

V tistih časih so naši ljudje tudi radi popevali italijanske kanconete. Na pobudo mestnega poslanca Toneta Miklavca iz Sv. Marije Magdalene sta dve pevske društvi (»Slave« iz Sv. Marije Magdalene in »Vesilca« iz Skednja) začeli l. 1900 z vsakoletnim razpisovanjem nagrad za najboljše slovenske pesmi, zložene po vzorcu italijanskih kanconet, toda s slovenskim čustvovanjem. Podoben običaj so imeli namreč Italijani v Trstu, da so s tem obogatili svoje ljudsko blago, ki ni bilo veliko. Omenjeni društvi sta torej začeli s to akcijo kot protitež proti neprijetni razvadi naših ljudi. Vsako leto, vse do leta 1910 so o pustnem času javno izvajali take pesmi. Priznati je treba, da je več takih pesmi šlo preko mej tržaške občine, pretežno na Kras in med slovenske Istrane. Te pesmi je pok. Fran Venturini leta 1938 zbral in jih izdal v Ljubljani pod naslovom »Tržaške narodne pesmi«. Iz te zbirke je najbolj znana tale pesem, ki smo jo slišali na koncertih in jo večkrat slišimo tudi po radiu:

*Nocoj pa, oh, nocoj, ko mesec svetil bo,
bo k meni ljubi moj prišel jemati slovo.
Ne jokaj, ljubica, ne bod' tak žalostna,
čez dolgih sedem let se bova vidla spet.
Prežalostno srce, ne bom ga vidla več,
o, sam Bog večni ve, kdaj sedem let bo
preč.*

In dodajmo še eno, značilno za tisto dobo:

*Prepevajmo, Slovenci, pošteno pesem
našo,
pustimo drugim kašo, naj si jo pihajo.
Mi imamo prelepih in divnih pesmi
naših
in nočemo nič vaših, ker se nam studijo.
Če kdo pa tuje pesmi izbira in prepeva,
res prava to je šleva, ki naj od nas zbeži.
Kdor ima pamet zdravo, ta ljubi majko
Slavo
in lepo nje zastavo, ki v čast ji pojemo.*

Dr. Fr. D.

Teloh

*Bel kot otroškost,
nežen in tih
teloh, v vresju ves skrit.*

*Čutila sem, da si bolj sam
kot kdorkoli
in bolj kot kdorkoli si živ.
V te dni.*

*V tvojih rokah
bi kot teloh zacvela,
kot teloh vzdrhtela.*

*Ob brinjevih drobnih bodicah
si upal za soncem,
zatiskal oči,
da bi ne videl vsega,
vsega,
kar nas duši in ubija.*

*Zdaj vem, da je v vseh
smejoče nebo.
Da vsak teloh brsti
v hrepenenju po ljubezni in sreči.*

*In teloh si dal mi,
en teloh.*

Dragi.

NEVA RUDOLF

Pege na roki

Njegovi orumeneli prsti so za hip spustili volan.

Gospod Gluck išče cigareto. Ne odmakne pogleda od ravnega cestnega traku. Veliki zeleni Packard drvi: 70 milj na uro.

Mariko prevzema opojnost divjega vetra, zanos premagovanja razdalje in časa; opojnost, da se širijo nosnice, da ji vihraje lasje ob odprtem oknu, da bi posnemala malo Patsy, ki ploska in hlepi: se, oh se.

»Ne presoajte napačno mojega vprašanja.«

Prsti so se za drobec sekunde trdneje oprijeli krmila.

»Kaj vam daje to vedrino? Ne poznate življenja — ne odkimavajte! In ga spoznati morate. Je na dnu tega beg pred bolečino in razočaranjem?«

Za hip je prestal.

»Je to vera?«

Ožgano grmičje, levo in desno gola, prazno štrleča drevesa, črnkasta trava... Se celo najbolj trdožive, najodpornjše rastline je ta pošastni avstralski požar uničil. Ogenj in suša, ožgana, dolgočasna pokrajina...

Kako se je kar naenkrat domislil teh vprašanj? Ali ni dovolj truden od dolge vožnje, od neprestanih radovednosti razvajene Patsy? Cemu hoče vedeti miselnost Marike in ji pogledati v notranjost?

Marika je tako mlada. Neizkušena. Bori se, da bi premagala osuplost nad nenadnim vprašanjem, obenem skuša kaj razložiti, povedati o sebi. Besede...

Njegove pegaste roke jo motijo. Kratki, kvadratasti nohti, trde dlani. Ne more odtegniti pogleda od teh rok. Nekje je

čitala, da moreš iz rok razbrati človekov značaj. Knjige...

Gospod Gluck jo skoraj užaljeno pogleda:

»Se vam zdi moje vprašanje smešno?«

Kako? — Oh, seveda! Nekaj jo je bil vprašal. In ona se smeje. Kako je neolikhana!

»Ne, ne, za trenutek sem pomislila, kako so vse moje izkušnje in poznanje človeških odnosov — sveta, kot temu pravimo — nabrane le iz knjig. In iz pripovedovanja.«

Gospod Gluck razmišlja. Ali pa mor-

Nekdanji prodajalec brusov na Krasu

da že niti ne ve več, kaj je vprašal. Včasih se zdi Mariki kot njen oče: možat, razumen, uspel človek. In vendar...

Nekaj je v tistih njegovih rdeče obrobjenih očeh, nekaj je skritega na dnu vsakega nasmeha. Kot bi vse njegovo bitje iskalo poti, ki ji ni najti sledu v lastni družini. Patsy se ga oklepa, svojega očeta, a še ta otroška ljubeznivost je vsa površna.

»Vidite, gospod Gluck, ne bom vam

znala govoriti kot čutim. Tudi ko bi popolnoma obvladala ta tuji jezik, bi ne znala razložiti. Vera ni matematika. Čutiš jo v srcu, doživljaš njen blagoslov, ki se kot živa moč razliva v vsak dan, v sleherni dejanje. Z vero, ki je predvsem ljubezen, čudovita, nepremagljiva ljubezen, je vse lahko. Človek, to ubogo krhko bitje spozna svoj cilj. In ta zavest ga obnavlja, krepi in vodi — oh, saj ne vem, ali ste mogli dojeti...»

Gospod Gluck gleda predse.

»Nočem vas žaliti, Marika, in še manj jemati vam vaš radostni svet. Morda sem zdaj že prestar. Ne, ne ugovarjajte mi.«

Nenadoma se je obrnil in ji pokazal levico.

»Moje roke poglejte: vse te široke lise. Ostale so kot sled težkega dela s kislina-mi. Petnajst let sem delal po devetnajst ur na dan. Danes imajo moji vse: hišo, dva avtomobila, zavarovalnino štirideset tisoč šterlin. Vse, Marike!«

Avstralska pokrajina se ne spreminja. Razkropljeno govedo, tu in tam sledovi gozdnih požarov, razraslo grmičje evkalipta.

»Ali veste, kaj se pravi garati od štirih zutraj do polnoči, dan za dnem? Žid, emigrant, ki se bori za goli obstoj! So nekateri, ki privoščijo, veste...«

Utrujenost mu meči poteze; obraz, po-

stava, vse medli. Ostaja samo bistvo človeka, tiste grobe roke, ki postajajo simbol njegove osebnosti.

Tako težko je Mariki. Gluck ji odkriva svojo rano; njej, tujki. Človeški duh zavije včasih na najbolj čudne poti. Ko je človek truden, ko se mu zazdi, da mu porenjuje pogum, ko je življenjski vrvež postal nezno breme — takrat si najde moči v izpovedovanju.

»Končno sem uspel. Proti vsemu in vsem. Zaživel sem za vsa leta, koplil z obema rokama slast in sladkost življenja. Živel sem divje, s trepetajočim koprnenjem po vseh izgubljenih letih. Dnevi slave in vrhunca...«

»...sreče?«

Marike dojemata. Ne razume, a sluti. V njem ni sreče. Sama praznosta, lov za prazno senco.

Da je važnejše ono drugo, globlje življenje? Naj mu Marike to pove? Da je srečo treba iskati v srcu in ne v denarju? In kako naj mu pove?

Ko pišem zdaj na robu tega ogromnega hrumečega mesta, skušam najti ono pravo besedo, ki je temu človeku nisem znala povedati.

In se mi dozdeva kot bi jo že sam našel.

NEVA RUDOLF

Leteči begunci

Ko prihaja pomlad v deželo, se pričinja čas nezakonitih pobegov. Sonce ogreva zrak in z okrepčanimi mišicami odpiramo okna in vrata nastežaj. In že so jo popihali: Bučko, Kanalček, Miško, Lugar, pa še Žiži, sivomarogasti maček. Štirinožci ne povzročajo posebnih skrbi. Vrnili se bodo, že iz želje po udobnosti. Ali pernat priatelj, ti so kot ljubezen — ali jo lahko spet ujamemo?

Vsa obupana drvi teta Marička s kletko v rokah po vrtu. Najraje bi skočila kar skozi okno. Miško veselo sedi na latniku. Sosedje radovedno opazujejo nevsakdanji prizor, nekateri se mu zajo, drugi sočustvujejo. Miško še vedno sedi na upognjeno privezani mladiki: nekam začuden, pa tudi poreden je njegov pogled. Seveda tega ni storil namerno, pač pa je prišlo kar samo po sebi. Poželenje po svobodi ga je obšlo in se ga polastilo. Iz gole zadrege

pika s kljunom po vzbrstelemu zarodu trte, tako nekako, kakor človek živčno udarja s kazalcem po cigareti, da jo reši pepelastega zamaška. Z vseh strani se razlegajo smehi in vriski škodoželjnih vrabcev. Tudi kos na visokem jagnedu oblastno požvižgava.

Kromirana kletka, ki se Mišku komaj opazno približuje, ga blišči v oči, da kar zapira veke. Z nekaj drobnimi skoki jo je Miško potegnil na oddaljen opornik. Taki skoki so mu v krvi iz dolgome sečnega birokratsko enoličnega življenja v kletki. Kar naenkrat pa ga po trebuščku poboža lahek vetrček, podzavestno razprostre peruti in že se pridno obira na robu strešnega žleba.

Človekoljubni sosed je teti Marički prihitel na pomoč z lestvo. Bližnji radovedneži nagovarjajo ubežnika, naj se vrne, nič manj

Bogdan Grom: GLINSCICA (Iz zbirke »Trst in njegov Kras«)

vneto kot partijski aktivisti po begunskih taboriščih. Pri tem igra seveda odločilno vlogo izbrana piča. Miško s skeptično poveznjeno glavico opazuje napore za repatriacijo. Popolnoma se zaveda svoje svobode. Da mu teti Marička stalno streže s kletko, se mu zdi za malo. Če se mu v kuštravi glavici že razpletajo kake misli, potem je to gotovo naslov najbolj čitane knjige »Izbral sem svobodo«. In brez besede jo je Miško potegnil čez pašne vrtove navzdol po hribu v potok.

Teta Marička je obupana. Črno se ji dela pred očmi, pa ne samo zaradi bližajočega se mraka. Drugi dan je v vseh treh trža-

ških dnevnikih oglas o beguncu in tiralica za njim. Seveda so stroški, jeza, skrbi.

Minil pa je še en dan. Teta Marička je že pokopala vsako upanje — in kljub temu še rahlo verjela v zvestobo in ljubezen. In glej — odkrila je Miška vsega zamazanega in shujšanega v smetišču!

Vsi očitki, ki jih je dolgo noč izrekala v prazno, so bili ob pogledu na izgubljenega sina pozabljeni.

In Miško? Nobeni očitki vesti ne krotijo njegovega volčjega apetita. Spet žvižga in prepeva, kot da bi se nič ne bilo pripetilo. Čudno! Iz rojanskega stolpa vabi zvon k blagoslovu potic, pinc in pršuta. Vesele praznike, teta Marička!

L. P.

Zaupanje

Sedel sem za pisalno mizo, ko je pozvonilo. Na vratih je stal visok mladenič z modrimi očmi. Vprašal me je, ali bi mi smel razkazati zelo praktično pripravo za vodovodno pipo, ki na preprost način preprečuje brizganje vode po kuhinji.

Tako pripravo sem si ogledal lansko jesen na sejmu, sem pomislil. Vem pa, da je vodovodna pipa doslej tudi brez te priprave kar zadovoljivo delovala. Fant pa ima upadla lica in ni prav nič vsiljiv. Zato sva odšla v kuhinjo.

Novotarijo je z nekaj prijemi pritrdil. Kratek preizkus.

»Dobro. Koliko stane?«

»Dve sto lir.«

Izročil sem mu petstolirski bankovec.

»Ali nimate, prosim, drobiža?«

»Ne žalost, ne.«

Prav nič ni stikal po žepih, kot je to navada pri mnogih ob takih priložnostih. Odkrito je priznal, da ni še ničesar prodal. Kaj storiti?

»Morda bi stopili v pritličje k vratarici,« sem dejal. »Recite ji, da jo prosim, če bi menjala bankovec v drobiž.«

Mladenič je z desnico mencial okrog

zapestja leve roke. »V zastavo,« je dejal, »vam prepustim mojo uro.«

»Prosim, ne počenjajte neumnosti!« sem odvrnil.

Kljub temu mi je še poprej ponujal uro, pa sem ga ponovno zavrnil.

Fant je odhitel po stopnicah. Čez nekaj minut se je vrnil. Vratarice ni bilo doma.

»Za oglom je pekarna,« sem dejal. »Tam vam bodo gotovo menjali.«

Spet mi je vsiljeval uro. »Smešno,« sem dejal, »saj vem, da se boste vrnili.« — »Ampak svet je tako pokvarjen,« me je opominjal.

»Kaj spadate tudi vi med ta svet?«

»Ne, ne!« se je smehljaj. Potem pa je zdiral po stopnicah. »Kam se vam vendar tako mudi?« sem še zavpil za njim. Izgledalo pa je, da tega sploh ni več slišal.

No, posebno se mu res ni mudilo. Preteklo je že petnajst minut. Nobenega zvočenja. Pol ure...

Zadeva me je vznemirjala; ne zato, ker naj bi to bilo nekaj izrednega in pomembnega v našem mestu. Nekaj me je dušilo v notranjosti duše. Zvečerilo se je. Sonce se je z rdečico potapljalo v morje,

in tudi moja lica so rdele. Doživljaj me je nekam zmedel. Teh nekaj lir? Ne zaradi lir! Zaradi tistega, kar nujno spada v moralni svet. To je nekaj, česar ne plača noben denar: en sam nepošten človek ukrade človeku zaupanje do vseh sočlud. Ali vsaj del tega zaupanja. In ponašajo smo že tako in tako močno oskubljeni te človeške čednosti.

Dva dni me je morila ta misel. Tretji dan pa me je obiskalo mlado, zelo čedno dekle. V ostalem pa je bilo plavo dekle že na prvi pogled močno potrto.

Dekle me je vprašalo, ali sem jaz tisti gospod, ki je pred dnevi kupil pripravo za vodovodno pipo. Seveda sem pritrdil.

»No, potem je, hvala Bogu, vse v redu. Moj brat je namreč pozabil hišno številko in tudi priimek kupca!«

»Vaš brat? Kako to?«

»Menjati bi moral petstolirski bankovec v neki pekarni in vam vrniti drobiž. Tako se mi vsaj zdi.«

»Saj je res, v pekarni — in?«

»Pri tem se je vanj zaletel avto; kaj niste nič slišali o tem?«

Ta novica me je močno pretresla. »Kaj ne poveste! Ničesar nisem slišal do tega trenutka. Upam, da ni nič hudega.«

»Nezvestnega so odnesli v voz Rdečega križa, je s solzami v očeh pripovedovalo dekle. Ustnice so ji kar trepetale pri teh besedah.

»No, in sedaj, kako se počuti?« sem spraševal ves presunjen.

»Hvala! Tako, tako. Nekaj močnih plutb in pretres možganov, pravijo zdravniki. Pred eno uro je prišel spet k zavesti.«

»Kaj šele pred eno uro?« sem poizvedoval zaskrbljeno. Svojega presenečenja nisem mogel prikriti.

»Da, da, pred eno uro,« je potrdilo dekle.

»Pa si vaš brat menda ni delal skrbi zaradi drobiža —?«

»To so bile njegove prve besede, ko je prišel k sebi.

»To pa mi je v resnici žal, gospodična. To je bilo čisto odveč.«

»Tudi jaz sem mu to rekla, pa ni hotel nič slišati. Toliko časa ni miroval, dokler nisem odšla, da vas poiščem.« Dekle je

položilo na mizo tri stolirske kovance: »Tukaj, prosim, je tri što lir.«

»Lepa hvala.«

Ta denar? Vedel sem, da mora tako biti. Vendar mi je bil ta denar v tem trenutku odvrtnější kot kdajkoli v življenju. Neskončno zoprni. Nikoli ne bi verjel, da je denar lahko tako zoprni.

Pogovarjala sva se še nekaj časa, potem pa sem odšel z dekletom. S tem mladim fantom moram govoriti. Z njim je vredno govoriti: če je mogoče še to uro, mi je prigovarjala vznemirjena duša. Motil sem se o njem, izgubil sem zaupanje do tega plavega dečka, in to moram spet popraviti.

Ko sva prispela v bolnišnico, so nama povedali, da je plavi fant, čisto nepričakovano, umrl.

Karel Burkert

(Iz nemščine, poslovenil I. U.)

Es è n :

Odsvit celjskih zvezd v slovenskem slovstvu

(Ob pozabljeni 500-letnici smrti »Poslednjega Celjana« 8. oktobra 1956)

Slovenski zgodovinarji so po pravici zadržani glede slovenskega porekla Celjanov. Imajo jih za Nemce, že Sovneške gospode pa tja do Ulriha, Poslednjega. Mladji zgodovinar Branimir Pistivšek pa je drugačnega mnenja. Trdi, da so Celjani direktni potomci Volkunove in Svetopolkove rodbine. Drugi trde, da so iz korotanskih Svetbohov, kot jih imenujejo stari rokopisi.

Mnogo novosti pričakuje ta zgodovinar iz responsorjev finančnika in znanstvenika, nesebičnega prijatelja Celjanov, Hebrejca Izaka Iserleina.

Epohalen je vpliv celjskih zvezd na slovensko slovstvo. Prva slovenska pisateljica zgodovinskih slik, Josipina Turnograjska, je spisala povestico »Nedolžnost in sila« ter uvedla prvič v slovensko slovstvo motiv Veronike Deseniške. Ze prej je Prešeren v vrhu Sonetnega venca omenil boj Vitovca ob razsulu celjske kneževine.

Josip Jurčič je spisal dramo »Veronika Deseniška«, ali on ni bil dramatik. Skoda, da je ni prepešnil Levstik, kot je Tugomera. Ko bi Jurčič napisal roman o Ve-

roniki Deseniški, bi prav gotovo uspel in pravičnejše porazdelil svetlobo in senco celjskih knezov. To je bilo labodje delo Josipa Jurčiča, poskus zgodovinske drame Mladoslovenec. V isti dobi je spesnil Iskrač Frankolski ep o Veroniki Deseniški. Dokazal je s tem še enkrat slovensko pranačelnost tudi za epska dela, čeravno se ta pesnitev v umetniškem pogledu ne dviga v višave.

Naš največji pesnik balad in romanc Anton Askerc je spesnil Celjsko romanco, ob koncu življenja pa epsko pesnitev »Poslednji Celjan«, ki je njegov labodji spev. Z veliko ljubeznijo je oblikoval ta ep.

V uvodu poje:

*Celjskega grajščaka gledam boj,
in njegovo dramo silovito
ko na dlani gledam pred seboj...
In strasti vihar divja, razsaja —
padel glavni je junak Celjan,
drama priklopela je do kraja,
burni akt poslednji je končan.
In kar bilo je, je spet sedanje!
In življenje sveže mika nas,
ko pred nami se godi dejanje...
Nič ni več minulo, nič nekdajne —
pesniku je vse sedanjí čas!*

Za tem grajščakom danes ljudstvo joče, tlačen slovenski čuti, kar je zgubil, in na čelo XVIII. speva je postavil Askerc verz iz narodne pesmi o Kralju Matjažu, ki rada zamenjava celjske grofe s kraljem Matjažem, a kralja Matjaža z vojvodi, ki so jih ustoličevali v slovenskem jeziku na kamnu ob Gospe Sveti. In ko v cerkvi v Celju črni vitez sname trozvezdni znameniti grb in ga trešči z vso močjo pred katafalkom po kamenitih tleh, kot mu je prej razbil kopje in čelado in razčesnil še slavno celjsko zastavo, takrat je zajokalo plemstvo in ljudstvo, kot piše kronist, ko je črni vitez zavpil:

*»Zdaj grofi celjski — in nikoli več!
Poslednjega zaklal je tuji meč!«*

Celjane pa sta še bolj proslavila dva naša najboljša dramatika: Anton Novačan in Oton Zupančič. Novačan je snoval trilogijo Celjsko kroniko, napisal pa je le prvi del drame, ki se imenuje »Herman Celjski« (1928). Novačanu je uspelo ustvariti deloma renesančno dramo v realističnem - simboličnem slogu, kjer nam

je prikazal nasilnika - vladarja Hermana in njegovo žrtev Veroniko Deseniško pretresljivo nazorno. Krivico pa dela Hebrejcem, ko piše, da so oni kot sovražniki Slovanov povzročili razpad kneževine. Prav nasprotno je res, učenjak Iserlein je bil prijatelj celjskih zvezd in odličien svetovalec Celjanov, kar bo še bolj razvidno, ko bodo objavili njegova dela.

Epohalno se odražajo celjske zvezde v Zupančičevi Veroniki Deseniški, ki je tehnično, idejno, slogovno, estetsko najboljša slovenska drama, vsa podobna dramam in prav tako globoka kot drame avonskega laboda Shakespearja. Zupančičeva Veronika Deseniška bo edina izmed slovenskih dram ostala kot vekoviti dokument slovenske duše in kulture, ble-skote slovenske besede. Veronika ni zgolj ljubezenska drama, kot blodijo nekateri kritiki, Zupančič nam je tu hotel podati rojstvo slovenske duše. Slovensko dušo predstavlja Pravdač, ki brani Veroniko in stremi po knezu globoke etičnosti, kot je globok slovenski narod.

Pravdač pove Celjanu Hermanu resnico v obraz, da ne bi hotel nikoli biti knez-nasilnik:

*Nekoč sem sanjal,
da mi je dana vsa oblast na zemlji:
Sodi življenje in smrt, kaznuj, nagraja
sovražnike, prijatelje, vse živo
brez odgovornosti — maščuj krivice,
meri kraljestva in prevrni vse
in preustroji kakor sam želiš,
da bo ta svet po tvoje urejen.*

Sanjal je Pravdač ta sen, a zgrozil se je in niti bilke ni premaknil:

*Zakaj sem zgrozil se v tem svojem snu.
Da ne bi ranil matere, očeta,
da ne bi bratovske krvi prelil,
če bi začel... Skušnjave imamo vsi.
In zdaj zbogom, svetlost.*

Ta sen Pravdačev bi pa lahko uresničila Friderik in Veronika, ali zarje Vidove so bile še daleč, zato je padla Veronika, v oni dobi so bile prežgodej sanjane. Simpatično nam prikazuje Zupančič tudi kneza Hermana:

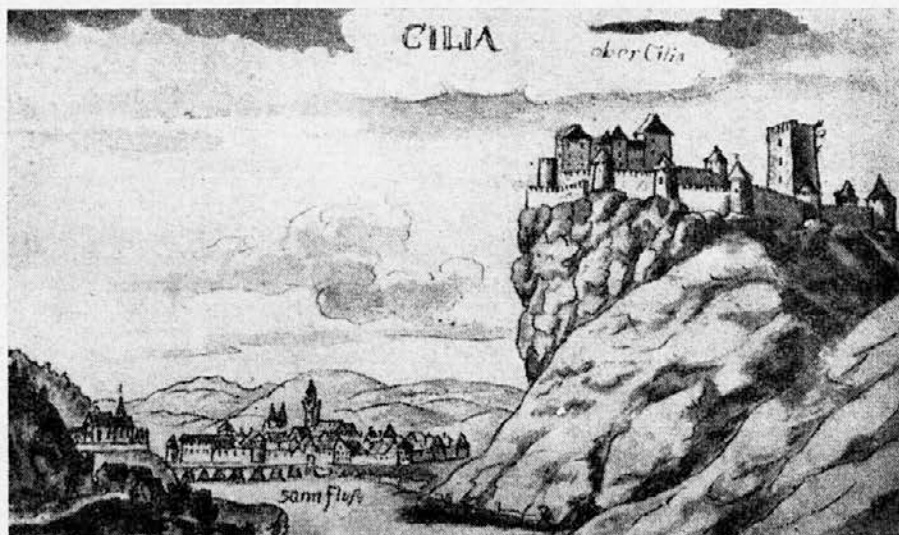
*Celje je sen visok iz roda v rod.
Jaz sem ga moral sanjati na tleh,
na gručasti, uporni raskavini,*

*kjer se korist zadeva ob korist
in tarejo trdo stvari sveta.*

Frideriku očita, da je Celje podrl. Ponovno mu odgovori Friderik:

*Ne, svetli oče moj:
ako je Celje sen, jaz ga bom sanjal
svetlo kot ti. Ne, niti za odtenek
ni manj zlat v meni nego v katerih prsih,
ki so bila kdaj ž njim prešinjena.*

Friderik hoče biti Celjan in človek, ne bi hotel raniti nikogar, ne bratovske krvi preliti, kot Pravdač bi hotel biti, sanjati zlate celjske zvezde. V tistem hipu, ko mu knez Herman to prepove, je oblede celjska slava in z velikim mučeniškim knezom Ulrihom, najbolj slovenskim, najbolj preprostim — kot da je eno in isto s Pravdačem — so zatonile celjske zvezde.

CELJE V SRE DNJEM VEKU

Združeni narodi posredovalci miru v svetu

Cloveški rod že tisočletja hrepeni po miru, ki naj bi zavladal na tej naši nemirni zemlji. Po drugi strani pa nas zgodovina uči, da človek že od prvih početkov prijema za meč in hoče z njim urejevati odnose s soljudmi. V primitivnih časih ga je gnal nagon po življenjskem obstanku, pozneje pa pohlep, častilakomnost in zavist. S posameznika se je boj prenesel na plemena in narode, dokler ni naposled v XX. stoletju dvakrat zaporedoma neusmiljeno zadivjal in globoko presunil malone vse človeštvo.

Vsi dotedanji napori človeštva in nje-

govih velikih duhov so bili zaman. Oboroženih spopadov niso mogle preprečiti ne zgodovinske izkušnje o pogubnosti vojn ne mednarodne pogodbe in konvencije ter organizacije. Človeštvo se je spričo teh težkih dejstev močno pohujšalo in si ustvarilo svojevrstno moralo. Zato ni čudno, če nekateri še dandanes gledajo zelo skeptično na napore za izboljšanje mednarodnih odnosov.

Po dveh svetovnih vihratih, ki sta tako silno pretresli svet, uničili cele narode, države in politične sisteme, je bilo treba mnogo poguma in odkritosrčnosti pri od-

govornih osebnostih, da spravijo izmučeno in pravice ter miru žejno človeštvo na nove temelje. Iz teh gigantskih naporov, ne brez dramatičnih momentov med velesilami in malimi narodi na eni strani ter med velesilami samimi na drugi strani, so zrastle na konferenci v San Franciscu dne 26. junija 1945 Združeni narodi. To je v primeri s prejšnjimi poskusi edinstvena in najpopolnejša mednarodna organizacija, katera šteje danes 78 včlanjenih držav in torej resnično teži k univerzalnosti. Zgodovinsko je naslednica razpadlega Društva narodov. Na nji sloni teža vsega mednarodnega dogajanja v svetu. Ona skrbi in nosi glavno odgovornost za ohranjanje miru in varnosti v svetu. To je tudi glavni in največji cilj Organizacije združenih narodov (OZN), ki so ga potem zaupali Varnostnemu svetu kot njenemu najvažnejšemu in najodločilnejšemu organu.

Da se mir med narodi tudi resnično ohrani, morajo države članice brezpogojno spoštovati naslednja temeljna načela:

- a) spoštovati mednarodne pogodbe in druge obveznosti;
- b) reševati mednarodne spore, z mirnimi sredstvi;
- c) živeti s sosedi v mirnem in znošnjem sožitju.

Tudi bivše Društvo narodov, ki je nastalo po prvi svetovni vojni, si je postavilo podobne cilje. Obsodilo je vojno kot sredstvo za reševanje sporov. Toda izkazalo se je, da je bilo to očitno premalo. Zato je bilo po drugi svetovni vojni nujno potrebno napraviti korak naprej. Kot kaže, so se ustanovitelji ZN zavedali te zgodovinske nujnosti. Poleg tega se je po dolgih in krvavih preizkušnjah iskresala tudi mednarodna politična občutljivost, skratka, postala je dovzetna za vsak pojav v tem smislu. Izkazalo se je, da razbesnelih človeških strasti ni mogoče krotiti le z moralnim pritiskom. Treba je bilo zato poiskati novih in otipljivejših sredstev za preprečitev vojnih izpadov. Zgodovinsko so bili za to poklicani Združeni narodi. Ti so v tem smislu pogumno zaorali v ledino, katero so dotlej skrbno čuvali države pod etiketo narodne ali državne suverenosti. Brez omejitev vrhovnosti pa ni mogoče ojačiti mednarodne skupnosti.

Ahlova peta vseh dosedanjih medna-

rodnih poskusov je bilo prav to dejstvo: ko je bilo treba tudi dejansko izvesti tako imenovane mednarodne sankcije (kazni) proti kršiteljem mednarodnega reda, so bila v ta namen dovoljena sredstva nezadostna in včasih neprimerna. Z njimi ni bilo moč učinkovito zavezati kršitve in prisiliti kršilca k spoštovanju mednarodnih načel.

V tem oziru je OZN napravila pomemben korak naprej. V zgodovini mednarodnega prava lahko rečemo, da je to novost, napredek, ki ga nikakor ne gre podcenjevati, ampak nasprotno: od pravočasne in učinkovite uporabe novih sredstev proti kršiteljem mednarodnih obveznosti je odvisen bodoči razvoj mednarodnega sožitja, pa tudi obstoj in ugled Združenih narodov samih.

Poglejmo, kaj nudijo Združeni narodi bistveno novega za preprečevanje kršitev mednarodnih načel in obveznosti. Kot rečeno, so ZN najbolj odgovorni za mir in varnost med narodi. Za izvrševanje te naloge jim statut OZN nudi dokaj oblasti in tudi določa meje njihove pristojnosti. S politično-pravnega vidika so važne zlasti tiste nove določbe, ki se nanašajo na ukrepe, katere ZN v določenih primerih lahko izvedejo tudi z materialno ali vojaško silo. V preteklosti se je izkazalo, da brez te sile ni mogoče uspešno odstranjevati ovir in nevarnosti, ki ogrožajo svetovni mir.

Mirno reševanje mednarodnih sporov ostaja prva in glavna zapoved. Pri tem se države lahko poslužujejo medsebojnih dogovorov, posredovalnih uradov in razsodišč. Toda če mirni poskusi za poravnavo nesoglasij propadejo, ali naj o usodi narodov odloča meč? Ne, ker bi to pomenilo korak nazaj v mednarodnih odnosih. Zato tista določila ZN, ki predvidevajo uporabo mednarodne sile proti kršiteljem mednarodnih norm, lahko smatramo kot pomemben napredek mednarodne ideje in njene stvarnosti sploh. Pri tem se ZN ravna, kakor jim narekujejo stvar miru in okolice. Recimo, da neka država krši mednarodne obveznosti ali napade drugo državo. V obeh primerih so pristojni ZN, ki skrbijo za svetovni mir in red. Kazni ali sankcije lažje narave, ki utegnejo doleteti v navedenem primeru, so: prelom diplomatskih odnošajev ter

pretrganje vseh gospodarskih in trgovskih stikov. Če to ne zadostuje, lahko nastopijo "odločnejši sankcijami, t. j. s praviimi vojnimi operacijami. To pa je že huda in učinkovita kazen, ki kršilca lahko prisili k spoštovanju sklepov ZN.

Ta zadnja in najhujša kazen, ki lahko doleti nepokorneže, je uporaba orožja in s tem v zvezi vojaška akcija z oboroženimi silami, ki jih nudijo člani ZN. Kar je bilo dolga stoletja neuresničljiva utopijska sen idealistov, se je zgodovinsko doseglo z Združenimi narodi, ki imajo na razpolago oboroženo silo. Kako presenečeno in ganjeno je bilo mednarodno javno mnenje po uspelem prvem vojaškem nastopu sil ZN na Koreji l. 1953! Tedaj so milijoni ljudi trepetali v upanju in strahu. Temu tako pomembnemu zgodovinskemu dogodku je bil priča tudi da-

našnji mlajši rod, ki je še kot nedorasla mladina doživel zadnjo svetovno vojno.

Ob priliki lanskega izraelskega napada na Egipt pa so ZN prvič v zgodovini ustanovili mednarodni policijski zbor, da nadzoruje sklenjeno premirje in prepreči nove spopade.

Nastop mednarodnih sil OZN na Koreji in v Egiptu predstavlja dva važna momenta v zgodovini mednarodnih odnosov. Upajmo, da bo nadaljnji razvoj dokazal, da je treba spoštovati mednarodna načela sožitja, ki naj slonijo na pravici, resnici, ljubezni in svobodi. Vsa zgodovina narodov in ljudstev je le odsev nenehnega prizadevanja, boja in hrepenenja po teh duhovnih vrednotah, v harmoniji katerih bo mogoče ustvariti boljše čase in boljše odnose med ljudmi in narodi.

L. T.

Komunizem ali kapitalizem? Kdo bolje izpolnjuje obljube marksizma?

Mnogi razsodni ljudje se v teh časih neprestane hladne vojne med Vzhodom in Zahodom sprašujejo, zakaj je v najbolj demokratični in obenem tudi najbolj kapitalistični državi komunizem obsojen na popolno brezpomembnost? Komunizem v Združenih državah nima najmanjših izgledov, da bi se kdaj s svobodnimi volitvami dokopal do oblasti v državi. Ni hče pa ne bi mogel resno trditi, da je ameriški delavec morda manj socialno zaveden ali celo manj inteligenten od delavcev po komunističnih državah.

Glavni vzrok popolne komunistične impotence v Združenih državah, pa tudi v Veliki Britaniji, Svisi, Belgiji in ostalih pretežno industrijskih državah leži verjetno v dejstvu, da je delavstvo v teh državah, ki temeljijo na načelih zasebne lastnine, že več ali manj doseglo prav tisto pravično porazdelitev dohodkov, ki jo je Karel Marx poskušal izvojevati z odpravo zasebne lastnine.

Pred časom je ameriški publicist Lawrence Dennis v enem izmed svojih komentarjev pod naslovom »Poziv na razsodnost« navedel med drugim tudi tole

primerjavo: »V Rusiji — je dejal — zaslužijo delavci z najnižjo dnino približno nekakih 25 dolarjev mesečno, medtem ko najboljše plačani razumniki, inženirji in ravnatelji prejemaajo mesečno najmanj po 1000 do 2000 dolarjev. Od tega plačujejo malenkost davka (okrog 6 odst.). Tisoč dolarjev je štiridesetkrat 25, 2000 dolarjev pa osemdesetkrat 25.

V Združenih državah zasluži najnižje plačani delavec približno 200 dolarjev mesečno. Štiridesetkratna vrednost bi znašala 8000 dolarjev, osemdesetkratna 16.000 dolarjev mesečno. Da bi ameriški ravnatelj ali inženir prejemal po 8000 dolarjev mesečno, bi moral njegov bruto dohodek znašati letno skoraj en milijon dolarjev, ker mu skoraj 90 odstotkov takega dohodka poberejo davščine. Koliko pa je vodilnih nameščencev, ki bi prejimali letno po en milijon dolarjev? Letna plača 50.000 dolarjev je že zelo visoka. Davščine prejemniku poberejo pri 50.000 dolarjih letnih dohodkov toliko, da mu ostane največ desetkratnik zaslužek najnižjega ameriškega delavca, t. j. okrog 2000 dolarjev mesečno. To pa je obenem tudi okrog

petkratni dohodek povprečne delavske mezde v ameriški industriji.«

Dobri zaslužki so bistvena načela zasebno-kapitalističnega ustroja. Če naj bo množična proizvodnja rentabilna, je treba njej nasproti postaviti množični konzum, množični konzum pa pomeni množično kupno moč, ta zopet zahteva množični dohodek. Karel Marx tega naravnega zakona ni priznaval in je bil prepričan, da bodo stroji, ki šele omogočajo množično proizvodnjo, služili zgolj njihovim lastnikom, delavci pa da se bodo z napredujočo mehanizacijo vedno globlje pogrezali v bedo in pomanjkanje.

Zgodilo pa se je prav nasprotno. V tovarnah Združenih držav izvršujejo stroji 95 odstotkov vsega dela in le kakih 5 od-

stotkov človeška delavna sila. Kljub temu dosegajo mezde, s katerimi plačujejo delavce za postrežbo strojev, desetkrat tako visoke skupne zneske kakor pa so dobički, ki se stekajo lastnikom strojev v žepe.

Marx je ta način pravičnosti oznanjal kot sad socializma, in vendar je bila ta pravičnost več ali manj dosežena prav s sistemom, ki ga je poskušal uničiti. Narodni gospodar J. Frederic Dewhurst je ugotovil: »Od vseh velikih industrijskih držav se je tista, ki je najbolj trdovratno vztrajala na osebni lastnini, še najbolj približala socialističnemu cilju brezrazredne družbe in ustvarila izobilico za vse.«

(Nadaljevanje na strani 32.)

PRODAJALKA

	KRUH		MASLO		SVINJINA	
	Cena lire	Delo min.	Cena lire	Delo ure	Cena lire	Delo ure
Italija	140	39	1.200	6	1.000	5
Francija	107	30	1.476	7 1/4	972	4 3/4
Nemčija	135	43	1.038	5	810	4
Anglija	75	25	765	4 1/2	840	4 3/4
Združ. države	230	21	1.000	1 1/2	1.120	1 3/4
Sovjetija	260	37	4.100	10 1/2	3.465	7 3/4
	KAVA		CIGARETE		VOL. OBLEKA	
	Cena lire	Delo ure	Cena lire	Delo min.	Cena lire	Delo ure
Italija	1.830	8 1/2	160	41	8.100	38
Francija	1.540	7 1/2	140	40	32.400	160
Nemčija	3.075	15	250	74	6.000	29
Anglija	1.305	7 1/4	322	107	5.640	29
Zdr. države	1.384	2	162	14	6.900	9
Sovjetija	9.450	20	190	24	74.000	157
	CEVLJI		KOLO		AVTO	
	Cena lire	Delo ure	Cena lire	Delo dni	Cena lire	Delo mes.
Italija	4.030	19	25.200	14 1/2	554.000	13 3/4
Francija	7.000	34	32.400	20	900.000	25
Nemčija	3.600	18	24.750	15	720.000	18 1/2
Anglija	5.265	29	37.800	16	1.078.000	27
Zdr. države	4.410	5 3/4	29.700	5 3/4	819.000	7 1/4
Sovjetija	33.075	80 3/4	94.500	28 1/2	2.520.000	32

TOVARNIŠKI DELAVEC

	KRUH		MASLO		SVINJINA	
	Cena lire	Delo min.	Cena lire	Delo ure	Cena lire	Delo ure
Italija	140	27	1.200	4 1/2	1.000	3 1/4
Francija	107	20 1/2	1.476	4	972	2 3/4
Nemčija	135	24	1.038	2 1/2	810	2
Anglija	75	16 3/4	765	2 3/4	840	3 1/4
Združ. države	230	8	1.000	1/2	1.120	3 3/4
Sovjetija	260	16 1/2	4.100	4 3/4	3.465	3 3/4

	KAVA		CIGARETE		VOL. OBLEKA	
	Cena lire	Delo ure	Cena lire	Delo min.	Cena lire	Delo ure
Italija	1.830	6 1/3	160	32	18.150	60
Francija	1.540	4 1/4	140	24	39.600	110
Nemčija	3.075	7 3/4	250	42	22.500	60
Anglija	1.305	4 4/5	322	71	21.060	71
Zdr. države	1.384	3/4	162	6	25.260	13 3/4
Sovjetija	9.450	10	190	10 1/4	189.000	200

	CEVLJI		KOLO		AVTO	
	Cena lire	Delo ure	Cena lire	Delo dni	Cena lire	Delo mes.
Italija	5.040	24 3/4	25.200	10 1/2	554.000	9 1/2
Francija	7.200	20	32.400	11 1/2	900.000	14 1/2
Nemčija	3.795	9 1/2	24.750	8	720.000	9 1/2
Anglija	4.970	18 1/2	37.800	12	1.078.000	20 2/3
Zdr. države	4.900	2 3/4	29.700	2 1/4	819.000	2 1/2
Sovjetija	28.350	30	94.500	12 1/2	2.520.000	13 1/2

TOVARNIŠKI INŽENIR

	KRUH		MASLO		SVINJINA	
	Cena lire	Delo min.	Cena lire	Delo ure	Cena lire	Delo ure
Italija	140	11 1/2	1.200	1 3/4	1.000	1 1/2
Francija	107	6 1/2	1.476	1 3/4	972	1
Nemčija	135	10	1.038	1 1/2	810	3/4
Anglija	75	3 1/2	765	2/3	840	3/4
Združ. države	230	5	1.000	1/3	1.120	1/3
Sovjetija	260	5	4.100	1 1/2	3.465	1 1/4

	KAVA		CIGARETE		VOL. OBLEKA	
	Cena lire	Delo ure	Cena lire	Delo min.	Cena lire	Delo ure
Italija	1.830	2 $\frac{3}{4}$	160	14	18.150	26
Francija	1.540	1 $\frac{3}{4}$	140	8 $\frac{3}{4}$	38.600	40 $\frac{1}{4}$
Nemčija	3.075	4	250	20	22.500	29
Anglija	1.305	1 $\frac{1}{2}$	322	14	21.060	16 $\frac{3}{4}$
Zdr. države	1.384	$\frac{1}{2}$	162	3 $\frac{1}{2}$	25.260	9
Sovjetija	9.450	1 $\frac{1}{4}$	190	4	189.000	64 $\frac{1}{4}$

	CEVLJI		KOLO		AVTO	
	Cena lire	Delo ure	Cena lire	Delo dni	Cena lire	Delo mes.
Italija	5.040	9 $\frac{1}{4}$	25.200	4 $\frac{1}{4}$	554.000	4 $\frac{1}{2}$
Francija	7.200	7 $\frac{1}{4}$	32.400	4	900.000	4 $\frac{1}{4}$
Nemčija	3.795	5	24.750	4	720.000	4 $\frac{1}{2}$
Anglija	4.970	4	37.800	2 $\frac{1}{2}$	1.078.000	4
Zdr. države	4.900	1 $\frac{3}{4}$	29.700	1 $\frac{1}{3}$	819.000	1 $\frac{3}{4}$
Sovjetija	28.350	10	94.500	4 $\frac{1}{2}$	2.520.000	4 $\frac{3}{4}$

Take so izkušnje Amerike, ki jih niti komunistični dogmatiki resno ne morejo spodbijati. V Evropi vsekakor še nismo tako daleč. Verjetno je tudi, da kaže evropski kapitalizem mnogo manj razumevanja za dosego socialnih ciljev. Ne smemo namreč pozabiti, da je ameriški kapitalizem delavsko stvarstvo. V Ameriko se niso izseljevali kapitalisti, pač pa de-

lovni ljudje. Ameriški kapitalisti so potemtakem nasledniki ameriških delavcev.

Stevilke, ki jih navajamo v gornjih razpredelnicah, ne lažejo. Nazorno nam prikazujejo cene in delovni čas v šestih primerjalnih državah. Pazljivo jih ogledujmo in razsojajmo! Morda nas pripelejo do poučnih zaključkov.

I. R.

